

İDARE DERGİSİ

DAHİLİYE VEKALETİNCE İKİ AYDA BİR ÇIKARILIR

YIL: 27

EYLÜL – EKİM, 1956

SAYI: 242

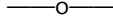
İÇİNDEKİLER

TETKİKLER:		<u>Sayfa</u>
Amerika Birleşik Devletleri Teşkilâtı Esasiye Kanununun Hazırlanması ve Kanununun Esaslı Prensipleri	M. Muhtar ÇAĞLAYAN	1
Askerlik Tecil Vesika ve Muameleleri	Fazlı DEMİREL	18
Arttırma ve Eksiltme Kanununa Göre Emanet Suretiyle İnşaat ve Emanet Komisyonlarının Vazifeleri	Ziya EKİNCİOĞLU	34
Fransa'da Âmme İdareleri	Mukadder ÖZTEKİN	43
Yeryüzündeki Büyük Şehirlerin Mahallî İdare Sistemleri	Vecihi TÖNÜK	55
Vazifede Muvaffakiyet, İlim, Ahlâk ve Tecrübeden Kuvvet Almakla Mümkündür	Şükrü TÜTER	64
TERCÜMELER :		
Ekonomik İnşaat Programlarının Tatbiki Bakımından Millî Organizasyon	Yusuf YAKUBOĞLU	68
İDARİ COĞRAFYA :		
Datça Kazası İdarî Coğrafyası	Ziya EKİNCİOĞLU	91

ABONE BEDELİ

Türkiye için yıllığı: 500 kuruş.

Yabancı memleketler için yıllığı: 750 kuruş.

Abone bedelinin gönderilmesi şekli:

A — Türkiye’de:

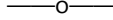
Bulunulan yerin malsandığına tutarı yatırılarak mukabilinde alınacak (Hasılatı müteferrika makbuzu) aynen ve taahhütlü bir mektupla :

Dâhiliye Vekâleti Yayın Müdürlüğü - Ankara

adresine gönderilmelidir. (Hangi nüshalara abone kaydedilmesi istenildiğini gösteren mektuplar arzihal puluna tâbi tutulmalıdır.)

B — Yabancı memleketlerde:

Abone bedeline, makbuz pulu için 4 kuruş eklendikten sonra hasıl olan meblâğ, posta veya banka havalesi olarak yukardaki adrese gönderilmelidir.

YAZI İŞLERİ

İdareyi ilgilendiren mevzularda hazırlanacak etütler kabul olunur.

Gönderilecek yazıların iki nüsha olması ve 20 - 25 sahifeyi geçmemesi, makinada seyrek satırla yazılmış olması ve yarım sahifeyi geçmiyen ayrıca bir de özü bulunması lâzımdır.

Yayınlanan yazıdaki fikir ve mütalâalar, yazı sahiplerine aittir.

Dergiye dercolummayan yazılar iade edilmez.

Yazı işleri için **İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğüne müracaat edilmelidir.**

Sahibi : Dâhiliye Vekâleti

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Mes’ul Müdür: **Selim AYBAR**

TETKİKLER

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ TEŞKİLÂTI ESASİYE KANUNUNUN HAZIRLANMASI, KANUNUN ESASLI PRENSİPLERİ

YAZAN:

M. Muhtar ÇAĞLAYAN

Ankara C. M. U. Muavini

1) Zaferin kazanılması ve İstiklâl Beyannamesinin imzalanması : Amerikan milleti, üzerlerine yükletilen ağır vergilere ve maruz kaldıkları haksızlıklara tahammül edemiyerek, 1775 senesinde İngiliz müstemleke idaresine karşı ayaklanmıştı : O tarihte Boston şehrindeki askerî garnizona Amerikalı bir kadınla evli bulunan Thomas Gage adında bir general kumanda etmekte idi. Generalin vazifesi İngiliz Hükümetinin, kolonilerin idaresi hakkında koyduğu zecrî kanunları tatbik etmekte. General Gage, Massachusetts vatanperverlerinin, Concord şehrinde barut, silâh vesair askerî malzeme sakladıklarını haber almıştı. Hem bu silâh ve cephaneyi zabt etmek, hem de muhakeme edilmek üzere İngiltere'ye gönderilmesi İngiliz Hükümeti tarafından emredilmiş bulunan Samuel Adams ile John Hancock'u yakalamak maksadiyle 19/Nisan/1775 gecesi o mahalle garnizondan kuvvet gönderdi. Lexington köyüne varan İngiliz askerleri ile, köy meydanında toplanmış bulunan 50 adet silâhlı köylü arasında patlayan ilk ateşle Amerikan İstiklâl Harbi fiilen başlamış bulunuyordu. İstibdadı temsil eden ordular şimâlde Lexington ve Concord mevkilerini işgal etmişlerdi. "Paul Revere" ismindeki vatanperver, tehlike haberini bütün memlekete yaymıştı. İngiliz müstemleke idaresine isyan eden 13 koloni mücahitleri, büyük ve sarsılmaz bir iştiyakla kendilerine bir baş, bir kurtarıcı f halâskâr) arıyorlardı.

İkinci Amerikan Kongresi, İstiklâl ordusunu kuracak, onu sevk ve idare edecek bir şahsı seçmek üzere 10/Mayıs/1775 tarihinde Philadelphia şehrinde toplandı. Kongre reisi John Hancock adındaki zengin bir tüccardı. Uzun seneler memleketinin milis kuvvetlerinde hizmet etmiş, hudut muhafızı olarak fevkalâde şöhret kazanmış bir çiftçi olan Virginia eyaletinden Albay George Washington'u Başkumandan seçerek, mücadele ordusunu kurmak vazifesini ona tevdi ettiler. Thomas Jeffer-

son ile, artık yaşlanmış olan Benjamin Franklin de kongrede hazır bulunmakta idiler.

Kongrenin mücadele ruhu ve hakikî duygusu, Jonh Dickinson ile Jefferson tarafından müştereken tanzim olunan beyannamede ; (Dâvamızda haklıyız. Birliğimiz mükemmeldir. Dâhilî imkânlarımız büyüktür. Şayet lâzım olursa şüphesiz hariçten de yardım görebiliriz. Düşmanlarımız bizi silâha sarılmağa mecbur etmiştir. Bu silâhları hürriyetimizin muhafazası için kullanacağız. Esir yaşamaktansa, hür olarak ölmeğe müttehit bir surette karar, vermiş bulunuyoruz.) şeklinde ifadesini bulmuştur. İngiltere hiç bir anlaşmaya yanaşmıyordu. İngiliz Kralı George, 23/Ağustos/1775 tarihinde neşrettiği bir emirname ile «Kolonilerin isyan halinde olduklarını» ilân etmişti. İstiklâl Savaşının ilk günlerinde elde mevcut 16 bin gönüllünün ekserisi yâ hastalık dolayısıyla izinli, veya sair sebeplere binaen evlerine dönmüş bulunuyordu. Bu yüzden bidayette mevziî bazı mağlûbiyetler ve ric'atler oldu ise de; Washington, mücadele ordusunu adeta yoktan var etti. Yiyecek ve malzemenin fazla derecede kıtlığına rağmen, kudret ve cesaret bakımlarından Washington, askerlerine bir Örnek ve tükenmez bir ilham kaynağı oluyordu. Böylece gün geçtikçe kuvvetlenen millî ordu, kış mevsiminde Delaware nehrini aştı, kar fırtınaları içinde azimle ilerliyerek, önce Trenton, sonra da Princeton kasabalarını işgal etti.

2) 7/Haziran/1776 tarihinde Virginia murahhası Richard Henry Lee, kendi hükümetinden aldığı talimata istinaden kongreye; (Birleşik müstemlekeler hür ve müstakil devlettirler ve böyle olmak haklarıdır. İngiliz Kraliyeti ile olan bütün bağları kesmiş ve bunlarla İngiliz Kraliyeti arasındaki bütün siyasî bağlar tamamiyle kesilmiştir ve kesilmelidir de) şeklinde bir kanun teklif etmişti.

Lee'nin bu teklifi kongrece kabul edilecek olursa bu, Amerika istiklâlinin bilfiil ilânı demek olacaktı.

Diğer taraftan, Amerika istiklâlini ilân edecek resmî bir beyanname hazırlamak için Thomas Jefferson'un reisliğinde 5 kişilik bir komisyon teşkil olunmuştu.

O tarihte henüz 33 yaşında olmasına rağmen fevkalâde bir şöhret sahibi bulunan Jefferson, beyannameyi Pennsylvania müstemlekesinin Philadelphia şehrindeki bir evin küçük bir odasında iki günde yazdı ve aynı komisyonda çalışmakta olan John Adams ile Benjamin Franklin'e gösterdi. Jefferson, o tarihte yaşayan bir muharririn dediği gibi, beyannamede; (İstiklâl âbidesine Amerika kıt'asının ruhunu akıtmıştı). John.

Adams ile Benjamin Franklin, beyannamedeki bir kaç ibareyi değiştirerek. Jefferson'un ateşin fikirlerini hafiflettiler.

28/Haziran/1776 tarihinde beyanname kongreye arzedildi. Fakat kongre, Virginia murahhası Lee'nin kanun teklifi üzerindeki konuşmalar bitinceye kadar, bunun müzakeresini geriye bıraktı. Kongre çalışmalarına devam ettiği sırada, 1/Temmuz/1776 tarihinde general William Howe'un kumandasındaki İngiliz ordusunu hâmil donanma New-York limanına gelmiş ve Başkumandan George Washington keyfiyeti, derhal Philadelphia'ya gönderdiği bir süvari ile kongreye bildirmişti. Bu haberin duyulması üzerine 2/Temmuz/1776 tarihinde 13 birleşik müstemleke (koloni) nin istiklâl kararı kongrece ittifakla alınmıştı.

Amerika Birleşik Devletlerinin ikinci Cumhurreisi olan John Adams, 2 Temmuz günü için; (1776 senesi Temmuzunun ikinci günü Amerika tarihinde daima hatırlanacaktır. Bu günün, gelecek nesillerde büyük bir gün olarak tes'id edileceğine inanıyorum. Bu gün, bundan sonra daima resmi geçitler, gösteriler, oyunlar, sporlar ve şenliklerle tes'id edilmelidir. Bu beyannameyi muhafaza ve müdafaa etmenin malolacağı zahmet, kan ve parayı idrâk ediyorum. Maamafih, bütün bu kasvete rağmen zaferin parlak ışıklarım görmekteyim.) demişti,

3) Kongre, Jefferson'un hazırladığı beyannamenin müzakeresine 3/Temmuz/1776 tarihinde başlamıştı. Kongre âzalarının hepsi Parlâmento kaidelerine uymaksızın komite halinde çalışarak, beyannameyi tenkid ve tashih etmişlerdi. Temmuzun 4 üncü günü akşama doğru beyanname üzerindeki tenkidler nihayet bularak, hazırlanan son metin, mensup oldukları müstemlekeler namına rey hakkını kullanan murahhasların ittifakiyle kabul edilmişti.

Kongre aynı zamanda, istiklâli bütün dünyaya ilân etmek maksadiyle beyannamenin basılarak bütün teşekküllere, komisyonlara, kongrelere ve muharebe meydanındaki kumandanlara gönderilmesini emretmişti. İlk olarak 6/Temmuz/1776 tarihli Pennsylvania Evening Post gazetesi, İstiklâl Beyannamesi'nin metnini neşretmişti.

9/Temmuz/1776 tarihinde, bu günkü New-York belediye binasının, bulunduğu mahalde, istiklâl ordusunun başkumandanı general Washington, askerlerine beyannameyi ilân ettirmişti.

İstiklâl Beyannamesi kongrece 4/Temmuz/1776 tarihinde kabul edilmekle beraber, sadece kongre reisi John Hancock, vesikayı imzalamıştı. Reis, beyannameyi imzaladıktan sonra; (İşte, Kral George gözlüksüz de bunu okuyabilir.) demişti.

Beyannamenin bütün kongre âzası tarafından asıl imza tarihi ise 2/Ağustos/1776 dır.

Filhakika başkumandan Washington'un, kendi ordusunun dört mislinden fazla düşman kuvvetiyle çarpışmak zaruretinde kalması, bu yetmiyormuş gibi Kanada'da yeni düşman birliklerinin tecemmüü, harbin millî kuvvetlerin aleyhine dönmesi ve nihayet İngiliz idaresinden ayrılarak istiklâl ilân etmeyi istemiyen muhafazakâr grubun muhalefeti yüzünden beyannamenin, bütün âza tarafından imzalanması pek kolay olmamıştı.

Kongre âzasının o tarihte imzalamak üzere toplandığı beyanname nüshası, tek bir sahife halinde Timothy Matlock tarafından yazılmıştı. Bu nüsha halen Washington'daki Amerikan kongre kütüphanesinde saklanmaktadır.

4) Amerikan İstiklâl Harbi 6 seneden fazla sürmüştü. İstiklâlin ilânından sonra vuku bulan muharebelerde millî kuvvetler bazı yerlerde mağlûp edilmişlerdi. Filhakika İngiliz kuvvetleri kumandanı general William Howe, 30 bin kişilik ordusu ile Washington'nın 18 bin askerden müteşekkil kuvvetinin bulunduğu New-York üzerine yürümüş ve fa.k düşman kuvvetleri karşısında tutunamayan general, Brooklyn'den Manhattan sahillerine doğru çekilmek mecburiyetinde kalmıştı. Buna mukabil Trenton ve Princetondaki muvaffakiyetler Amerikalıların maneviyatını nisbeten kuvvetlendirmiş ise de; 1777 senesinin Eylöl ayında general Howe, Philadelphia'yı işgal ederek kongreyi oradan kaçmak mecburiyetinde bırakmıştı.

Fakat aynı senenin Ekim ayında Amerikalılar, ordusu ile birlikte Kanada'dan cenuba hareket eden İngiliz generali Burgoyne'ü mağlûp ve esir etmişlerdi. Amerikalıların kazandıkları bu zafer, Fransa'nın da Amerika'ya yaklaşmasına sebep olmuştu. Filhakika 1778 senesi Mayısında Fransa, Washington'un yardımına koşmuş ve İngilizler, Fransız donanmasının tehdidi karşısında Philadelphia'yı terketmek zorunda kalmışlardı. Yine aynı sene içinde Ohio vadisinde İngilizlere karşı kazanılan zaferler sâyesinde, kıt'anın şimali garbisinde Amerikan hâkimiyeti tesis edilmiş bulunuyordu. Buna rağmen İngilizler cenupta hâlâ harbe devam ediyorlardı. 1780 senesinin ilk aylarında İngilizler, cenubun en mühim limanlarından biri olan Charleston'u zapt ve Carolina'yı da işgal etikten sonra 1781 senesinde de Virginia'yı istilâya teşebbüs etmişlerdi. Fakat Fransız donanmasının da yardımı sâyesinde 19/Ekim/1781 tarihinde Amerikan kuvvetleri, Lord Cornwallis'in kumandası altındaki 8 bin.

kişilik İngiliz ordusunu (Yorktown) da kat'î surette mağlûp ederek, istiklâl ve hürriyet savaşını kazanmışlardı.

Yorktown mağlûbiyeti İngiltere'de duyulunca, Avam Kamarası, harbin derhal durdurulmasına karar vermiş ve Başvekil Lord North istifa ederek Kral, Amerikanın istiklâlini tanıyan bir sulh muahedesi imzalamak üzere yeni bir hükümet kurmuştu.

*

* *

5) Millî bir hükümetin kurulması ve kanunun hazırlanması: Amerikalılar, çıkardıkları dahilî bir ihtilâl ile İngilizlere karşı giriştikleri İstiklâl Harbini kazandıktan sonra, artık İngiliz kolonisi olmaktan kurtulup, milletler camiasında müstakil birer devlet halini alan x3 devlet, 1781 den 1787 tarihine kadar 6 sene müddetle «Konfederasyon Kanunnamesi» adı verilen bir lâyihayı kabul ve tasdik ile, bu lâyiha esasları dairesinde idare edilmekte idiler. 6 senelik tatbikat ve bu müddet zarfında değişen hayat şartları, mezkûr kanunnamenin noksan ve zayıf tarafları bulunduğunu meydana koymuştu. Filhakika, merkezî bir otoritenin bulunmaması yüzünden, Konfederasyonu teşkil eden 13 devlet arasında çözülme ve ayrılma alâmetleri kendini göstermişti: her devlet; Konfederasyonun müşterek menfaatinden ziyade, kendi dahilî işleri ile uğraştıkları için, hariçten gelebilecek herhangi bir tecavüze karşı müşterek müdafaa, imkânsız denecek kadar zayıf bir duruma girmiş bulunuyordu. Daha 10/Mayıs/1776 tarihinde kongre, kabul ettiği bir kararda kolonilere; (kendi halkının saadet ve emniyetini temin edebilecek) yeni hükümetler kurmalarını tavsiye etmişti. İstiklâl Beyannamesinin neşrinden bir sene sonra, üçü müstesna, her devlet yeni bir Teşkilâtı Esasiye Kanunu tanzim eylemişti. Teşkilâtı Esasiye Kanunlarını tanzim edenlerin ilk hedefi, (istirdadı kabil olmyan) hakları teminat altına almak olmuştu. Kongre sistemi 1781 tarihine kadar devam etti. 1781 senesinde mer'iyete giren «Konfederasyon Kanunnamesi», kongre sisteminin temin ettiği gelişigüzel nizamı nazaran, bir ilerleme telâkki edilmekle beraber, tesis ettiği İdarî bünyenin birçok kusurları bulunmakta idi. Hudutlar üzerinde münazaalar oluyor, mahkemeler birbirine aykırı kararlar veriyordu. Massachusetts, New York, ve Pennsylvania Meclisleri, küçük komşu devletlerini zarara koyan gümrük tarifeleri kabul etmişlerdi. Devletler arasındaki ticaret üzerine konulan tahditler, düşmanlık hisleri yaratıyordu. Meselâ New-Jersey ahalisi, ağır giriş ve çıkış ücreti ödemedi New-York pazarlarında sebze satmak için Hudson nehrini geçemiyordu.

Bütün bunları gören Washington, devletlerinin «pamuk ipliği ile birbirlerine bağlı olduğunu ve kongrenin itibar ve nüfuzunun çok düşmüş bulunduğunu» söylemişti. Halbuki henüz kurulmuş ve istiklâlini yeni kazanmış olan devlet, Kanada'da İngilizlerin, Louisiana'da Fransızların, Florida, Texas ve Mexica'da İspanyolların tehdidi altında bulunuyordu.

6) İşte bütün bunları gören, başta Washington olmak üzere o zamanın geniş ve ileri görüşlü devlet adamları, Konfederasyon Kanunnamesinin değiştirilerek, devletler arasındaki bu ayrılığın önlenmesi ve kuvvetli bir merkezî otoritenin tesisi ve federal bir hükümet kurulması lüzum ve zaruretine inanarak, toplanmaya karar verdiler. Bu maksatla, (kontinental meclis) 1787 senesi Şubat ayında Konfederasyona dahil devletlerden, Philadelphia'ya murahhaslar göndermelerini talep etti. Teşkilâtı Esasiye Kongresi böylece, 13 devletin gönderdiği 55 murahhasın iştirakiyle, 1776 senesinde meşhur hürriyet canının çaldığı, (Independance Hail) denilen tarihî binada 25/Mays/1787 tarihinde açıldı ve 17/Eylül/1787 tarihine kadar fasilasız devam etti. Kongreye Washington reislik etmekte idi.

Kongre çok hararetle ve mücadeleli geçti. 13 devletin murahhasları arasında bazı gruplar, yeni elde ettikleri hürriyetlerine kısınca davranıyorlar ve merkezî bir otoriteye tâbi olmayı istemiyorlardı. Diğer bazı zümreler de müşterek menfaatle ilgili işlerde yüksek salâhiyetli merkezî bir hükümetin kurulması taraftarı idiler. Bundan başka her murahhas, herşeyden önce temsil ettiği devletin hususî menfaatini gözetiyordu.

Murahhaslar 4 ay müddetle ihtilâflı meseleler üzerinde müzakerelerde bulundular. Küçük devletler murahhasları, kurulacak merkezî hükümet sisteminde temsil ettikleri devletin, büyük devletlerin nüfuzu altına gireceği endişesiyle konferansı terkettiler. Kongre, her devletin nüfusu ve mesahası ne olursa olsun senato'da iki temsilci bulundurması esasını kabul ederek, küçük devletlerin bu endişesini ortadan kaldırdı. Buna karşılık merkezî hükümete daha çok vergi verecek olan büyük devletlerin, nüfusları nisbetinde Mebuslar Meclisine mümessil göndermeleri kabul edildi.

7) Teşkilâtı Esasiye Kanununun hazırlanmasında yazılı olmiyan Britanya Teşkilâtı Esasiyesinden prensipler alındı. Montesquieu ile İngiliz filozofu John Lock'un fikirlerinden istifade edildi. Devletlerin teşriî meclisleri kongreye devlet idaresinde, mahkemelerde ve askerî sahada temayüz etmiş ve tecrübe görmüş liderlerini göndermişlerdi. Kongre reisi, Virginia murahhası George Washington, ihtilâl senelerinde askeri kumandanlık yapmış, her türlü üstün meziyet ve iyi vasfı ile temayüz et-

miş ileri düşünceli ve geniş görüşlü bir fikir ve devlet adamı idi. Benjamin Franklin- Virginia'lı James Madison, New-York Valisi Morris, Pennsylvania murahhası James Vilson New-York'lu Aleksander Hamilton, kuvvetli federal bir merkezî hükümetin en hararetle taraftarı ve müdafii idiler. Nihayet bütün bu yorucu çalışmalar ve münakaşalardan sonra kanun tasarısının yazılması işi New-York Valisi Morris'e havale edildi. Morris, kanun tasarısını 1787 senesi Eylülünün ortasında ikmâl etti ve vesika, murahhasların imzasına arz edildi. Murahhaslardan bazıları imza sırasında hazır bulunmadılar. Bir kaç da imzadan istinkâf ettiler. Nihayet 39 murahhas vesikayı imzaladı. Bundan sonra kanunun meriyete girebilmesi için kongreye iştirâk eden 13 devletten 9 devletin tasdik etmesi icabediyordu. İlk önce Delaware Devletinin teşriî meclisi kanunu mütefikane kabul etti. Daha sonra New-Jersey, Georgia, Pennsylvania ve Connecticut Devletlerinin meclisleri de vesikayı tasdik ettiler. Massachusetts Devleti çetin mücadeleden sonra, Marylan, South Carolina ve Newhampshire Devletleri de tasdik etmek suretiyle, böylece kabul eden devletlerin mecmuu, kanunun mer'iyete girebilmesi için lâzım olan 9 u bulduğundan, kanun meriyete girmiş oldu.

New-York, Virginia, North Carolina ve Rhod Islan devletleri Önceleri kanunu tasdik etmemişlerdi. Fakat sonradan sarf edilen gayretler sayesinde bu devletler de tasdiğe mecbur kaldılar.

8) Teşkilâtı Esasiye Kanunu 9 devlet tarafından tasdik edilip mer'iyete girince, yapılacak ilk iş parlamento teşkil etmek olmuştu. Meb'usan Meclisinin âzası, seçim hakkına malik bütün vatandaşlar tarafından seçildi. Buna karşılık her devletin teşriî meclisi, o devletin senato (ayan) azasını seçti. Bunu müteakip rey hakkına malik vatandaşlar, Reiscumhuru seçecek olan mebusların her devlette bir listesini tanzim ve kabul ettiler. Seçilen mebuslar toplanarak Amerika Birleşik Devletlerinin ilk Cumhurreisliğine George Washington'u seçtiler. New-York, devletin muvakkat hükümet merkezi oldu. Washington, 30/Nisan/1789 da Cumhurreisi sıfatıyla; (Birleşik Devletler Cumhurreisliği vazifesini sadıkane ifâ edeceğine ve Birleşik Devletlerin Anayasasını elinden geldiği kadar muhafaza, himaye ve müdafaa eyleyeceğine) yemin etti. Massachusetts'li John Adams, Reiscumhur Muavinliğine seçildi. Maryland ve Virginia Devletleri, topraklarının bir kısmını, hükümet merkezi kurulması için devlete hibe ettiler ve bu araziye Washington şehri kuruldu.

Kabul edilen bu kanun 7 maddeden ibaretti. Teşkilâtı Esasiye Kanununun, değişen hayat şartlarına uydurulması gibi zaruretle o tarihten 1/Ocak/1949 tarihine kadar geçen 160 sene zarfında Kanuna 21 ek ve bazı tadilat yapıldı.

9) Kanunun esaslı prensipleri : Amerika Birleşik Devletleri Teşkilâtı Esasiye Kanununun esas ve ruhu, bu kanunun esbabı mucibesini teşkil eden; (Biz Birleşmiş Milletler halkı; aramızda daha mükemmel bir birlik kurmak, adaleti tesis etmek, dahilde asayiş ve harice karşı müşterek müdafaayı temin eylemek, refah seviyesini yükseltmek ve hürriyetin nimetlerini kendimiz ve bizden sonra gelecekler için elde etmek üzere bu Anayasayı Amerika Birleşik Devletleri için tanzim ve tedvin eyledik) cümlesinde ifadesini bulmuştur.

Bugün 48 ayrı devlet idaresinden müteşekkil Amerika Birleşik Devletlerinin hükümet sistemi; (aynı haklara sahip kimselerin muvafakati ile) mânasına gelen «Federal Cumhuriyet» tir.

Teşkilâtı Esasiye Kanunu, «federal» merkezî hükümetin faaliyet çerçevesini tarif ve tahdit eden, devletin teşri, icra ve kaza kuvvetlerinden müteşekkil 3 organına muayyen vazife ve salahiyetler yükleyen, memleketin esas (temel) kanunu ve kudret kaynağıdır.

10) Kanunun ana hatları şu şekilde hülâsa edilebilir :

a) idare şekli, Abraham Lincoln'un ifadesiyle; (halkın idaresi, halk tarafından idare ve halk için idare) esasına müstenittir. Memleketin genişliği ve nüfusunun çokluğu İsviçre'de olduğu gibi, halkın idaresini tam mânasiyle imkânsız kılmış ise de; buna da çâre bulunmuş ve «temsili hükümet» sistemi vücuda getirilmiştir.

b) Amerika Birleşik Devletlerinin demokrasi sistemi «kuvvetlerin ayrılığı» prensibine dayanır. Fakat (federal hükümet) in teşri, icra ve kaza kuvvetleri yekdiğerinden tamamiyle ayrı olmayıp, yarı müstakil vaziyettedirler. Bu organlardan birinin diğeri üzerinde bir mürakabe salahiyeti vardır. İcra organı parlâmentonun yaptığı bir kanunu «veto» hakkını kullanmak suretiyle iptal edebildiği gibi, kaza uzvu da parlâmento tarafından kabul edilen bir kanunun Teşkilâtı Esasiye Kanununa aykırı olduğuna karar verebilir. Parlâmentoda, hükümet tahsisatın kontrol etmek ve senatonun, kazaî ve icraî tâyinleri tasdik etmek gibi salahiyetleri dolayısıyla, kaza ve icra organları üzerinde kuvvetli bir tesiri haiz bulunmaktadır. Bu prensip parlâmentonun kendi teşkilâtında da câridir. Gerek senatonun, gerekse temsilciler meclisinin vazife ve salahiyetleri ayrı olduğu gibi, bunlardan birinin kararını —ilerde görüleceği veçhile— diğeri meclisin tâdil etmek hakkı da vardır. Bundan başka, federal hükümetle, devlet ve mahallî idare uzuvları arasında da sâlâhiyet ayrılığı mevcuttur. Vazife ve salahiyetlerin bu şekilde kanun hükümleriyle tefrik ve tâyin edilmesi, hükümetin bir organında lüzumundan fazla se-

lâhiyetin toplanmasına mâni olmakta ve kuvvetler arasındaki tecanüsü temin etmektedir.

c) Teşkilâtı Esasiye Kanunu, insan hak ve hürriyetlerine geniş ölçüde değer ve kıymet verir. 4/Temmuz/1776 tarihli Amerika İstiklâl Beyannamesinde bu husus aynen; (biz şu hakikatlerin âşikâr olduğunu kabul ediyoruz; bütün insanlar müsavi yaratılmış olup, halk tarafından onlara, devri kabil olmıyan bâzı haklar bahşedilmiştir. Hayat, hürriyet ve saadete erişmek hakları bunlar arasındadır. Bu hakları temin etmek üzere insanlar, hakikî kuvvetlerini idare edilenlerin muvafakatlerinden alan hükümetler vücuda getirmişlerdir. Ne zaman olursa olsun bir hükümet şekli bu gayeleri tahrip edici bir vaziyet alırsa bu hükümeti değiştirmek veya ilgâ etmek ve kendi emniyet ve saadetlerini en iyi bir tarzda temin etmesi melhuz yeni bir hükümeti sağlam temellere istinat ettirerek salahiyetlerini iyi bir şekilde tâyin ve tesbit suretiyle onu vazife başına getirmek halkın hakkıdır) cümlesiyle gayet veciz bir şekilde ifade edilmiştir.

Teşkilâtı Esasiye Kanununun, insan hakları kanunu (The bill of rights) denilen ilk 10 ek maddesi bu hak ve hürriyetleri teminat altına almıştır. Birinci ek madde din, söz, matbuat hürriyetlerini, içtima etmek, haksız muameleler dolayısıyla hükümete istida vermek haklarını, ikinci ek madde halkın silâh bulundurmamak hakkını, üçüncü ek; sahiplerinin izni olmadan, askerlerin hususî evlerde barındırılmayacağını, dördüncü ek; arama müzekkeresi olmadan can, mesken, evrak ve emvalin haksız arama ve müsaderelerden masun olduğunu, 5 inci ek büyük jüri tarafından itham edilmedikçe hiç bir kimsenin bir suçtan veya töhmetten dolayı sorguya çekilemeyeceğini, aynı suçtan dolayı (tekrar muhakeme edilmek suretiyle) bir kimsenin hayatının iki defa tehlikeye konulamayacağını, ceza dâvalarında bir kimsenin kendi aleyhinde şahadette bulunmaya icbar edilemeyeceği gibi, kanunî usuller haricinde hayat, hürriyet ve emvalinden mahrum edilemeyeceğini, altıncı ek; bir cürümle itham edilen kimsenin suçun işlendiği devlete ve (kanunla evvelden tâyin edilecek) adli muntakaya mensup tarafsız bir jüri huzurunda, ithamın mahiyeti ve sebebi de bildirilmek suretiyle âlenî muhakeme edileceğini, aleyhindeki şahitlerle yüzleştirilmek, kendi lehinde şahitler celp ve ihzar ettirmek ve kendisini müdafaa için müdafii yardımını talep etmek hakkına malik olduğunu, yedinci ek; hukuk dâvalarında müddeabihin kıymeti 20 doları geçtiği takdirde, jüri huzurunda muhakeme edilmek hakkının mahfuz olduğunu, sekizinci ek; cezaî takibata maruz kalan kimseler için fahiş kefalet akçası ve fahiş para cezaları tâyin ve talep edilemeyeceği gibi, gaddarcasına veya mutad hilâfî cezaların da verilemeye-

ceğini, dokuzuncu ek; bazı hakların Teşkilâtı Esasiye Kanununda tâdat olunmuş bulunmasının, halk tarafından muhafaza edilen diğer hakların geri alındığı veya tenkis edildiği mânasını tazammun etmeyeceğini, onuncu ek madde; teşkilâtı esasiye tarafından Birleşik Devletlere bahşedilmemiş veya devletlerden alınmamış bulunan hak ve salahiyetlerin devletlere ve halka ait bulunduğunu tesbit ve işaret etmiş bulunmaktadır.

d) Teşkilâtı Esasiye Kanunu; (daha mükemmel bir birlik kurmak), (adaleti tesis etmek), (dahilde sükunu ve hariçte müşterek müdafaayı temin eylemek), (refah seviyesini yükseltmek), (hürriyetin nimetlerini gelecek nesillere de temin etmek) gayesini istihdaf eder.

Bütün fertler kanun nazarında müsavidir. Bu müsavat ile hak ve hürriyetlerin ihlâl edilmemesi, adaletin tesisinde ve hürriyet nimetlerinin elde edilmesinde temel vazifesini görür. Bunun için lüzumlu şartlardan birisi de kanunun hâkimiyeti ve üstünlüğüdür. Hiç bir fert kanuna karşı gelemeyeceği gibi, hiç bir kimse de kanunun himayesinden mahrum edilemez.

11) Federal teşriî organ'ın teşkilâtı ve vazifeleri ; Federal Teşkilâtı Esasiye Kanununun 1 nci maddesinin 1 nci kısmında; (İşbu kanunla bahşedilen bütün teşriî salahiyetler bir «Senato» ile «Temsilciler Meclisi» ilden müteşekkil Birleşmiş Devletler Parlâmentosunda tecelli eder) denilmektedir.

Şu hâle göre; kanun yapma selâhiyeti, biri «senato» ve diğeri «temsilciler meclisi» olmak üzere iki ayrı meclise tevdi edilmiş bulunmaktadır. Bundan başka parlâmentonun bir de ayrıca «tahkikat salahiyeti» vardır.

A — Temsilciler Meclisi :

Temsilciler Meclisi milleti temsil eder. Temsilciler Meclisi, bütün 48 devlet halkı tarafından 2 senede bir seçilen âzadan tereküp eder. Her devletin münthahiplerinin, devlet teşriî meclislerinden âza adedi fazla olan bölümün münthahiplerinde aranan vasıf ve şartları haiz olmaları lâzımdır;

25 yaşına gelmemiş bulunan, 7 seneden beri Birleşik Devletler vatandaşı olmyan ve intihap zamanında seçileceği devlet ahalisinden bulunmayan hiç kimse temsilci olamaz. (Madde: 1, kısım: 2).

Temsilciler Meclisinde âza adedi parlâmento tarafından tâyin re tesbit olunur. Bundan sonra; devletlerin nüfuslarına göre aralarında âzalık taksim ve tevzi olunur. Her devletin seçeceği mebus adedini tesbit maksadiyle, muayyen zamanlarda nüfus sayımı yapılması derpiş edilmiş-

tir. Fiilî nüfus sayımı, Birleşik Devletler Parlâmentosunun ilk içtimândan itibaren 3 sene içinde ve bundan sonra da her 10 senede bir kanunla tâyin edilecek şekilde yapılacaktır. (Madde: 1, kısım: 2). Böylece her vatandaşın devlet idaresindeki hissesi mümkün olduğu nisbette müsavi bir esasa bağlanmıştır. Cumhurreisi bütün devletlerin nüfus sayımı sonunda tesbit edilen nüfusunu ve buna göre her devlete isabet edecek olan mebus adedini parlâmentoya bildirmeye mecburdur. Parlâmento, 60 gün içinde Temsilciler Meclisinin âza adedini değiştirmek veya âza tevzi ve taksimi maksadiyle başka bir usûl kabulü için karar vermek mecburiyetindedir.

Her devletin Temsilciler Meclisine kaç âza göndereceği tesbit edildikten sonra, devletlerin kendi teşriî meclisleri bu azanın ne yolda seçileceklerine karar verir. Devletleri seçim bölgelerine ayıran bir kanun mevcut olmamakla beraber, umumiyetle her devlet imkân nisbetinde nüfusça müsavi seçim bölgelerine ayrılır. Her bölgeye bir mebus seçme hakkı verilir ve devletin hiç bir parçası bu haktan hariç bırakılamaz. Bundan sonra her muntaka halkı parlâmentoda kendilerini temsil edecek olan mebuslarını seçerler. Temsilciler adedi bu günkü parlâmentoda 30 bin kişi için bir mebustur ve her devletin en az bir mebusu bulunur. Temsilciler Meclisi âzası çift rakamlı senelerin Kasım ayında intihap edilirler. Seçim müddeti sona eren her âza, isterse büyük (umumî) intihapta yeniden namzetliğini koyar. Parlâmento senede en az bir defa içtima eder. Kanunla başka bir gün tâyin edilmediği takdirde, bu içtima, 3 Kânunusani günü ögle vakti başlar. (Ek madde: 20, kısım: 2).

B — Senato :

Birleşik Devletler Senatosu, her devletin teşriî meclisi tarafından seçilen iki senato âzasından yani 48 devletin 96 temsilcisinden teşekkül eder. İntihap devresi 6 sene olup, her âza yalnız bir reye sahiptir. (Madde: 1, kısım: 3). Birine: kısma dahil âzanın yeri ikinci sene sonunda, ikinci kısma dahil olanların yeri dördüncü sene sonunda ve üçüncü kısma dahil olanların yeri altıncı sene sonunda inhilâl etmek üzere senato, ilk intihabı takiben toplanır toplanmaz, imkân nisbetinde 3 müsavi kısma ayrılır. Bu suretle her iki senede müntehip âzanın üçte biri yeniden seçilir. Her hangi bir devletin teşriî meclisinin tatili zamanında, istifa veya sair sebeplerle boşluklar vuku bulduğu takdirde, o devletin icra kuvveti, teşriî meclis toplanıp intihap yapılmıncaya kadar, bu boşluklar içim muvakkaten tâyin yapabilir. (Madde: 1, kısım: 3). 30 yaşına gelmemiş olan, 9 seneden beri Birleşik Devletler vatandaşı bulunmayan her seçim

zamanında seçileceği devlet ahalisinden olmıyan hiç bir kimse senato âzası olamaz.

Birleşik Devletler Cumhurreisi Muavini senatonun reisidir. Fakat reylerde müsavat hâli müstesna, reyi yoktur. (Madde: 1, kısım: 3).

Senato âzasıyla temsilcilerin intihap zaman, mahal ve usûlü, Federasyona dahil her devletin teşrii meclisi tarafından tesbit ve tâyini olunur. Ancak parlâmento lüzum gördüğü zaman bu husustaki nizamâtı, senato âzasının intihap mahalli müstesna, tesbit ve tâdil edebilir.

Parlâmento en az senede bir defa toplanır. Bu içtima, kanunla başka bir gün tayin edilmediği surette Kanunuevvel ayının ilk Pazartesi günü akdolanur. (Madde: 1, kısım: 4).

Gerek Senato ve gerekse Temsilciler Meclisi âzasının birçok vazifeleri vardır. Her âza, mensup olduğu parti teşkilâtının yardımı ile seçildiği için, ekseriya partisinin programını takip ve tahakkuk ettirmeğe çalışır. Fakat parlâmento âzası, kendisini seçen intihap bölgesi ve devlet halkının menfaatlerini olduğu kadar, aynı zamanda bu temsilci, federal millî meclis âzası da bulunduğu cihetle, bütün Birleşik Devletler halkının refah ve saadetini de düşünmek mecburiyetindedir.

Her Meclis kendi âzasının intihap usullerini, haklarını ve vasıflarını tâyinde serbesttir. Müzakere nisabı her meclisin ekseriyetidir. Âzadan bir kısmı ara sıra devam etmeyebilirse de, meclisler devamsız âzayı devama mecbur etmek için, usûl ve cezalar tesbit edebilirler. Her meclis kendi dahili nizamnamesini tesbit eder. Usule aykırı hareket eden âzasını cezalandırır ve üçte iki ekseriyetle bir âzayı tardedebilir.

Her meclis birer zabıt defteri tutar ve zaman zaman, gizli kalmasına lüzum görülen kısımlar hariç, bu zabıtları neşreder.

Parlâmentonun içtima devresi esnasında meclislerden biri diğerinin muvafakati olmadan üç günden fazla tatil edemeyeceği gibi, her iki meclisin içtima ettiği yerden başka bir yere de nakledemez. (Madde: 1, kısım: 5).

Senato âzasıyla temsilciler, hizmetlerine mukabil tazminat alırlar. Bu tazminat kanunla tesbit edilip, Birleşik Devletler hâzinesinden tediye olunur. Meclisler âzası, vatana hıyanet, cürüm ve âmme nizamı aleyhine işlenen suçlar müstesna, gerek mecliste bulunurken, gerek meclise gelip giderken tevkiif olunmaktan masumdurlar. Meclisteki nutuk ve fikirlerinden dolayı da hiç bir yerde sorguya çekilemezler.

Hiç bir senato âzası veya temsilci, intihap müddeti zarfında yeniden ihdas olunmuş veya tahsisatı arttırılmış bulunan bir Birleşik Devletler hizmetine tâyin olunamayacağı gibi, Birleşik Devletler hizmetinde bulunan hiç bir kimse de vazifeye devam ettiği müddetçe meclislerden herhangi birine âza olamaz. (Madde: 1, Kısım: 8).

12) Teşrii uzvun vazife ve salahiyetleri :

Gerek Temsilciler Meclisinin, gerekse senato'nun (kanun yapma) hususundaki salahiyeti hemen hemen aynıdır.

Bu salahiyetler Teşkilâtı Esasiye Kanununun 1 inci maddesinin 8 inci kısmında sayılmıştır. Buna göre Parlâmento; harç vesair tekâlif vâz ve tahsiline, borçları ödemeğe, müşterek müdafaa ile Birleşik Devletlerin umumî refahını temine salahiyetlidir. Fakat bütün vergi, resim ve harçların Birleşik Devletlerin her tarafında yeknesak olması şarttır.

Parlâmentonun diğer salahiyetleri şunlardır :

- 1) Birleşik Devletlerin itibarına müsteniden İstikrazlar akdetmek,
- 2) Enebi memleketlerle, devletler arasında ve yerli kabilelerle ticareti tanzim etmek,
- 3) Bütün Birleşik Devletlere şâmil yeknesak tabiiyet nizamnameleri ile, iflâs kanunları yapmak,
- 4) Para basmak, bu para ile diğer enebi meskûkâtının kıymetini tâyin etmek, ölçü ve ayarların standardını tesbit etmek.
- 5) Birleşik Devletlerin tedavüldeki parasıyla kıymetli evrakını taklid edenlere cezalar tertip etmek.
- 6) Posta merkezleri ve posta yolları tesis etmek.
- 7) Muharrir ve muhterilere, eserleri ve ihtiraları için zamanla tahdit edilmiş haklar temin etmek suretiyle ilim ve faydalı sanatları teşvik eylemek.
- 8) Yüksek mahkemeden daha aşağı dereceli mahkemeler teşkil etmek.
- 9) Açık denizlerde ika edilen korsanlık suçları ile, milletlerarası kanunlara aykırı fiilleri tarif ve cezalarını tesbit eylemek.
- 10) Harp ilân eylemek, korsanlık ve mukabelei bilmisil beratları ilân etmek, karada ve denizde müsadereye dair nizamnameler yapmak.

- 11) Bir ordu vücude getirip iâşe eylemek.
 - 12) Bir donanma temin ve idame eylemek.
 - 13) Hükümete dair nizamnamelerle, ordu ve donanmaya taallük eden talimatnameler vücuda getirmek.
 - 14) Birlik (federal) kanunların tatbik ettirmek, isyanları bastırmak ve tecavüzleri men etmek üzere milis kuvvetlerini vazifeye çağırarak.
 - 15) Milisleri teşkilâtlandırma ve silahlandırma işinde devletlerle işbirliği yapmak.
 - 16) Devletler tarafından hibe ve parlamento tarafından kabul edilmek suretiyle, Birleşik Devletler Hükümetinin merkezi ittihaz olunacak mahal (district of Columbia) için gereken bütün kanunları münhasıran yapmak.
 - 17) Teşkilâtı Esasiye Kanunu ile, Birleşik Devletler Hükümetine ve Birleşik Devletlerin herhangi bir daire veya memuruna verilen bütün salahiyetleri müessir bir hale koymak için lâzımgelen bütün kanunları tedvin etmek. (Madde: 1, kısım: 8).
- Buna mukabil parlâmentonun yapamayacağı işler Teşkilât Kanununun 1 inci maddesinin 9 uncu kısmında gösterilmiştir. Buna göre ;
- 1) İsyân veya düşman istilası zamanlarında halkın emniyeti mülâhazası icabı müstesna olmak üzere, ihzar müzekkeresi imtiyazı tatil edilemez.
 - 2) Mahkûmları medenî haklardan men'eden kanunlarla, şahısları muhakemesiz olarak bir suçtan dolayı mahkûm edebilecek kanunlar yapılamaz.
 - 3) İşlendiği zamanın kanununa göre suç sayılmayan bir fiili, suç sayan makabline şâmil kanunlar yapılamaz.
 - 4) Kanunen hüküm altına alınan nüfus sayımına müstenid olmadıkça harç veya vasıtasız hiçbir vergi alınamaz.
 - 5) Herhangi bir devletin ihraç ettiği mallardan vergi veya gümrük resmi alınamaz.
 - 6) Ticaret vergi nizamları ile hiçbir devletin limanlarına diğerlerinden ayrı olarak imtiyazlar verilemeyeceği gibi, bir devlet idmanlarına giden veya o limanlardan gelen bir gemi diğer bir devlet sularında kalmağa, çıkmağa veya vergi vermeğe icbar edilemez.

7) Birleşik Devletler tarafından hiç bir asalet ünvanı bahsedilemez. Birleşik Devletlerde fahriyen veya ücretli olarak bir vazife deruhte etmiş bir kimse, parlâmentonun muvafakati olmadan, hiç bir Kral, Prens veya ecnebi devletten hediye, tahsisat, vazife veya ünvan alamaz. (Madde: 1, kısım: 9).

13) Kanun yapma işi :

Parlâmentoya bir intihap devresinde muhtelif şekil ve suretlerle kanun lâyhahaları (tasarı) arz ve teklif edilir. Bâzı lâyhahalar bizzat encümenler veya halkın ihtiyaçlarını tesbit etmek üzere teşkil olunan «parlâmento hususî komiteleri» tarafından hazırlanır. Bazıları değışen hayat şartları ve baş gösteren yeni ihtiyaçlar gözönünde tutularak Cumhurreisi veya sair hükümet erkânı tarafından tavsiye olunur. Bir kısım lâyhahalar da vatandaşlar veya teşekküller tarafından parlâmento âzasına verildiği gibi, bir kısmı da mebuslar tarafından hazırlanarak teklif edilir.

Bu kanun lâyhahaları mevzularına göre önce alâkalı encümenlere havale edilir. Eğer muvafık ve tatmin edici görülürse, meclisin umumî heyetinde reyeye konulmak üzere ruznameye alınır. Eğer encümen tasarımı tatmin edici bulmazsa, gereken tadilâtı yapabileceği gibi, hiç bir karar vermemek suretiyle dosyayı ortadan kaldırabilir. Fakat eğer ortadan kaldırılan bir lâyihanın «encümenenden çıkarılması» için temsilciler merisine yapılan bir teklif 218 imza kazanırsa, bu kanun lâyhası müzakere edilmek üzere Meclis Umumî Heyetine getirilir.

Encümenenden bir kanun lâyhası meclis heyeti umumiyesine tevdi edilince her iki meclis ayrı ayrı çalışır. Mecliste umumiyetle açık celsede müzakere edilir ve rey verilir.

Temsilciler Meclisinin âza adedi çok olduğundan, dahilî nizamname, encümenin umumiyetle bu mecliste müzakere müddetini tahdit etmiştir. Fakat senatoda müzakereler, söz isteyen senato âzasının hepsi konuşuncaya kadar devam eder. Kanun lâyhasının meclis umumî heyetinde müzakeresi sonunda ya lâyiha kabul ve tasdik edilir, bu takdirde lâyiha diğer meclise gönderilir veyahut red, yahut da alâkalı encümene iade olunur.

İkinci meclis lâyihaya tasdik veya reddeder. Lâyiha ikinci mecliste tâdile uğradığı takdirde, birinci meclise gönderilmesi mecburîdir. Birinci meclis bu tadilâtı kabul etmediği takdirde, lâyiha iki meclis âzasından müteşekkil «muhtelit encümen» e havale edilir. Bu muhtelit encümen, iki,

meclis arasındaki ihtilâflı noktaları hallederse, kanun lâyihası bu son şekliyle tasdik edilmek üzere temsilciler meclisine ve senatoya arz edilir.

Kanun lâyihası, her iki meclisin de tasdikinden geçtikten sonra. Teşkilâtı Esasiye Kanununun 1 inci maddesinin 7 nci kısmının; (Temsilciler Meclisi ve Senatonun tasdikinden geçmiş bulunan her kanun lâyihasının kanuniyet kesbetmeden evvel, Birleşik Devletler Cumhurreisine arz edilmesi lâzımdır) hükmü gereğince Cumhurreisine gönderilir.

Cumhurreisi muvafık gördüğü takdirde kanunu imzalar, muvafık bulmazsa «veto» edebilir, yâni itirazları ile birlikte kanunu, hazırlayan meclise iade eder. Meclis bu itirazların hülâsasını zabıt defterine kaydettikten sonra, tasarıyı tekrar müzakereye başlar. Tekrar yapılan müzakere sonunda, o meclisin üçte ikisi tasarıyı tasdike karar verirse, bu takdirde itirazlar ile birlikte diğer Meclise gönderilir. İkinci mecliste kanun aynı şekilde müzakere olunduktan sonra, o meclisin üçte iki ekseriyetiyle kabul olunursa, tasarı kanuniyet kesbeder. Cumhurreisi herhangi bir kanun lâyihasını kendisine arz edilmesinden itibaren 10 gün içinde (pazar günleri hariç) iade eylemezse, imzalamış sayılır ve lâyiha kanuniyet kesbeder. (Madde: 1, kısım: 7).

14) Parlâmentonun tahkikat salahiyeti :

Parlâmentonun her iki meclisinin de tahkikat salahiyeti vardır. Bu tahkikat parlâmentoyu halkla sıkı temas halinde bulundurarak, onların ihtiyaçlarını tesbit etmeğe yardım eder.

Bu tahkikat muhtelif maksatlarla :

- a) İcra ve kaza organı mensuplarının vazifelerini ne şekilde yaptıklarını anlamak için.
- b) Yapılmasına lüzum ve zaruret görülen reformlar hakkında halkın alâkasını celbetmek maksadiyle,
- c) Yeni kanunlar tedvinini icabettiren bazı şartları tetkik için, yapılır.

Meclis encümenlerinden biri, veya her iki meclis âzasından müteşekkil (müşterek bir encümen) bu işle vazifelendirilir.

15) Senato ve Temsilciler Meclisinin hakları :

1 — Gerek Temsilciler Meclisinin ve gerekse Senatonun, teklif edilen kanun lâyihası hakkında «vergi ve tahsisat kanunları müstesna olmak üzere» müzakerelere başlamak salahiyeti mevcuttur.

2 — Bir kanun lâiyhası bir meclis tarafından kabul edilirse, müzakere ve tasdik etmesi için diğer meclise gönderilir. Her meclisin teklif, edilen bir kanun lâiyhasını kabul etmek veya etmemek hakkı vardır.

Teşkilâtı Esasiye Kanunu senatoya şu hakları tanımıştır :

a) Birleşik Devletlerin bir muahedesinin hüküm ifade edebilmesi için, senatonun mevcut âzasının üçte ikisinin bu muahedeyi tasdik etmesi lâzımdır. Bu husus Teşkilât Kanununun 2 nci maddesinin 2 nci kısmında; (senato âzası mevcudunun üçte ikisinin muvafık rey vermesi şartıyla muahedeler akdetmeğe Cumhurreisi salahiyetlidir) cümlesiyle ifade edilmiştir.

b) Senato, muvafakat etmemek suretiyle, mühim mevkiiler için Cumhurreisinin seçtiği namzetlere mâni olabilir. Bu husus kanunun ikinci maddesinin ikinci kısmında (Cumhurreisi, büyükelçiler, elçiler ve konsolosları, yüksek mahkeme hâkimlerini ve işbu kanunda tâyinleri başka şekilde tasrih edilmemiş diğer bütün memurları inha ve senatonun tavsiye ve muvafakati ile tâyin eyler) şeklinde ifadesini bulmuştur.

c) Senato; bir cürümle itham edilen memurları muhakemeye salâhiyeti! yegâne makamdır. Bu husus Teşkilât Kanununun 1 inci maddesinin 3 üncü kısmında; (Bir suçtan itham edilen memurları muhakeme etmek hakkı, yalnız senatonundur. Senato bu sıfatla içtima ettiği zaman yeminli durumdadır) cümlesiyle ifade edilmiştir. Birleşik Devletler mülkî memurlarından herhangi birinin, vazifesinden affını icap ettirecek derecede bir suçtan zan altına alınmasına, yani ithama salahiyetli makam da Temsilciler Meclisidir.

Teşkilâtı Esasiye Kanunu bütün vergi kanunlarının, senatonun tasdikinden evvel Temsilciler Meclisince hazırlanıp kabul edilmesi lâzım geleceğini âmir bulunmaktadır. Fiiliyatta, Temsilciler Meclisinin kabul ve tasdik ettiği bir vergi kanununa, senatonun istediği kadar ilâveler yapmasına cevaz vardır. Fakat bu takdirde her iki meclis âzasından tâyin edilen bir encümenin, her iki meclisçe de uygun görülebilecek olan bir hâl çâresi bulması icabeder.

İcra ve kaza organlarının vazife ve salahiyetlerini bir başka yazıda incelemeğe çalışacağız.

NOT : Bu yazı, Amerika Birleşik Devletleri Haberler Bürosunun neşrettiği kitap ve bültenlerin tatkiki neticesinde hazırlanmıştır.

ASKERLİK TECİL VESİKA YE MUAMELELERİ

Fazlı DEMİREL

İzmir Seferberlik Müdürü

Askerlik Kanununun 62 - 68 inci maddeleri gereğince, her hangi bir seferberlik veya talim ve manevra için yapılacak ihtiyat asker celbinde, gerek hükümet ve diğer âmme teşkilât ve müesseselerinde ve gerek ordu ihtiyaçlarının tedarik ve ikmâline yarıyacak veya kapanmaları umumî hayatı tazyik edecek fabrika ve müesseselerde ve maden ocaklarında tecillerine lüzum ve zaruret görülen personel hasarda tesbit edilerek; bunlardan resmî memuriyet ve hizmetlerde bulunanlara merkezde memurin ve sicil (zat işleri) müdürlüklerince, taşrada Valilik ve Kaymakamlıklarca, fabrika ve müesseselerdekilere ilgili fabrika ve müessese müdürlüklerince tecil vesikalari verilmekte; fabrika ve müesseselerce verilen vesikalar Belediyelerce de tasdik edilmekte, bunlara istinaden de Askerlik Şubelerince tecil kayıtları yapılmakta; dolayısıyla bu işte idare amirliklerince bilinmesi ve yapılması gerekli bir takım usûl ve muameleler bulunmaktadır.

Bu muamelelerin ne suretle yapılacağı hakkında ana esaslar, Milli Müdafaa Vekâletince yayımlanan 25/9/1939 tarih ve Ordu Dairesi 2870, 4/9/1951 tarih ve 51481 sayılı matbu tamimlerle, Askerlik Kanununun tatbikatına dair talimatın 62 - 68, Dâhiliye Vekâleti Seferberlik İşleri Rehberinin 3-10 uncu maddelerinde beyan edilmekle beraber, bunların tatbikat ve teferruatına ait olarak muhtelif tarihlerde, muhtelif tamim ve yazılarla bildirilmiş birçok hususlar ve hususiyetler daha vardır ki; bidayetten beri mahsus ve muntazam bir şekilde takip edemeyenler için bunların hepsini bilmek ve bulmak kolay değildir. Bu sebeple, bilhassa meslekte yeni olanlarla, meslek memura bulunmayan kazalarda yapılacak tecil muamelelerinde düşülecek tereddüt ve hataları ve istizanları önlemekte faydalı olacağı düşüncesiyle, idare âmirliklerince tecil işlerine ait olarak bilinmesi ve yapılması gerekli bütün muamele ve hususların, ilgili tamimlerin tarih ve numaraları da kaydedilerek aşağıda bölüm bölüm tetkik ve açıklanmasına çalışılacaktır.

Burada şu ciheti de kaydedelim ki; halen yapılmakta olan tecil muamelelerinde lüzumundan fazla formalite vardır. Bu bakımdan, çok es-

ki olan tecil hakkında ki hükümlerin, tatbikattaki tecrübelerle göre bir revizyon ve yemlenmeğe muhtaç ve mevcut formalitelerin de azalması suretiyle tecil muamelelerinin daha sade ve daha salim bir şekilde konulması lâzım ise de, bu yazıda, bu cihetin tetkik ve münakaşası değil, halen mevzu usullere göre yapılmakta olan muameleler incelenecektir.

Tecil muamelelerini 3 bölüme ayırabiliriz:

- I — Askerlik Kanununun 63 üncü maddesi şümulüne giren memur ve hizmetlilere ait teciller,
- II — Askerlik Kanununun 64 üncü maddesi şümulüne giren fabrika, müessese ve maden ocaklarındaki personele ait teciller,
- III — 4655 Sayılı Kanun şümulüne giren Münakalât Vekâleti camiasına dahil işletmeler personeline ait teciller.

— I —

Askerlik Kanununun 63 üncü maddesine göre tecile tabi tutulanlar ve bunlar hakkında yapılacak muameleler

A) Tecil kararname ve kadroları:

1 — Askerlik Kanununun 63 üncü maddesine göre tecile tâbi tutulması gerekli memuriyet ve hizmetlerle miktarları, hazarda iken ilgili Vekâletlerin teklifi ve Erkânı harbiye-i Umumiye Riyasetinin muvafakati ile Vekiller Heyeti kararıyla tesbit ve tâyin olunur. Bu kararnamelerle tecili kabul edilen memuriyet ve hizmetlerden Vilâyet ve Kazalardaki teşkilât ve dairelere ayrılan miktarlar ilgili Vekâlet veya Umum Müdürlüklerden Vilâyetlere, Vilâyetlerden de Kazalara bildirilir. Tecilli vazifelerin ünvan ve miktarlarını gösteren bu yazı veya cetveller «Tecil Kadrosu» nu teşkil eder. Verilen tecil kadroları kaldırıldığı veya geri alındığı bildirilinceye kadar muteber olur.

2 — Vekâlet veya Umum Müdürlüklerden gönderilen, Vilâyetlerdeki teşkilâta ait tecil kadroları, mülhakat ile birlikte toptan verilebileceği gibi, mülhakat teşkilâtı ayrı ayrı gösterilmek suretiyle de verilebilir. Toptan verilen kadrolar, verilen makamlar tarafından mülhak teşkilât ve dairelere de tevzi ve tebliğ olunur. Bazı teşkilâta, mahallî muayyen bir tecil kadrosu verilmeyip, tecile tabi tutulacaklar merkezden adlan ile de bildirilmektedir.

3 — Vilâyetlerdeki teşkilâta ait tecil kadroları Vekâlet veya Umum Müdürlüklerden Vilâyet ve Kazalara Valilik ve Kaymakamlıklar vasıtasıyla gönderilebileceği gibi, vilâyet umumî idaresine dahil olmıyan teşkilâta ait kadrolar ilgili üst makamlardan doğruca bu dairelere de gönderilebilir. Bu takdirde, bu dairelerdeki tecillilere ait tecil vesikalarının tasdik ve muamelelerinin yapılmasına esas olmak üzere ilgili dairelerce, gelen tecil yazı ve kadrolarının tasdikli birer suretlerinin mahallî Valilik veya Kaymakamlığa da verilmesi gerektir.

4 — 1939 yılında Vekiller Heyetince kabul edilen ilk tecil defterindeki 1/9/1939 tarih ve 2/10755 sayılı kararnamede, 1076 Sayılı Yedek Subay ve Askerî Memurlar Kanununun tecil ettiği vazifelerde bulunan erlerin de 1111 Sayılı Askerlik Kanununun 63 ve 64 üncü maddeleri hükümlerine göre tecil edilmeleri kabul edilmiş olduğundan, 1076 Sayılı Yedek Subay ve Askerî Memurlar Kanununun muaddel 25 inci maddesinde sayılan memuriyet ve hizmetlerde bulunup, ihtiyat er durumunda olanların da, ayrıca tecil kararname ve kadrosuna lüzum olmaksızın tecilleri yapılmaktadır. (Dâhiliye Vekâletinin 23/8/1943 ve Seferberlik Müdürlüğünün 91 - 691 sayılı tamimleriyle bildirilmiş olduğu gibi er durumundaki Nahiye Müdürlerinin tecilleri de bu kararnameye göre yapılmaktadır) .

B) Tecil muamelelerinin yapılması:

5 — Tecil kadrolarında yazılı memuriyet veya hizmetlerde bulunanların tecilleri için, dairesince örneğine (Dâhiliye Vekâleti Seferberlik İşleri Rehberi örnek: 1) göre 3 nüsha fotoğraflı tecil vesikası [*]ve ayrıca yine örneğine göre (Seferberlik Rehberi örnek: 2) 2 nüsha da künye cetveli doldurulur. Künye cetvelinin bir nüshasının da dosyasında kalması istenildiği takdirde 3 nüsha düzenlenmelidir.

Vesika ve künye cetvellerinin altları, münderecatının doğruluğu bakımından dolduran daire âmirlerince de mühür ve imza edildikten sonra vilâyet merkez kazasında ise Valilik makamına, Kazalarda ise Kaymakamlığa verilerek bu makamlarca da mühür ve imza ile tasdik olunur.

* Tecil vesikalarının 1 ve 2 nci nüshalarının, Damga Resmî Kanununun 8 nci maddesine müsteniden 11 inci maddesinin 48. numarası gereğince ve 4040, 4226 No. Kanunlarla yapılan zamlarla birlikte 30 ar kuruluşluk pula tâbi oldukları, Maliye Vekâletinin 25/1/1347 gün ve 2101103-41/1918 sayılı yazısına atfen Dahiliye Vekâletinin 28/4/1947 gün ve Seferberlik Müdürlüğünün 91 - 804/668 sayılı tamimiyle bildirilmiştir. Dosyasında kalacak 3 üncü nüsha pula tâbi değildir.

Millî Müdafaa Vekâletinin tamimlerinde künye cetvellerinin şube şube düzenlenmesi kaydı olup buna göre, aynı daire ve müessesede ve aynı şubeden olan tecillilerin aynı cetvellere doldurulması da mümkün ve daha kolaylığı mucip olur. Ancak çok yerlerde tatbikatta umumiyetle her tecilli için ayrı ayrı cetvel doldurulması âdet haline gelmiş ve böyle alışılmış bulunmaktadır.

6 — Valilik veya Kaymakamlıklarca, vesika ve cetveller tasdik edildikten sonra vesikaların pullu 1 ve 2 nci nüshaları dairesi vasıtasile vesika sahibine verilir. Üçüncü nüshası dosyasında kalır. Künye cetvellerinin bir nüshası tecilli şahsın mensup olduğu esas Askerlik Şubesine, diğer nüshası da vesikayı veren Vilâyet veya Kazanın bölgesi içinde bulunduğu Yurtiçi Bölge Kumandanlığına gönderilir. Yurtiçi Bölge Kumandanlığına yazılacak yazıda, bir nüsha künye cetvelinin esas Askerlik Şubesine gönderilmiş olduğu kaydının da bulunması matlûp olduğundan, künye cetvellerinin gönderildiği hakkında ilgili makamlara yazılacak yazının sonunda (usûlden de olduğu gibi) hangi makamlara gönredilmiş olduğu kaydının konulmasına da itina edilecektir.

7 — Vesika sahibi tarafından, kendisine verilen tecil vesikaları nüfus cüzdanı ile birlikte oturmakta olduğu yerin Askerlik Şubesine götürülerek veya gönderilerek tecil vesikalarının iki nüshası da Askerlik Şubesine verilir. Askerlik Şubesince de bu vesikalar alınarak ilgilinin nüfus cüzdanına müeccel olduğu kayıt ve tasdik olunur. Bu kayıt ve tasdik ile tecil muamelesi tekemmül eder. (Müeccel şahıs bu şubede yabancı ise, tecil vesikasının bir nüshası şube tarafından esas Askerlik Şubesine gönderilir).

C) Tecil muamelelerinin yapılmasında dikkat edilecek hususlar :

8 — Tecilinin yapılması istenen memur veya hizmetlilerin memuriyet ünvanı ve miktarlarının, tecil kadrosundaki memuriyet (kadroda servis adıyla yazılmışsa servis) ünvan ve miktarlarına uygun olması lâzımdır. Tecil kadrosundaki miktardan fazla tecil yapılamayacağı gibi, kadroda yazılı ünvanndan başka veya benzeri bir ünvannda bulunanların tecili de yapılamaz.

9 — Tecilli memuriyet veya hizmete en az 3 ay evvel tayin edilmiş olması lâzımdır. Askerlik Kanununun 63 ve 64 üncü maddelerinde, tecilli memuriyet veya hizmetlere seferberlik ilânından 3 ay evvel tayin edilmiş olmak şartı bulunduğuna göre, tecilli memuriyet ve hizmetlere girenlere 3 ay geçmedikçe tecil vesikaları da verilemez. Bu bakımdan te-

cii vesika ve cetvellerindeki «memuriyet veya işe tayin tarihi» sütununa o şahsın ilk defa memuriyet veya işe girdiği tarihin değil, tecilli olan bu memuriyet veya işe tayin tarihinin yazılmasına itina edilmelidir. Tecilli bir vazifeden fasılasız diğer tecilli bir vazifeye geçenler için 3 aylık müddete lüzum yoktur. (Dahiliye Vekâletinin 7/4/1942 gün ve M. S. U.M. 512- 1954/7584 sayısıyla tebliğ edilen Millî Müdafaa Vekâletinin 27/3/942 gün ve Ordu Dairesi 38501 sayılı tamimi).

10 — Tecili istenenin askerlik bakımından ruhsatlı veya ihtiyattık devresi içinde bulunması lâzımdır. Askerlik Kanununun 63 ve 64 üncü maddelerinde kaydedildiği gibi tecil, ruhsatlı ve ihtiyat erlere mahsus olduğundan, henüz muvazzaf askerlik hizmetini yapmamış olanların tecilleri yapılamayacağı gibi, ihtiyattık devresini (45 yaşını) doldurmuş olanların da tecillerinin yapılmasına lüzum yoktur. Askerlik bakımından daimî çürüğe ayrılmış olanların tecillerine lüzum olmadığı da tabiidir. (Dâhiliye Vekâletinin 19/6/1942 tarih ve M. S. M. U. M. 512 - 3471/14360. Millî Müdafaa Vekâletinin 11/6/1952 gün ve Ordu Dairesi 39385 sayılı tamimi).

Tecilli kadrolarda bulunan yedek astsubayların da yedek erler gibi aynı şekilde tecilleri yapılmaktadır. (5802 Sayılı Astsubay Kanununun 25 inci maddesi, astsubayların yedeklik çağının 51 yaşını bitirinceye kadar devam edeceğini ve bunların hizmete çağırılma ve sair yedeklik işlem ve durumlarının Yedek Subay Kanunu hükümlerine göre yürütüleceğini âmir bulunmaktadır).

11 — Tecil edileceklerin yedek subay veya askerî memur olmamaları lâzımdır. Yedek subay ve askerî memurların tecilleri Yedek Subay ve Askerî Memurlar Kanununa tabi olduğundan, Askerlik Kanununa gere kabul edilen tecil kadrolarında bunların tecilleri yapılamaz.

12 — Askerlik çağı dışı, yedek subay veya kadınların bulunmaları gibi sebeplerle kullanılmayan tecil kadroları mahfuz kalır; bu kadınları işgal edenler bilâhare ayrılarak yerlerine tecil olunabilecek vasıfta bulunanlar geldikleri takdirde bunların tecilleri yapılır.

Ç) Tecil muamelelerinin yenilenmesi :

13 — Tecilleri yapılanların tecil vesika ve muamelelerinin müddeti 1 sene olup, her sene yenilenmesi lâzım gelmekte ve bu yenileme muamelesinin, senenin son askerlik yoklama zamanı olan Temmuz - Ekim ayları içinde yapılması Millî Müdafaa Vekâletince tensip ve tamim edilmiş bulunmaktadır. (Dahiliye Vekâleti 14/11/940, /9/942, 6/11/942 gün

ve M. S. M. U. M. 5615, 512 - 5054/22658, 512 - 4998/27959 sayısıyla tebliğ edilen Millî Müdafaa Vekâletinin 1/11/1950, 1/9/1942 gün ve Ordu Dairesi 37337/16887, 39888, 40127 sayılı tamimleri).

14 — Bu tamimlerde bildirildiği gibi, ilk defa tecil muamelesi yapıldıktan sonra her sene Temmuz - Ekim ayları içinde, evvelce tecilleri yapılmış olup, halen de aynı vazifelerde ve tecilleri devam etmekte bulunanlar için açık künyeleriyle memuriyet ve hizmetlerini gösterir dairelerince düzenlenecek müecceliyetlerinin devam etmekte olduklarına dair gerekli şerhle parafe veya mühür ve imza edilecek cetveller, Valilik veya Kaymakamlıkça da tasdik edilerek mahallî Askerlik Şubesine giderek veya cüzdanlarını göndererek şubece nüfus cüzdanlarına tecil yenileme muamelesi kayıt ve tasdik olunur; başka şubelere mensup olanların şubelerine de bildirilir.

Tecil yenilemelerine ait künye cetvellerinin tasdikinde, bir evvelki sene cetvelleriyle karşılaştırılarak doğrulukları, bilhassa aynı memuriyet veya hizmet Unvanını muhafaza edip etmedikleri kontrol edilmelidir.

15 — Tecil yenileme muameleleri için, ilgililerin künyeleriyle müecceliyetlerinin devam ettiğini bildirir Vali veya Kaymakamlık imzasiyle Askerlik Şubesine yazılacak bir yazı veya aynı daire ve müessesedeki bütün tecillilerin bir cetvele geçirilerek atları gerekli şerhle tasdik ve mahallî Askerlik Şubesine verilmesi maksadın teminine kâfi ve Millî Müdafaa Vekâletinin yukarıda tarih ve numaraları geçen tamimlerine de uygun gelmekte ise de; bu tamimlerin ilk senelerinden sonra gitgide bu cetvellerin, ilk tecil künye cetvelleri gibi ve her tecilli için ayrı ayrı olarak düzenlenmesi, yerliler için bir ve yabancılar için (bireş nüshaları da esas Askerlik Şubelerine gönderilmek üzere) ikişer nüsha olarak mahallî Askerlik Şubelerine verilmesi umumiyetle usûl haline gelmiş bulunmaktadır. Bu usûlün, her sene çok fazla kâğıt, emek ve zaman sarfım gerektirmesine mukabil, Askerlik Şubelerinde her ere ait cetvelin kendi dosyasına konulması bakımından faydalı görüldüğü anlaşılmaktadır.

16 — Millî Müdafaa Vekâletinin yukarıda sözü geçen 1/11/1940 gün ve 37337/16887 sayılı tamimlerinde de işaret edildiği gibi, müeccel şahısların tecil yenileme muameleleri Askerlik Şubelerinde ihtiyat yoklamalarıyla birlikte yapılır. (Tecil yenileme muamelesine “tecil yoklama” muamelesi de denilmektedir).

17 — Tecili devam ederken yaş ilerliyerek askerlik çağı dışına çıkanların, çıktıkları seneden itibaren ihtiyat yoklamaları yapılmayacağı gibi, tecil yenileme muameleleri de yapılmaz.

18 — Dairelerince, tecil yenileme zamanında her hangi bir sebeple tecil hakkını kaybetmiş oldukları halde tecillerinin iptali için vaktinde muamele yapılmamış oldukları anlaşılanlar bulunduğu takdirde, bunların tecillerinin iptali için derhal aşağıdaki 21 ve 22 nci maddelerde yazıldığı şekilde muamele yapılır.

Tecil yenilemelerine ait künye cetvellerinin basma, ilk tecile ait künye cetvellerinden ayırt edilmesi bakımından “Tecil yenileme künye cetveli” başlığının konulması yerinde olur.

D) Tecilli vazifelerden bilinden diğerine geçenler :

19 — Tecilli bir memuriyet veya hizmetten arsız olarak yine tecilli diğer bir memuriyet veya hizmete geçenlerin, 9 uncu maddede yazılı 3 ay bekleme müddetine lüzum kalmaksızın yeni vazifelerinde de fecileri devam eder. Bu gibilerin yeniden tecil muamelelerinin yapılmasına da lüzum olmayıp, memuriyet değişiklikleri ve yeni vazifelerinde tecillerinin devam etmekte oldukları, dairelerince usûlen düzenlenecek künye cetvelleri de eklenerek Valilik veya Kaymakamlıkça bir yazı ile ilgili Askerlik Şubelerine bildirilmekle iktifa edilir. (Askerlik Kanununun m. :68, Dahiliye Vekâletinin 22/6/1942 gün ve M. S. M. U. M. 512/3500/14361 Bayisiyle tebliğ edilen Millî Müdafaa Vekâletinin 27/3/942 gün ve Ordu Dairesi 3S501 sayılı tamimi). Ancak evvelki vazifesinden ayrılırken he: hangi bir sebeple tecili iptal edilmiş olduğu takdirde yeni vazifesinde yeniden tecilin yapılması lâzım gelir.

20 — Bazı teşkilât ve dairelerin tecil kadrolarında tecilli vazifeler memuriyet ünvanı itibarile değil, servis ünvanı (halen Mâliyede olduğu gibi) itibarile veya birbirine yakın birkaç memuriyet ünvanı birarada (Adliyede olduğu gibi) gösterilmektedir. Bu gibi kadrolarda tecilleri yapılmış olanlardan aynı tecilli servis veya ünvanlar için de fasılasız diğer bir memuriyete geçenler hakkında da yukarıdaki maddede yazıldığı gibi memuriyet değişikliği Askerlik Şubelerine bildirilerek, tecillerinin devan, muamelesi yapılmalıdır.

E) Tecilli vazifelerden ayrılanlar :

21 — İstifa, emeklilik, işten el çektirme veya tecilli olmıyan başka bir vazifeye nakil gibi sebeplerle tecilli memuriyet veya hizmetlerden ayrılanların, dairesi âmirlüğince, nüfus cüzdanlarındaki Askerlik Şubesinde yapılmış en son tecil kaydının altına, tecilli vazifeden ayrıldığından, tecil hakkını kaybettiği, tarihiyle birlikte yazılarak mühür ve imza edilir. Ba-

zı ayrılanların, nüfus cüzdanlarına tecil hakkını kaybettikleri işlenmeden ayrıldıkları, hattâ başka yerlere gittikleri de olmaktadır. Fikirimce bu gibilerin, yapılmış olan en son tecil muamelesinin müddeti henüz dolmamışsa, o mahalde ise getirtilerek, başka yere gitmişlerse gittikleri yerlere yazılarak nüfus cüzdanlarına tecil kayıtlarının iptaline ait gerekli şerhin verilmesi sağlanmalıdır. Yapılan son tecil yenilemesinin müddeti dolmuş, yani ertesi sene Ekim ayı geçmişse, esasen nüfus cüzdanındaki tecil kaydının hükmü de geçmiş olduğundan iptal edilmese de mahzur kalmaz.

Bulunduğu tecilli memuriyet veya hizmete ait tecil kadrosu kaldırılmış veya tenkis edilmiş olanlar hakkında da aynı şekilde muamele yapılarak tecili iptal edilir.

22 — Yukarıdaki maddede yazıldığı veçhile ayrılma veya tecil kadrosunun kaldırılması gibi sebeplerle tecil hakkını kaybedenlerin, tecil hakkını kaybettikleri, tecil edilirken yapıldığı şekilde, düzenlenecek künye cetveli ve birer yazı ile Valilik veya Kaymakamlıktan ilgili Askerlik Şubelerine ve o bölgedeki Yurtiçi Bölge Kumandanlığına bildirilir. (Dahiliye Vekâletinin 25/12/1941 ve Seferberlik Müdürlüğü 2041 sayısıyla tebliğ edilen Millî Müdafaa Vekâletinin 18/12/1941 tarih ve Ordu Dairesi 52505 sayılı tamimi). (Bu tamimde yalnız mensup olduğu şubeye bildirilmesi kaydedilmekte ise de, bulunduğu yerden başka şubelere mensup oldukları şubelerle beraber, yabancı olarak kayıtlı oldukları o yer Askerlik Şubelerinde de tecil kayıtları bulunduğuna göre bu kayıtların da iptali için durumun bu şubelere de bildirilmesi icabettir. Yâni hem mahallî ve hem de mensup oldukları Askerlik Şubelerine bildirilmelidir).

Tecilli iken yaşları ilerleyerek ihtiyatlık çağı dışına çıktıktan sonra buldukları tecilli vazifelerden ayrılanlar hakkında yukarıdaki muameleye lüzum yoktur.

Tecil hakkını kaybedenler için düzenlenecek künye cetvellerinin başına, tecil ve tecil yenileme künye cetvellerinden ayırt edilmesi bakımından “Tecil iptal künye cetveli” başlığının konulması yerinde olur.

F) ayrılanların yerlerine yeniden tecil edilecekler :

23 — Her hangi bir sebeple tecilli vazifeden ayrılanlardan açılacak tecil kadrolarında, bu kadrolara yeniden tâyin edilenlerin veya aynı dairedeki aynı memuriyet veya hizmette bulunan diğerlerinin 5 ve 12 nci maddelerdeki esaslar dairesinde yeniden tecilleri yapılır.

2 nci maddenin son fıkrasında yazıldığı gibi tecili isim üzerine bildirilmiş olanlardan ayrılanların yerlerine, yetkili makamlar tarafından bir yenisi bildirilmedikçe mahallerince başkalarının tecilleri yapılamaz.

24 — Askerlik Kanununun 63 ve 64 üncü maddeleri, tecilli elemanların tedricen çağ dışı elemanlarla değiştirilmesini âmir olup, tecilli iken yaşları ilerleyerek çağ dışına çıkanlar tabii şekilde bu maksada hizmet etmiş olduklarından yerlerine başkalarının tecilleri Kanunun ruhuna uygun görülmemekte; bu sebeple, tecilli iken çağ dışına çıkanlar o vazifelerde buldukları müddetçe, bunlar çağ dışına çıktı diye yerlerine aynı memuriyet veya hizmet ünvanını taşıyan diğerlerinin tecilleri yapılamamaktadır. (Dâhiliye Vekâletinin 19/8/1942 gün ve 512/3471/ 14360 sayısıyla tebliğ edilen Millî Müdafaa Vekâletinin 11/6/1942 gün ve Ordu Dairesi 39385 sayılı tamimi).

II

Askerlik Kanununun 64 üncü maddesine göre tecilleri kabul edilen fabrika, müesseseler ve maden ocaklarındaki personelere ait teciller

A) Tecil görev listeleri (kadroları) :

25 — Askerlik Kanununun 64 üncü maddesine göre, ordu ihtiyaçlarının tedarik ve ikmâlinde istifade edileceği veya seferde kapanmalarının umumî hayatı tazyik eder mahiyette oldukları Vekiller Heyeti kararnameyle kabul edilen fabrika ve müesseselerle, kömür ve sair maden ocaklarında, resmî ve hususî hastahane ve Kızılay müesseselerinde tecile tabi tutulacak görevlerle miktarları, ilgili Vekâletle, Millî Müdafaa Vekâleti arasında tesbit ve tâyin edildikten sonra her fabrika ve müesseseye ait tecilli görev listeleri (tecil kadroları), ilgili Vekâlet tarafından bulunduğu vilâyetlere, kazalarda olanlar vilâyetlerden kazalara, Valilik veya Kaymakamlıklarca da ilgili fabrika ve müesseseye bildirilin (Tatbikatta resmî hastahanelere ait tecil kadrolarının da Vekiller Heyeti kararnamesiyle tesbit edildiği görülmektedir).

B) Tecil muamelelerinin yapılması :

26 — İlgili fabrika ve müesseselerce, tecil görev listeleriyle kabul edilen görevlerde bulunanlar için nümunesine göre şube şube (5 inci

maddenin son fıkrasında belirtildiği gibi, ayrı ayrı da yapılmaktadır), altışar nüsha künye cetvelleri doldurularak altları Müessesesece mühür ve imza edildikten sonra mahallî idare âmirliğine verilir. İdare amirliklerince bu künye cetvellerinin, yazılı şahısların görev ve miktarlarının tecil görev listelerine uygunluğu ve gösterilen görevlerde çalışmakta oldukları tetkik ve tesbit edildikten sonra altları, (gösterilen görevlerde çalışmakta oldukları) şerhiyle tasdik edilerek beşer nüshaları teselsül yoluyla ilgili Vekâlete gönderilir. (İktisat Vekâletinin 14/5/1941 gün ve Seferberlik Müdürlüğünün 1251 sayılı tamiminde, idare amirliklerince, künye cetvellerinde yazılı şahısların gösterilen görevlerde çalışmakta olup, olmadıklarının varsa İktisat Müdürlüğü teşkilâtı, yoksa zabıta vasıtasıyla tetkik ettirilmesi bildirilmekte ise de; sonradan Çalışma Müdürlükleri kurulmuş ve İş Müfettişlikleri bu Müdürlüklere bağlanmış olduğundan çalışma teşkilâtı bulunan yerlerde bu teşkilât vasıtasıyla tetkik ettirilmesi gerekmektedir. Bu tetkikatta; künye cetvellerinde yazdı görevlerde çalışmadıkları halde tecilden faydalanmak maksadiyle gösterilmiş olmamalarına bilhassa dikkat edilmesi aynı tamimde işaret edilmektedir).

27 — İlgili Vekâletlerce, tecilleri teklif edilenlere ait bu künye cetvelleri tetkik ve uygun görüldükten sonra bir nüshası Millî Müdafaa Vekâletine, 2 nüshası müessesenin bulunduğu yerin bölgesindeki Yurtiçi Bölge Kumandanlığına, bir nüshası da, Askerlik Kanununun 66 ncı maddesine göre muamele yapılmak üzere tekrar mahallî idare âmirliğine gönderdir veya yalnız bilgi verilir. İdare amirliklerinden de ilgili müesseseye ve Belediye Reisliğine bildirilir. Belediye Reisliğine, bu yazı ile tecili kabul edilenlere ait künye cetvellerinin birer nüshaları da gönderilmelidir.

28 — Bunun üzerine tecili kabul edilen şahıslara ait ilgili fabrika ve müesseselerce (5 inci maddedeki tarif veçhile) numunesine göre her biri için ayrı ayrı üçer nüsha fotoğraflı ve ikişer nüshaları pullu tecil vesikaları düzenlenerek altları da mühür ve imza edildikten sonra tasdik için mahallî Belediye Reisliğine verilir. Askerlik Kanununun 66 ncı maddesine göre bu vesikaların Belediye Meclislerince tasdiki gerekmekte olup, İktisat Vekâletinin yukarıda geçen 1251 sayılı tamimlerinde de, Belediye Meclisince verilecek karar üzerine Belediyece tasdik olunacağı yazılıdır. Ancak Belediye Meclislerinin her zaman toplu bulunmaması sebebiyle Belediyelerce bu vesikaların tasdiki daha ziyade Encümen kararlarıyla yapılmaktadır. İktisat Vekâletinin sözü geçen ta manilerinde; vesikaların tasdik için Belediyeye verildiğinde, bunlarda yazılı şahısların o sırada aynı müesseselerde ve gösterilen görevlerde bulunup bulunma-

dıkları da tahkik ve tesbit edilerek bundan sonra tasdik edilmesi lüzumu da kaydedilmektedir.

29 — Vesikalar Belediyece tasdik olunduktan sonra ilgililere geri verilir ve 7 nci maddede yazıldığı gibi ilgililer tarafından buldukları yer Askerlik Şubesine götürülmek veya gönderilmek suretiyle Şubece nüfus cüzdanlarına tecilleri kayıt ve tasdik olunur. Vesikaların iki nüshası da şubede kalır.

30 — Fabrika, müessese ve maden ocaklarındaki personellerin tecillerinde de 8 ve 12 nci maddelerde yazılı hususlar aynen nazara alınır.

C) Tecillerin yenilenmesi :

31 — Her sene son yoklama zamanı olan Temmuz - Ekim ayları içinde ilgili fabrika, müessese ve işletme âmirlikleri tarafından, fabrika ve müesseselerindeki tecilleri devam etmekte bulunanlara ait, 15 inci maddede yazıldığı gibi düzenlenecek künye cetvelleri mahallî idare amirliğine verilir. İdare amirliklerince de, tecil görev listeleri ve dosyasındaki bir evvelki sene cetvelleriyle karşılaştırılarak doğrulukları kontrol ve 26 ncı maddede yazıldığı veçhile, o sırada gösterilen görevlerde çalışmakta oldukları da tetkik ve tesbit edildikten sonra altları tasdik edilerek bir yazı ile mahallî Askerlik Şubesine verilir ve sahiplerinin de nüfus cüzdanlarıyla şubeye müracaatla gerekli tecil yenilemelerini yaptırmaları için ilgili müesseseye de bildirilir. Veya tasdikli künye cetvelleri tekrar ilgili müesseseye iade olunarak, müessesece nüfus cüzdanlarıyla birlikte Askerlik Şubesine gönderilir. (Tatbikatta son şekil daha kolaylığı mucip olmaktadır). Her iki halde de Askerlik Şubesinde, tecillilerin künye cetvelleri alınarak nüfus cüzdanlarına gerekli tecil yenileme muameleleri kayıt ve tasdik olunur. Başka şubelere mensup olanların esas şubelerine de bilgi verilir.

16, 17, 18 inci maddelerde yazılı hususlar bunlar için de aynıdır.

Ç) Tecilli görevlerden ayrılma :

32 — Fabrika, müessese ve maden ocaklarındaki tecilli personellerden her hangi bir sebeple tecilli vazifeden ayrılarak tecil hakkını kaybedenlerin nüfus cüzdanlarındaki şubece yapılan en son tecil kaydının altına, müessese âmirliği tarafından, tarihiyle birlikte tecil hakkını kayb ettikleri yazılarak mühür ve imza edilir. Nüfus cüzdanına bu muamele yapılmadan ayrılanlar olduğu takdirde 21 inci maddede yazıldığı şekilde takip edilir.

Ayrıca yine müessese âmirliği tarafından, ayrılan şahısların hangi tarihte ve ne sebeple tecil hakkını kaybettikleri birer yazı ve künye cetvelleri ile ilgili Askerlik Şubelerine bildirilir. (Millî Müdafaa ve İktisat Vekâletlerinin bu husustaki tamimlerinde yalnız mensup oldukları Askerlik şubelerine bildirilmesi yazılı ise de, 22 nci maddede mütalea edildiği gibi, yerli olmayanların yabancı olarak kayıtlı oldukları mahallî Askerlik Şubesine de bildirilmesi iyi olur).

33 — Bunun peşine yine müessese âmirliği tarafından, tecil hakkını kaybedenlere ait beşer nüsha künye cetveli doldurulur ve bu cetvellerin altına, yukarıdaki maddeye göre muamele yapıldığı, yani nüfus cüzdanına tecil hakkını kaybettiğinin işlendiği, hangi tarih ve sayılı yazı ile hangi Askerlik Şubelerine bildirilmiş olduğu da kayıt ve tasdik edilerek idare âmirliğine verilir. İdare âmirliklerinde de bu cetvellerin dörder nüshası birer yazı ile ve teselsül yoluyla ilgili Vekâlete gönderilir. [*]

34 — Tecilli iken yaşları ilerliyerek çağ dışına çıktıktan sonra işlerinden ayrılanların 32 nci maddeye göre nüfus cüzdanlarına işlenmesine ve ilgili Askerlik Şubelerine bildirilmesine lüzum yoktur. Ancak, bunlar için de 33 üncü madde gereğince künye cetvellerinin düzenlenerek gönderilmesi İktisat ve Ticaret Vekâletince istenilmektedir ki; bunların işgal ettikleri tecelli görevlerin açıldığının anlaşılması ve bundan sonra bu görevlerde teklif olunacak yenilerinin tecillerinin yapılabilmesi bakımından da faydalı olur.

D) Tecili kaldırılanların yerlerine tecil edilecekler :

35 — 32 nci madde veçhile tecili kaldırılanların yerlerine aynı görevlerde çalışan yenilerinin tecilleri istenildiği takdirde Millî Müdafaa Vekâletinin 24/9/1941 ve 51481, İktisat Vekâletinin 14/5/1941 ve Seferberlik Müdürlüğünün 1251, 11/11/1941 ve 2700/10, 2701/10 sayılı tamimleri gereğince aşağıdaki fıkralarda yazılı hususlara da riayet olunmak suretiyle aynen 26 - 30 uncu maddelerde yazılı esaslar dairesinde tecilleri yapılır.

a. Bunlar için düzenlenecek künye cetvellerinde, tecili kaldırılan hangi müstahdem veya işçinin yerine alınmak istenildikleri de gösterilecektir.

* İlgili Vekâletler: hususi müesseseler için İktisat ve Ticaret Vekâleti, Belediyeye bağlı müesseseler için Dahiliye Vekâleti, Sümerbank ve Etibank'a bağlı müesseseler için İşletmeler Vekâleti gibi Vekâletlerdir.

b. İşinden ayrılan müeccel işçinin yerine ancak gördüğü iş itibarıyla ihtisasa taallük eden işçiler tecil edilebileceğinden künye cetvellerindeki «Müessesedeki işi» sütununa ihtisasları da açıkça kaydedilecektir'.

c. (A) grubuna ayrılan fabrikalarla Sümerbank ve Etibank'a mensup fabrika ve sanayi müesseseleri ve Zonguldak kömür madeni dışında kalan diğer bilumum fabrika, müessese ve maden ocaklarında çıkanların yerlerine ancak 37 - 45 yaşları arasındakilerin tecilleri yapılabilir. 37 yaşından genç doğumlarının tecilleri kabul edilmemektedir. Etibank madenleri için bu yaş tahdidi ilgili Vekâletler arasında kararlaştırılır.

36 — Tecilli iken askerlik çağı dışına çıkanlar o fabrika ve müessesede buldukları müddetçe, 24 üncü maddede açıklandığı gibi yerlerine başkalarının tecilleri yapamaz.

III

4655 Sayılı Kanıma göre tecilleri kabul edilen Münakalât Vekâleti camiasına dahil işletmeler personelinin tecil muameleleri

37 — Münakalât Vekâleti camiasına dahil (Devlet Demiryolları ve Limanları, Havayolları, PTT. gibi) işletmelerdeki personelin tecil kadroları, 4655 Sayılı Kanunun 3 üncü maddesi gereğince Millî Müdafaa Vekâleti ve B. E. U. Reisliğinin de muvafakat ve onayı ile tesbit ve kabul edilerek ilgililere bildirilmekte; bunların tecil muameleleri de Askerlik Kanununun 66 ve 68 inci maddelerindeki esaslar ve prensipler dairesinde yapılmaktadır.

38 — Bu kadrolarda bulunan er durumundaki personelin tecil muamelelerinin ne suretle yapılacağı Münakalât Vekâletinin 26/6/1947 gün ve Seferberlik Müdürlüğünün 579, 31/3/1949 gün ve Başmüsavirlik 237 sayılı tamimleriyle bunlara ekli Millî Müdafaa Vekâletinin 28/4/1947 gün ve Ordu Dairesi 34926, 14/2/1949 gün ve 82118 sayılı tamimleri ve ayrıca Demiryolları mensupları hakkında Dâhiliye Vekâletinin 24/10/1949 gün ve Seferberlik Müdürlüğünün 91 -1494/1379, 16/1/1947 gün ve 91 - 76/86 sayılı tamimleriyle, bunlarla tebliğ edilen Millî Müdafaa Vekâletinin 9/10/1946 gün ve 30729/76 -1, Devlet Demiryolları Umum Müdürlüğünün 4/1/1947 ve 10292 - 1/40 sayılı tamimleriyle bildirilmiştir.

Bu tamimlerle bildirildiği veçhile :

a. Münakalât Vekâleti camiasına dahil işletmelerin umumiyete vilâyet ve kazalar içinde mahallî muayyen bir tecil kadroları olmayıp, te-

cil kadro cetvellerindeki vazifeleri işgal edenler nerede bulunurlarsa orada tecilli addedilmekte; bunların tecil işleri daha ziyade merkezden idare olunmakta; tecil vesikalarının da merkezdeki mensup oldukları Umum Müdürlüklerce düzenlenecek taşradaki ilgili teşkilât âmirliklerine, bu teşkilât âmirlikleri tarafından da mahallî Valilik veya Kaymakamlığa gönderilerek bu makamlara tasdik ettirilmesi gerekmektedir. Tasdik olunacak vesikaların birer nüshaları bu makamlarda alıkonularak pullu ikişer nüshaları geri verilir.

(Demiryolları Umum Müdürlüğünce bilâhare, taşradaki tecillilere ait belgelerin tanzim, imza ve tasdik için mahallî idare âmirliklerine tevdiî işi taşra teşkilâtına bırakılmış; ve bu işlerin tecil kadroları dahilinde taşradaki müessese âmirlerinin mesuliyetleri altında yürütülmekte ve merkezce de muntazaman mürakabe edilmekte olduğu bildirilmiştir.

Diğer işletmeler personeline ait tecil vesika ve cetvellerinin ise (PTT. teşkilâtında yapılmakta olduğu gibi) merkezde kendi Umum Müdürlüklerince düzenlenerek ilgili Valilik veya Kaymakamlıklarla tasdik edilmek üzere gönderilmesi icabederse de, Umum Müdürlüklerden alınan bir tecil emir veya kadrosuna dayanmak şartıyla mahallî teşkilât tarafından düzenlenecek tecil vesika ve cetvelleri de Valilik veya Kaymakamlıklarla tasdik olunabilir).

b. Bunlara ait künye cetvelleri de vesikalarla birlikte aynı şekilde mülkiye âmirliklerince tasdik edildikten sonra 6 ncı maddede yazıldığı şekilde birer nüshaları ilgili askerî makamlara gönderilir. Demiryollarına ait künye cetvelleri geri verilerek ilgili makamlara kendi idarelerince gönderilmektedir.

c. Senelik tecil yenilemelerine ait künye cetvelleri de, aynı suretle ilgili teşkilât tarafından tanzim ve imza edilerek tasdik için mahallî Valilik veya Kaymakamlığa verilecek, bu makamlarla da tasdik ve birer nüshası alıkonularak diğer nüshaları iade edilecek; kendileri tarafından buldukları yer Askerlik Şubesine götürülerek gerekli tecil yenileme muameleleri yaptırılacaktır. (Demiryolları Umum Müdürlüğünce bu cetvellerden merkeze de istenmekte olduğundan fazla düzenlenmektedir).

d. Her hangi bir sebeple tecil hakkını kaybedenler, kendi teşkilât âmirliklerince, eklenecek künye cetvelleriyle veya açık künyeleriyle ilgili Askerlik Şubelerine ve tecil vesikalarını tasdik eden mahallî mülkiye âmirliğine de bildirilecektir.

IV

Tecil Defter ve Dosyaları

39 — Vilâyet merkezlerinde, vilâyet umumî idaresine dahil dairelerden tecil muamele ve muhaberelelerini Valilik makamının imzasıyla kendi dairelerince tedvir eden bazı daireler de bulunmakta ve bunda bir mahzur da olmamakla beraber; ummiyetle bütün daire, teşekkül ve müesseselerin tecil işlerine ait vesika ve cetveller daire veya müesseselerince hazırlandıktan sonra birer yazı ile Valilik makamına, Valilik makamından da Seferberlik Müdürlüklerine havale edilerek, bunların tetkik ve tasdikleri ve ilgili makamlarla muhabereleleri Seferberlik Müdürlükleri kanaliyle yapılmaktadır. Bu bakımdan daire ve müesseselerdeki tecillere ait kadro, vesika ve cetvellerinin birer nüshalarının muhabereleleriyle birlikte Seferberlik Müdürlüklerinde her daire ve müessese için ayrı ayrı tutulacak dosyalarda veya dosya bölümlerinde bulundurulması gerekmektedir. (Dahiliye Vekâleti Seferberlik İşleri Rehberi madde: 10-B).

40 — Kazalarda ise, İl İdaresi Kanununa göre muhabereleleri esasen Kaymakamlık imzasıyla yapmakta olan dairelerdeki tecillilere ait kadro, muamele ve ilgili makamlarla yapılacak muhaberelelerin, diğer muhabereatta olduğu gibi dairelerince hazırlanarak Kaymakamlık imzasıyla yapılması, dosyalarının da dairelerince tutulması en uygun olur. Ancak, diğer teşkilât ve müesseselerdeki tecillilere ait vesika ve cetvellerin, kendi teşkilât ve müesseselerince hazırlandıktan sonra birer yazı ile Kaymakamlığa verilerek Kaymakamlıkça tasdikten sonra yine Kaymakamlık makamından yazılacak yazılarla ilgili makamlara gönderilmesi; dolayısıyla bu gibi teşkilât ve müesseselerin tecil muamele ve muhaberelelerinin Kaymakamlıklarda ayrı ayrı birer dosya veya dosya bölümleri içinde tutulmaları icabeder.

41 — Seferberlik işleri rehberindeki dosya tertibatında Askerlik Kanununun 63 üncü maddesi şümulüne giren teciller için 2, 64 üncü maddesi şümulüne giren teciller için de 2 dosya gösterilmiştir. Tecil muhabere ve muamelelerinin, tecilli miktarı az olan küçük vilâyet veya kazalarda, ayrı ayrı bölümlere ayrılacak işler dosya halinde tutulması mümkün olabilirse de, çok olan yerlerde rehberdeki dosya numaralarının taksimli numaralarla yürütülerek, ihtiyaca göre dosya tertiplenmesi lâzımdır.

42 — Seferberlik işleri rehberinin 10 - A. maddesi gereğince, Seferberlik Müdürlüklerinde yalnız dahiliye teşkilâtındaki tecillilerin kay-

dına mahsus bir defter tutulur. Mümkün olan yerlerde daire, daire ayrı ayrı bölümler halinde bütün tecillilerin defterinin tutulması, tecil vesika ve künye cetvellerinin tasdik ve bu deftere kayıtları sırasında üzerlerine defter sıra numaralarının da konulması, olacak değişikliklerin işlenmesi de faydalı olur.

V

Yedek subayların tecilleri, celpten tehirler

43 — Yedek subay ve askerî memurlardan hangi memuriyet ve hizmetlerde bulunanların seferde tecil olunacakları, 1076 Sayılı Yedek Subay ve Askerî Memurlar Kanununun muaddel 25 inci maddesindeki fıkralarda sayılmaktadır. Bu vazife ve hizmetlerde bulunanların tecilleri, ilgili Vekâletlerle, Millî Müdafaa Vekâleti arasında tesbit olunduktan sonra Millî Müdafaa Vekâletinden alâkalı Askerlik Şubelerine bildirilerek dosyalarına kayıt ve konulmak suretiyle yapılmaktadır. İlgili Vekâletlerden bazan bu hususta tecillilerin memuriyet mahallerine de bilgi verilmektedir.

Yedek subay ve askerî memurların tecilleri hakkında, yedek er durumunda bulunanlar hakkında olduğu gibi, başkaca ve idare âmirliklerince yapılacak bir muamele yoktur.

44 — Bir de, 6518 Sayılı Kanunla Askerlik Kanununun 35 inci maddesine eklenen E. fıkrası gereğince, henüz muvazzaf askerlik hizmetini yapmıyan mühendis, madenci, hekim ve öğretmenlerle iç ve dış hizmetlerde, kurs ve stajlarda bulunan vazifelilerden lüzum görüleceklerin celp ve şevkleri Millî Müdafaa Vekâletince 32 yaşına kadar tehir olunabilmektedir ki; mahallen bu gibi tehir teklifleri yapılmak istenildiği takdirde yapılacak teklif şekli seferberlik işleri rehberinin 11 ve 12 ncı maddeleriyle buna ekli 3 No. lu örnekte gösterilmiştir. (Bidayette bu fıkra 5010 Sayılı Kanunla kabul edilmiş ve bu kanunda celpten tehirin kabulü de Vekiller Heyeti kararına bağı kılınmış iken 6518 Sayılı Kanunla değiştirilen son şeklinde bu salahiyet Millî Müdafaa Vekâletine verilmiştir).

**ARTTIRMA VE EKSİLTME KANUNUNA GÖRE
EMANET SURETİYLE İNŞAAT VE EMANET
KOMİSYONLARININ VAZİFELERİ**

Ziya EKİNCİOĞLU

Kaymakam

24.90. Sayılı Kanununun 50 inci maddesinin A ve E fıkralarına göre; Merkez, vilâyet ve kazalarda ait olduğu dairesi tarafından veya teşkil edilecek mesul heyetler marifetiyle resmî binalar, yollar, köprüler inşa veya tamir yaptırılabilir.

Görülen lüzum üzerine, yahut maddî imkânları mahdut veya müteahhit bulunamaması sebebiyle eksiltme veya pazarlık suretiyle ihaleleri mümkün olmayan inşa ve tamir işleri bilhassa küçük kazalarda Emanet Komisyonları eliyle yaptırılmak zorunda kalmıyor. Ekseriya köy okulları inşaatları ile, köy yollarındaki köprüler veya resmî binaların ufak tamir işleri bu yol ihtiyar edilmek suretiyle başarılmaktadır.

İdareci arkadaşlarımıza bir rehber teşkil eder düşüncesiyle işbu tetkikatımızı bilgilerine arz ediyoruz ;

A — Emanet usûlü nedir? : Emanet usûlü, Kanunda yazılı sebepler tahtında araya bir müteahhit girmeksizin dairesi tarafından veya daire. namına resmen teşkil edilecek mesul heyetler eliyle iş yapılması demektir.

2490 Sayılı Kanununun 50 nci maddesine tevfi kan, iş ait olduğu dairesi tarafından veya daire adına teşkil edilecek heyetler tarafından yapılacaktır.

B - Emanet Komisyonları :

1) Maliye Vekâleti bütçesinden emanet suretiyle yaptırılacak tamir ve inşa işleri, 3 kişilik Emanet Komisyonunun murakabe, nezaret ve mesuliyeti altında ifa olunur.

Merkezdeki işlerin Emanet Komisyonu Vekâletçe teşkil olunur.

Vilâyet ve kazalarda teşkil edilecek Emanet Komisyonunun 3 âzasından birinin Maliye, birinin de Nafiadan seçilmesi şarttır.

Komisyon, Maliye ve Nafia'dan seçilecek âzaları Defterdar ve Nafia Müdürlüklerinin inhası üzerine, üçüncü âzayı da doğrudan doğruya Vali tâyin eder.

Kazalardaki Emanet Komisyonları için Nafiaca eleman tefrikine imkân bulunmadığı takdirde Komisyonun Nafia âzası kazanın Hükümet, hususî idare veya belediye teşkilâtından yine Nafia Müdürünün inhası üzerine Vali tarafından tâyin olunur. [*]

2) Nafia Vekâleti bütçesinden emanet suretiyle yaptırılacak emanet inşaat Nafia Vekâletince tâyin olunacak 3 kişilik komisyon tarafından yapılır. [**]

Emanet inşaatı yapacak Komisyon âzaları, dairesinin teklifi üzerine Nafia Vekâleti tarafından tasvip olunur. Teklif olunacak âzadan biri veya ikisi işin mahiyetine ve mevcut elemanlara göre bir yüksek mühendis veya fen memuru ve diğerleri muhasebe ve mümkün mertebe inşaat işlerine vakıf münasip memurlardan olacaktır.

Mıntaka Müdürleri ile Nafia Müdürleri ve Demiryol İnşaat Başmüdürleri Emanet İnşaat Komisyonlarında reis ve âza olamayacaklardır.

3) Emanet suretiyle yaptırılacak inşaat diğer Vekâletlere veya Vekâletlere merbut Umum Müdürlüklere terettüp ettiği halde durum ne olacaktır?

Nafia Vekâleti teşkilât ve vazifelerine dair olan 26 Mayıs 1939 tarih ve 3611 Sayılı Kanunun 5 inci maddesinin 1-4 üncü fıkraları hükümlerine göre; (Devlet yapı işlerinin teknik ve mimarî bakımından ve yurdun imar işlerini şehircilik bakımından tanzim, muvazeneyi umumiyyeye dahil dairelere ve müesseselere ait bilûmum bina ve tesisat proje ve keşiflerin doğrudan doğruya yapılması veya mütehassıslara yaptırılması, inşaları ve esaslı tamirleri, idare-i hususiyelerin yapacakları bilûmum binalarla tesisatlarının proje ve keşiflerinin doğrudan doğruya yapılması veya mütehassıslara yaptırılması ve inşalarının idare ve murakabesi ve kabullerinin icrası) Nafia Vekâletine ait bir vazifedir.

* Bu elemanlar bugün için yol ve su teknikerleri, belediye fen memurları ve yapı kalfaları olabilir.

** 2490 Sayılı Kanunun 50 nci maddesi mucibince emanet usûlü ile yaptırılacak inşaat hakkında 22/2 sayılı talimatname ile izahnamesinin birinci maddeleri.

Diğer umumî muvazeneye dahil daireler ve müesseselerle, hususi idarelere ve belediyelere ait emanet suretiyle inşaat işlerinin sureti ifasına mütedair ayrıca bir talimatname olmadığına göre Nafia Vekâletine ait talimatnamenin tatbiki zarurîdir.

Ancak, işin taallûk ettiği daire ve müesseselere göre Emanet Komisyonlarının sureti teşekkülleri değişebilir. Meselâ iş, kaza jandarmasına ait bir bina ise, Emanet Komisyonu Valilikçe Jandarma Kumandanlığının başkanlığı altında, maliye ve nafiadan tâyin edilecek birer memurdan teşekkül eder. İşin özel idareye ait olması, halinde ise; Hususî İdare memurundan, nafiadan ve tensip edilecek diğer bir memurdan terekkep eder. Kanaatimizce Emanet Komisyonuna, genel idareden sorumlu bulunan idare âmirlerinin dahil edilmemesi gerekir. Emanet Komisyonlarının, lüzumu halinde murakabesini yapacak şahısların sorumluluğa iştiraklerini tecviz etmek doğru değildir.

Komisyonların 3 kişiden teşekkül edecekleri her iki talimatnamede de musarrah ise de, bu rakamı asgarî olarak kabul etmek icabeder. Nitekim tatbikatta Emanet Komisyonunun 4 ve hatta 5 üyeden terekkep ettirildiği görülmektedir.

C — Emanet Komisyonlarının toplantı ve karar nisabı : Emanet Komisyonu, lüzumu halinde mevcut âzasının tamamının iştirakiyle toplanır. Komisyonun üçten ziyade âzasının bulunması halinde toplantı nisabı üçten az olmamalıdır.

Kararların ne suretle verileceğine dair mevzuatta bir sarahat, yoksa da, ekseriyetle olmak lâzım gelir. Kararların günü gününe karar defterine kaydedilmesi, karara mebni mübayaa edilecek her nevi malzemenin karar defterinden başka Ayniyat Talimatnamesi esaslarına uygun olarak tutulacak bir anbar defterine de kaydı lâzımgelir.

Emanet Komisyonu, üyelerinden birini veya hariçten bir diğer saksı mutemet olarak tâyin edebilir. Mutemetlere verilecek avans, 1150 Sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanununun 5077 Sayılı Kanunla değişik şekline göre 1.000 lirayı geçemez.

D — Emanet usûlü hangi hallere mahsustur?

2490 Sayılı Kanunun 50 nci maddesi,

A) Keşif bedeli (10.000) lirayı geçmemek üzere (bu miktar Sayılı Kanunla olağanüstü hallerin devamı müddetince üç misline iblâğ edilmiştir) resmî dairelerin binaları, yolları, köprüler inşa veya tamirleri,

E) Eksiltme veya pazarlık suretiyle ihalesi mümkün olmayan diğer inşa, tamir ve imâl işleri (bunların tahmin veya keşif bedelleri 10.000 lirayı geçtiği takdirde İcra Vekilleri Heyetinden karar alınması şarttır.) [*]

Karar verme yetisinin de işin taallük ettiği daireye ait olduğu tabiidir.

E — Emanet suretiyle inşaat ne suretle yapılır? : Emanet suretiyle yapılması kararlaştırılan inşa ve tamir işleri, mümkün olduğu takdirde kısımlara, olmadığı takdirde cins itibariyle malzeme ve işçilik gibi nevilere ayrılıp icabı hale göre;

- a . Müteahhitlere ihale edilmek,
- b . Taşeronlara verilmek,
- c . Yevmiye ile işçi istihdam etmek tarzlarından biriyle yaptırılır.

İş, müteahhitlere ihale suretiyle yaptırılacak ise, usûlüne tevfikân tanzim edilecek şartnamelere ve 2490 Sayılı Kanunun ilâna müteallik hükümlerine göre yapılacak ilân üzerine mezkûr kanunda yazılı ihale komisyonları marifetiyle kapalı zarf veya açık eksiltme veyahut pazarlık suretiyle ihale edilir ve mukaveleye bağlanır.

İşin taşeronlara verilmesi halinde, bir taşeronla ancak bir nev'i iş verilir. Taşeronla verilecek kısım veya iş nev'ileri ikinci bir götürücünün tavassutuna lüzum olmaksızın taşeron tarafından bizzat idare edilebilecek miktar ve mahiyette olmalı taşeron olarak kabul edilecekler de işi bizzat yapan veya yaptıran tecrübeli, iş bilir kimseler olmalıdır.

Emaneten yaptırılan bir işin heyeti umumiyesinin malzeme ve işçiliğinin bir taşeronla da verilmesi doğru değildir. İş hacmi çok küçük ise tamamı bir taşeronla verilebilir. Taşeronlara işlerin peyderpey verilmesinden maksat, işin iyi yapılmadığı görüldüğü takdirde değiştirilip, diğer bir ehline verilmesini temindir.

Genel olarak taşeronlara mümkün mertebe yalnız işçilik, nakliye işleri, mahallinden çıkarılacak kum, çakıl, taş ve mahallinde yapılacak tuğla, kiremit ile diğer nakliye işleri verilmelidir.

Lüzumlu âlet, edevat, eşya mehma imkân taşeron tarafından temin edilmeli, taşeronla verilecek malzemenin zıy'a veya israfı karşılığı mü-

|*].

* Maddenin B, C, D fıkraları vilâyetler ve kazalar için tatbik yeri olmadığından alınmamıştır. Aynı maddeye 3009 Sayılı Kanunla eklenmiş olan ilâve fıkra posta nakil işleri ve posta nakil vasıtalarının tamirine dairdir.

nasip miktarda teminat komisyon kararı ile alınabilir. Taşanla mukavele yapılmasına lüzum olmadığı gibi, teminat da alınmaz. Ancak, taşeronun verilen işlerin nev'i ve mahiyeti ve fiatları komisyon kararında tasrih olunmalıdır. Bu fiatlar musaddak fiatlardan fazla olamaz.

Kendisine götürü iş verilen taşerondan tespit olunan şartları kabul ettiğine dair komisyon reisliğine hitaben bir taahhüt mektubu alınabilir. Fakat bu taahhüt mektubu tek taraflı olup, idare için herhangi bir taahhüdü tazammun etmez. Komisyon lüzumlu gördüğü takdirde, taşanının alacak hesabını tasfiye edip kendisini işten çıkarabilir. Tabii bu hususun taahhüt mektubunda yazılı bulunması şarttır.

Taşeronların çalıştırdıkları işçilerin istihkakları taşeron hesabına idare mutemetleri tarafından tevzi ve tediye olunur. (Tl. Md. 5).

İşçilerin istihkaklarının tediyesi için de puvantajların tutulması lâzımdır. İşçi gündeliklerinin rayice uygun olması icabettiği gibi, komisyon veya idare mutemetleri tarafından ödenecek gündelikler yekûnunun taşeronun alacağını tecavüz etmemesi gerekir. Taşeronun verdiği bordrolar yekûnu, alacağını aşarsa noksan kısmı taşeron tarafından ödenir. Taşeron noksan kısmı ödemezse, hesabı tasfiye edilerek bordrolar muhteviyatı tamam olarak komisyon veya idare tarafından ödenir.

İşçi istihkaklarının tesviyesinde taşeronun işçilerden olan alacaklarının tevki lâzımdır.

Taşeronun istihkakının tespitinde, kararlaşan fiat ve yapılan işlere göre fen elemanı tarafından tanzim edilen istihkak raporları esas tutulur. İstihkak raporunun Emanet Komisyonunun bütün üyeleri tarafından imzalanması şarttır. Gerek bu raporların ve gerekse bütün tediye ve masraf evrakının Emanet Komisyonunun bütün üyeleri tarafından imzalanmış olması icabeder.

İşçi bordroları taşeron tarafından da imza edilmiş olmalıdır.

F — Emanet Komisyonu tarafından malzeme mubayaası : Acele olmayan alıntılar 2490 Sayılı Kanunun umumî hükümleri dairesinde yapılır. Yani mezkûr Kanunun 31 inci maddesine göre: 1 inci maddede yazılı umumî, mülhak ve hususî bütçelerle idare edilen daireler namına alma, satma, yaptırma, keşfettirme, kiraya verme, kiralama ve bunlara benzer diğer işlere ait arttırma ve eksiltmelerde (kapalı zarf usûlü) esastır.

Ancak, Kanunun 41 inci maddesinde yazılı işlerde açık arttırma ve eksiltme, 45 inci maddede sayılan işlerde (mahdut eksiltme), 46 ncı mad-

dede sayılı işlerde (pazarlık suretiyle) iş yapılır. 50 nci maddede yazılı (Emanet Usûlü) ise konumuzu teşkil etmektedir.

İmdi, Maliye Vekâletine ait işlerde uygulanan talimatnamenin 10 uncu maddesine göre; 1.000 liraya kadar olan malzeme mübayaası 2490 sayılı Kanununun 46 ncı maddesinin A ve 1.000 liradan fazlası mezkûr maddenin L fıkralarına göre pazarlıkla yapılır.

Nafia Vekâletine ait 22/2 sayılı talimatnamenin 6 ncı maddesinde ise; eksiltmeye konulması faydalı görülmeyen müteferrik malzeme mübayaası ilçelerde 200, illerde 500 ve merkezde 1.000 liraya kadar olanlar A fıkrasına, 1.000 liradan fazlası L fıkrasına tabidir., hükmü mevcuttur. İşbu talimatnamenin izah kısmında ise; emanet inşaat için lüzumlu olan malzeme ve âlet ve edevattan Vekâlet tahsisatiyle yapılan işlerde 1.000 liraya kadar ve il tahsisatiyle yapılan işlerde 500 liraya kadar olan almalar A fıkrasına, acele hallerde daha fazla miktarları ise L fıkrasına göre yapılabilir, deniyor.

2490 Sayılı Kanununun 46 inci maddesinin A fıkrasında yazılı ve yukarıdaki talimatnamenin 6 ncı maddesinde mündemiç 200, 500 ve 1.000 liralık miktarlar 24/4/1946 tarih ve 4876 Sayılı Kanununun 1 nci maddesiyle olağanüstü hallerin devam ettiği süre için üç misline çıkarılmıştır. Yani ilçelerde 600, illerde 1500, merkezde 3.000 liraya kadar olan almalar A fıkrasına müsteniden pazarlık suretiyle yapılabilir.

Her iki talimatname hükümlerine göre, inşaat mıntakasından tedariki mümkün olan malzeme emanet inşaat komisyonu reisinin başkanlığında toplanan alım komisyonu tarafından (işbu komisyonun sureti teşekkülü 2490 Sayılı Kanununun 28 inci maddesinin B fıkrasında, yazılıdır) ve inşaat mıntakası haricinden tedariki lâzım gelen malzeme ise o mahallin alım komisyonu tarafından ihtiyaca göre peyderpey mübayaa olunur.

Tatbikatta gerek inşaat mıntakasında ve gerekse haricinde olsun mübayaaalar Emanet Komisyonu tarafından yapılmaktadır. İşin sureti iflâsına vakıf olamayan komisyonların mübayaa yapması mümkün olsa bile, inşaat mıntakasına kadar olan nakliye deruhte edecek mes'ul biri bulunamamaktadır. Yalnız emanet komisyonu adına malzeme mübayaasına veya mübayaa edilen malın tesellümü için harice gönderilecek vazifelîye yevmiye ödenip ödenemeyeceği hususu sakıttır. Bu husus 956 yılı Bütçe Kanununun R cetvelinde de aranmışsa da ihtiyaca salih bir hükme rastlanamamıştır. Kanaatimizce, gönderilecek şahsa yol parası ve münasip bir miktar yevmiye verilmesi şarttır.

Emanet Komisyonu veya alım komisyonları tarafından 46 ncı maddenin A fıkrasına istinaden yapılacak alımlar için ilân mecburî olmadığı gibi (2490 Sayılı Kanunun 7 nci maddesinin A fıkrasının 2 nci bendi) kat'î teminat akçesine de lüzum yoktur. Ancak 46 ncı maddenin L fıkrasına göre yapılacak mubayaalarda ilân şart olduğu gibi kat'î teminat alınmasına da lüzum vardır. (Kanun Md. 7/A-2 ve 2°).

Alınan malzeme, emanet inşaat komisyonu tarafından tesellüm edilip, inşaat mahalline sevk edilir. Bu husus için gereken tedbirler ittihaz olunur. Alınan malzemeden demirbaşa geçirilecekler varsa bunların da kayıtlarını icra ettirir. Alınan âlet, edevat ve malzemenin hüsnü suretle muhafazasında emanet komisyonu sorumlu olduğu gibi, işin tahakkuk ettiği dairenin âmiri de sorumludur. Anbara giren ve çıkan bütün malzemenin ayniyat talimatnamesi hükümlerine tevfikân kayıtlarının tutulması gerekir. Bu hususa müteallik müsbit evrakın ayrıca bir dosyada da hıfzı gerekir.

G — İşin hitam bulması halinde komisyonun vazifesi : Emaneten yaptırılmakta bulunan işin bitmesi halinde, komisyon tarafından ikinci keşif evrakı tanzim olunur. Bittabi bu keşif raporunun tanzimi komisyonun âzalarından olan fen elemanlarına düşer. Tanzim edilen bu rapor komisyon tarafından imzalandıktan sonra sarfiyat hülâsa cetveli ile birlikte ;

- 1) İş Maliye Vekâletine taâllük ediyorsa
 - a . Merkezde Maliye Vekâletine,
 - b . Vilâyet ve kazalarda Defterdarlığa verilir.
- 2) İş Nafia Vekâletine taâllük ediyorsa
İkinci keşif raporu ve hülâsa sarfiyat cetveli komisyonun bağlı bulunduğu kontrol âmirliğine tevdi edilir. Kontrol amirliği bu evrakı tetkik ve tasdik ederek Vekâlete yollar.
- 3) İş Özel İdareye taâllük ediyorsa
İkinci keşif raporu ve sarfiyat hülâsa cetveli (Maarif Müdürlüğü ile Hususî İdare Müdürlüğü ve Nafia Müdürlüğüne) gönderilir.

İkinci keşif raporu ve sarfiyat hülâsa cetveli 1 nci maddenin A fıkrası ile 2 nci maddede yazılı hallerde Nafia Vekâletince, 1 inci maddenin B fıkrası ile 3 üncü maddede yazılı hallerde vilâyet Nafia Müdürlüğünün tasdiğiyle tekemmül eder.

Bu suretle komisyon, yaptırdığı işin hesabını vermiş sayılır.

K — Emanet inşaatın kontrolü : Emanet inşaat komisyonu reisi —varsa teknik âzası— inşaatın fennî şartnamesine ve fen ve sanat kaidelerine uygun olarak yapılmasını kontrol ve temin ile mükellef ve bundan mes'uldür.

Emanet inşaatın tabii bulunduğu kontrol âmiri kendi mıntakasındaki diğer taahhüt işleri gibi emanet inşaatı da işin devamı sırasında gerek teknik, gerek masraf ve gerekse idare bakımından kontrol ve talimatnamesi gereğince takip ve murakabe edecek ve işin hitamında ikinci keşif ve sarfiyat hülâsa cetvelini hazırlatacaktır.

Bilhassa kazalarda kurulan emanet komisyonlarının teknik azalan bulunmamakta, bu da çeşitli müşkülât ve sorumluluklar tevhit etmektedir. Müteahhit ve taşeronların istihkak raporlarının tanzimi de kontrol amirliklerince yapılmaktadır.

İ — İnşaat için alınan her nevi âlet ile vasıta ve malzemenin işin hitamında ne olanağı : Emanet usulüyle inşa ve tamirine karar verilen bir binaya ait tahsisat ile ve bu bina için satın alınan âlet, edevat, eşya, malzeme ve vesaitin bu iş ikmâl olununcaya kadar başka bir işe tahsisi, devri, Ödünç olarak verilmesi veya satılması caiz değildir. [*]

Ancak, emanet usulüyle yapılan iş bittikten sonra artan malzemenin umumî hükümlere göre satılması kabildir. İnşa ve tamirin icrası sırasında kullanılmak için satın alınan cansız vesait ile âlet ve eda vatın da yakın bir atide buna benzer bir işte kullanılması bahis mevzuu olmadığı takdirde derhal satışa arzı icabeder. Satışa çıkarılacak olan bu âlet ve edevatın satın alındığı bedelden, kullanmadan doğan aşınma payı indirildikten sonra tespit edilecek bir bedelle satılması iktiza eder.

Yakın bir atide buna benzer bir işte kullanılması bahis mevzuu olmamakla beraber daire için lüzumlu görülen keser, destere, kürek, kazma ve benzeri eşya ile cam, tel, çivi, kireç, boya ve emsalinden cüz'î bir miktarın satılmaması da caizdir. Dam aktarmasına yetecek kadar kiremitin saklanması da mümkündür. Şu kadar ki inşa veya tamirin bitişi tarihinde işten artan bütün malzeme, âlet, edevat, eşya ve levazımın bir zabıt varakası ile tesbiti ve bunlardan satılacak veya satılmayacak olanlarının tefriki ve her biri için bir cetvelde tanzim olunması şarttır.

Dairenin kullanılmasına tahsis dilecek olan âlet ve sairenin de derhal demirbaş eşya defterine kaydı behemehal lâzımdır.

* Millî Emlâk Rehberi No: 3, sahife 359.

İnşa ve tamir için canlı vesait alınmış ise, işin bitim tarihinde ve o tarihteki piyasa rayicine göre takdir edilecek bir bedelle satılması icabeder.

Bütün bu muamelelerin ambar defterine de kolayca görülebilecek bir şekilde kaydım yapmak lazımdır. İnşa veya tamirin bitmesi ile, bu iş için teşekkül eden mes'ul heyetin de vazifesi sona ermiş olduğundan, satışlar 28 inci maddenin B fıkrasında yazılı komisyon marifetiyle yapılmalıdır.

Artan eşya, levazım, âlet ve edevattan satılmayarak muhafazası veya dairece kullanılması icabeden eşyanın tefriki Defterdarlara aittir. İş Özel İdareye ve Belediyelere taallük ediyorsa, İl Daimî Encümeni ile Belediye Encümeninin yetkili olacağı tabiidir.

İş mülhak bir kazada yapılmış ise, satılmamasına lüzum görülecek eşyanın listesi, ilgili merciin tasdikine arz olunacak ve teklif kabul ve tasdik edildiği takdirde satılmayacaktır. Bu listede; satılmıyacak eşyanın cinsi, adedi, kıymeti ve satılmamasındaki esbap yazılı bulunacaktır.

J — Emanet suretiyle inşaatın Arttırma ve Eksiltme Kanununa tabi olmadığı haller : 2490 Sayılı Kanunun hükümlerine tabi tutulan daire ve müesseselerle, sermayesinin tamamı veya en az yarısı devlet teşekkül ve müesseseleri tarafından verilmek suretiyle kurulan müessese ve teşekküller arasında, Millî Korunma Kanununun meriyette kaldığı müddetçe yapılan alım ve satım muamelelerinde 2490 Sayılı Kanun hükümlerinin tatbik edilmemesi Millî Korunma Kanununun muaddel 50 inci maddesinin 2 nci fıkrasına müsteniden, 7/4/1942 tarih ve 2/17659 sayılı kararname ile meriyete konulan 306 sayılı koordinasyon kararıyla kararlaştırılmıştır.

Kezalik, K/982 sayılı karara istinaden bazı malların ihtiyaç sahiplerine tahsis ve tevziine dair çıkarılmış olan 21 sayılı sirkülere ekli listede adları yazılı ve sonradan bu cetvele ilâve edilecek ithal mallarıyla, bu malların dahilde İmâl edilenlerinin ihtiyaç sahiplerine tahsis ve tevzii, işbu sirküler hükümlerine göre yapılacaktır. Tahsis ve tevzie tâbi malların Arttırma ve Eksiltme Kanunu hükümlerine tevfikân alım ve mubayaaları mümkün olamayacağından Emanet Komisyonlarının, bu mallara münhasır olmak üzere mezkûr Kanun hükümlerine tabi bulunmadığı açıktır.

FRANSA'DA ÂMME İBARESİ REJİMİ

Yazan :

Mukadder ÖZTEKİN

Mülkiye Müfettişi

Fransa'da âmme idaresi terimiyle devlet hâzinesinden istihkakları ödenen bütün memur ve ücretliler kastedilmektedir. Hernekadar bu tarif sağlam bir hukuki temele istinat etmiyorsa da basit ve vazıh olması itibariyle umumiyetle tercihe şâyan görülmektedir. Âmme idaresinin İngilizce karşılığı., sivil hizmettir. (Civil Servis).

Âmme idaresi büro hizmetlileri ve ameleler kadar idarecileri yahut mühendisleri, muvakkat ve yardımcı personel kadar ünvan sahibi memurları da içine alır. Aksine, mahallî idareler, komün ve vilâyetler, âmme hizmeti ifa eden teşebbüsler ve devletleştirilmiş sanayi ajanları, âmme idaresi dışında mütalea edilmektedir.

Bu şekilde sınırları tahdit edilen âmme idaresi 1/Nisan/1950 de 960.000 sivil ajan ve memurla bunlara ilâve edilen 240.000 meslekten subayı ihtiva etmekteydi. Daha mühim bir olay da sivil ajanların 9/10 mın 6 büyük Vekâlet arasında, taksim edilmiş olmasıdır. Millî Eğitim, PTT., Millî Müdafaa, Maliye, Nafia ve Dahiliye [*], Diğer bütün Vekâletlerin kadrosu aşağı yukarı 100.000 ajana tekabül etmektedir.

Muazzam memur kitlesine rağmen Fransız âmme idaresi telâkki bakımından ana hatları itibariyle, büyük bir çeşitlilik ve değişiklik arz etmez. Bu telâkkiyi 2 noktada hülâsa mümkündür :

[*] Millî Eğitim	153.000 her sınıf öğretmen, kütüphane ve laboratuvar memuru, arşivci ve idare personeli.
PTT	194.000 posta ve muhabere ajanı.
Millî Müdafaa	127.000 sivil memur, mühendisler ve Millî Müdafaa tesislerinde çalışan amele.
Maliye	126.000 vergi ve devlet muhasebesi ajanları.
Nafia	72.000 ajan (35.000 yol bakımı görevli çavuşlar).
Dâhiliye	70.000 Valilik ajanları ve polis.

1 — Âmme idaresi, bir meslek olmamalıdır.

Devlet, şahısların değil fakat âmmenin menfaatini sağlamakla görevlidir. Bu gayenin tahakkuku için bütün manileri yok edebilmeli ve bilhassa insan olan, şahsî menfaatleri takip temayülünde bulunan, kendi memurlarının bu arzularını önliyecek ve icabında bertaraf edecek imkânlarla sahip olmalıdır. Yani bütün medenî ve modern devletlerde hukukî eşitlik esasına dayanılarak işverenle işçi arasında tanzim edilen iş mukaveleleri ve karşılıklı taahhütnameler devletle çalıştırdığı ajanları arasında bahis konusu olmamalıdır. Hususî şahıslar arasındaki münasebetlerde hukukî müsavat esasının mevcudiyeti bütün modern hukuk telâkkilerinin kabul ettiği bir prensip olup, karşılıklı menfaatler aynı derecede hürmete şayan görülmüştür. Fakat, devlet müdahale edince, müsavatın âmme lehine iptal edilmesi tabiidir. Zira devletin temsil ettiği menfaat hususî şahıslarinkiyile mukayese kabul etmeyecek bir ölçü ve mâna ifade eder. İşte bu sebeptendir ki, devleti ajanlarına birleştiren hukukî rabıta bir mukavele değildir.

Fransız idare hukuku nazariyatında, devlet ajanları devlet tarafından tanzim edilen ve tek taraflı olarak değiştirilmesi her zaman kabulü muayyen nizamlara ve statülere bağlı bir durumdadırlar. Aşağı yukarı 100 senedir gerek Şurâyı Devlet ve gerek İdarî mahkemelerin içtihadı da bu telâkkiye uygun bir seyir takip etmiş ve 946 tarihli «Memurların genel statüsü» de bu prensibi içine almıştır.

2 — Amme idaresinin statüsü emniyet temeline dayanmalıdır.

Memur idare edenlerin değil, devletin emrindedir. Vatandaşlar arasında eşitlik esasına dayanan bir idarenin teessüsü, ancak, memuru siyasi otoritenin nüfuz ve tesirinden uzak tutmakla kabil olabilir.

Şurâyı Devlet ondokuzuncu asrın birinci yarısından itibaren, memurları âmir durumunda olanlara karşı müdafaa etmeğe çalışmış, ve çeşitli memuriyet kategori ve şartlarını içinde toplayan ve özel statüler diye adlandırılan birçok metinler Şurâyı Devletin bu konudaki içtihatlarını, teşriî sahada, devamlı surette tahkim etmiştir.

Nihayet her Vekâletin iç organizasyonuna ait özel hükümleri ihtiva eden bu statüler 19/Ekim/1946 tarihli «Memurların Genel Statüsü» adlı Kanunla yürürlükten kaldırılmış ve hâkimler, askerler hariç ünvan sahibi bütün memurlar bu yeni statüye tabi tutulmuştur. Geniş bir anlamla bu statünün içindeki prensipler diğer memur zümrelerine de, yardımcı ve muvakkat memurlara tatbik edilmektedir.

Klâsik telâkkide, statü yolu ile bütün ajanların himaye ettiği ve edeceği farzolanın devlet bu ajanların, mukabil olarak, devlet üzerine tazyik yapmalarını önlemek gayesiyle, bilhassa bunların müşterek hareketlerine mâni olacak tedbirleri almış ve bunun içindir ki memurlara sendika hakkı tanımamıştır.

Tarihî inkişafı bakımından, hakikatte, memur sendikaları Birinci Cihan Harbinden sonra müsamaha ile karşılanmağa başlamış, idare âmirleri ile bu sendikalar arasında normal münasebetler tesisine imkân verilmiş, fakat vakıa ile hukukun kaynaşması için İkinci Dünya Harbinin sonunu beklemek lâzım gelmiştir. Yukarıda adı geçen 1946 tarihli Kanunla, şeklen ve hukukun, memurlara sendika hakkı tanınmıştır.

Hernekadar, Fransız âmme idaresi, sağlam geleneklere istinat etmekte ise de, liberasyondan beri modern devlet telâkkilerine uymak için büyük gayretler harcanmıştır. Üç esaslı noktada toplanması mümkün olan bu çalışmaları aşağıdaki maddelerde izah edeceğiz :

— 1 —

ÂMME İDARESİNİN BÜNYESİNİ BELİRTMEK

Amme idaresinin bünyesini belirtmek konusunda yapılan çalışmalar, âmme idaresi telâkkisinin merkezileştirilmesi, memuriyetlerin tasnifi ve nihayet âmme idaresini ilgilendiren kaidelerin tevhidî şeklinde müşahhaslandırılmıştır.

a) Âmme idaresi telâkkisinin merkezileştirilmesi :

Eskiden, 1946 tarihli Kanundan Önce, her Vekâlet, yalnız bütçe müdüriyetinin malî kontrolü altında bütün ajanlarının seçim, terfi ve disiplin şartlarını tesbitde muhtar idi.

19/Ekim/1946 tarihli kanunla Heyeti Vekile Reisi âmme idaresiyle, yâni devlet ajanlarına taallük eden bütün nizamatin hazırlanmasıyla görevlendirilmiştir. Bu maksatla Heyeti Vekile Reisinin emri altında, âmme idaresi müdüriyeti ünvanlı bir daire kurulmuş olup, vazifeleri şu şekilde belirtilmiştir. «Âmme idaresine ait istatistiklerin tanzimi, âmme hizmeti ifa eden organizasyonları ilgilendiren bilcümle tekliflerin tetkiki, çeşitli memur zümrelerini alâkalandıran hususî statüler arasındaki irtibatın teminiyle terfi ve personel işlemlerinin yakinen takibi...»

Âmme idaresini ilgilendiren bütün metinler, doğrudan veya dolayısıyla malî hükümler tevhit edeceğinden, Maliye Vekilinin yukarıda tadat olunan maddelerin tatbikiyle yakinen bir alâkası vardır. Bu rolünü, doğru olarak malî vesayet fonksiyonunu, âmme idaresine ait bütün nizamâtı imza etmek suretiyle ifa eder. Tatbikatta bu vazife fiilen Maliye Vekili adına bütçe müdüriyetince icra kılınmaktadır. Şu halde, zaruri olarak, âmme idaresi müdüriyeti ile bütçe müdüriyeti arasında karşılıklı, iyi bir anlayış esasına müstenit, ahenkli bir çalışma mevcut olacaktır. Hâlen âmme idaresi politikasının âmme idaresi müdüriyetinin ilhamı üzerine, her iki müdüriyetçe müştereken yürütüldüğü söylenebilir.

Filiyata Heyeti Vekile Reisleri, âmme idaresiyle devamlı surette meşgul olamayacaklarından, 1945 ten beri yetkilerini mesai arkadaşlarından diğer bir Vekile devretmişlerdir. (Heyeti Vekile Reisi yardımcısı, hır Devlet Vekili veya bir devlet sekreterine).

Âmme idaresi müdüriyetinin personel idaresiyle ilgili hiçbir yetkisi mevcut değildir.

Hülâsaten âmme idaresi müdüriyeti muharrik, irtibatçı ve nizam vazeden bir uzuvdur. Buna mukabil her Vekâlet ve idare kendi personelinin idaresinde serbest ve sorumludur.

b) Memuriyetlerin tasnifi :

Memuriyetlerin halihazır tasnifi (İngilizcesi - position) tamamı yem olan, birçok tedbirlerden neş'et etmiştir.

aa) Önce yardımcı memurların temsilî mevzuunu zikretmek lâzımdır.

Birinci Dünya Harbinden beri, birçok âmme hizmetleri, kısa süreceği düşüncesiyle, muvakkat veya yardımcı ajanlara tevdi olunmuş, 1919 dan sonra da bir tasarruf endişesi, belki de bir dar görüş neticesi, devamlı hizmetlerde, devamlı işleri yürütmek için bir takım geçici memuriyetler ihdası cihetine gidilmiştir. Filhakika yardımcı bir memur, ünvan sahibi bir memura nazaran, devlet hazinesine, daha ucuza mal oluyorsa da birçok mahzurları da mevcuttu. Ezcümle; az aylıklı, teminatsız ve gayri müsait meziyetler ve kıymetler ifade eden bir ajan zümresinin teşekkülüne sebebiyet vermektedir. Bu tehlikeli durumun devamını ve tekerrürünü önlemek içindir ki 3/Nisan/1950 tarihli bir kanunla devamlı memuriyetlerin ünvan sahibi memurlara tahsisi sağlanmış ve kanunun tatbiki cümlesinden olarak, her idare içinde hakikatte devamlı memuriyetler olup, yardımcılara tevdi edilmiş bulunan kadrolar tesbit edilmiş ve

mudil birçok tedbirlerle bu memuriyetleri işgal eden yardımcılarından, iyi vasıfları bulunanların, asaletleri tasdik edilmek suretiyle, tâyin muamelelerinin tekemmülü cihetine gidilmiştir.

Bundan böyle yardımcıları ancak muvakkat işler ve memuriyetler için istisnâî durumlarda çalıştırılacaklar ve devamlı âmme hizmetleri kat'î tâyin işlemleri tekemmül ettirilen memurlara tevdi olunacaktır.

bb) Memuriyetlerin tasnifi hizmetlerin 4 ana grup etrafında toplanmasıyla ifade edilmiştir.

«Memurların Genel Statüsü» her idarede âmme hizmetlerinin 4 sınıf memur tarafından ifa edilecek şekilde 4 gruba tefrikini açıklamaktadır. Fransa'da çok yeni olan bu telâkki Almanya ve Büyük Britanya'da çok eskiden beri, Belçika'da 937 den beri tatbik edilegelmektedir. Kısaca 4 hizmet grubundan herhangi birinin şumulü dairesinde vazife görmek memurun hangi sınıfa dahil olduğunu dolayısıyla belirtmektedir.

A GRUBU : Emir ve karar faaliyetleri, tahsil seviyesi, yüksek. Misâl merkez dairelerinde «sivil idareciler»

B GRUBU : Muayyen bir idari bilgiye lüzum gösteren ve bazı hususlarda karar ve teşebbüs tanıyan icraî faaliyetler.

Tahsil seviyesi : Lise.

Misâl, merkez dairelerinde «idare sekreterleri»

C GRUBU : İdarî teknik bir bilgiye, ihtisasa bağlı icraî faaliyetler.

Tahsil seviyesi : Orta

Misâl, merkez dairelerinde «idare yardımcıları»

D GRUBU : İhtisasa bağlı olmayan icraî faaliyetler

Yalnız meslekî müktesebat

cc) Memuriyetlerin, halihazır tasnifine ait üçüncü ve sonuncu merhale 1948 de tanzim edilen (yeniden tasnif umumî plândır).

Hükümet yukarıda tâdat olunan 4 âmme hizmeti grubundan her birine dahil bütün memuriyetlerin tekabül ettikleri aylık ücretleri, bazı idarelerin ve bütün sendika teşekküllerinin talepleri üzerine tesbit ettirmiştir.

Bu tesbit «adedi bir tasnif» sistemine dayanmaktadır. Her âmme hizmeti grubu için o hizmet mevkiini işgal eden memurun tayin tarihinde aldığı maaşa tekabül eden asgarî bir adet ve aynı memurun, memu-

riyet hayatı sonunda eline geçmesi muhtemel olan aylığa tekabül eden azamî bir adet tesbit olunmaktadır. Bu sisteme göre en düşük aylığa tekabül eden bir temel maaştan itibaren otomatik bir surette diğer maaşlar hesaplanmaktadır. Sistemin değeri tasnif plânının durumuna bağlı olup, plânda yapılacak herhangi bir değişiklik memur maaşlarına derhal aksedecek, yâni herhangi bir kategoride vuku bulacak adedi tebeddülât diğer kategorilerde de tesirini gösterecektir. Ayrıca bu sistem sâyesinde yüksek, hiyerarşi kademelerinin ezilmesi de önlenmiş olmaktadır. Fransa'da 30 senedir, her defasında, memur maaşlarına bir zam konusu mevzuubahis olsa daima orta ve az maaş alan memurlar düşünülmüş ve zamlar bu zümreler üzerinde teklif edilmiştir. Tatbikatın her seferinde bu şekilde tecelli etmesi şu neticeye müncer olmuştur. 1945 Şurâyı Devlet reis vekili —hiyerarşide en yüksek devlet memurudur— ile mübtedî bir büro kâtibi arasındaki maaş farkı 1 - 4,5 nisbetinde idi. Halihazır fark, vergiler ve kısıntılar göz önünde tutulmak şartı ile 1 - 9 nispetindedir.

Plânın sağladığı avantajları hülâsa etmek icap ederse, hizmet grupları arasında mevcut kıskançlıkları ve iç mücadeleleri kaldırmış, ayrıca aynı adedi sistem çerçevesine dahil hizmet gruplarını işgal eden memurların adalet ölçüleri dahilinde, eşit şartlarla, aylık almalarını mümkün kılmıştır.

C — Âmme idaresini ilgilendiren kaidelerin tevhidî :

Eskiden âmme idaresine ait mevzuat muayyen ajan topluluklarına hitap eden bir kaç metinden ibaret idi. Halen âmme idaresini ilgilendiren kaideler bir takım müşterek hükümlere dayanmakta olup bunlar da, terfî, memurların hak ve vazifeleri, disiplin cezaları ve tatbik olunan usûl içtimâî faydalanmalar ve sairedir.

Muayyen ajan gruplarına hitap eden hususî statülere gelince; bunlar daha ziyade teferruata ait hükümler ihtiva etmektedir. Memuriyete girişte tâbi olunacak müsabaka imtihanlarının şekli, terfide kıdemin hangi esasa, göre hesaplanacağı gibi.

— 2 —

Âmme idaresinin tesir sahasını genişletmek.

Eğer yukarıda arz edilen çalışmalarla birlikte, âmme idaresinin müessiriyet ve verimliliğini emniyete almak için hususî bir ihtimam gösterilmiş olmasaydı, harcanan bütün emekler sadece şekli ve indî bir kazançtan başka bir şey ifade etmeyecekti.

Bu sahada 4 çeşit tedbir alınmıştır, memur intihabı usulünde İslâhat muhtelif meslek zümrelerinin daha mükemmel bir şekilde teşkilâtlanması, objektif esaslara müstenit bir tezkiye tarzının kabulü ve memur ücretlerinin artırılması.

a) Memur intihabı mevzuuna ilerde ayrıca temas edileceğinden bu bölümde tetkikten sarfınazar edilmiştir.

b) Meslek zümrelerinin teşkilâtlanmasına gelince, Fransız telâkkisi memurların âmme hizmetlerinde yetişme, çalışma ve tecrübe derecelerine göre âmme idaresinin verimli ve müstakil olacağı tezini hareket noktası olarak kabul etmiştir.

Bu telâkkiye göre kadro dahili her memur, belirli bir memuriyet zümresinin ferdidir. Her zümre müntesibinine mahdut bir görev tevdi edilmiştir. Meselâ Fransız millî idare mektebi talebelerinin kısmı azamisi, tedrisat devresinin hitamında herhangi bir Vekâlete sivil idareci olarak tâyin edilirler. Bu sıfatları dolayısıyla «sivil idareciler» zümresi denir. Başka bir ifade ile, muayyen «kadrolarda» toplanan işler zümre teşkil eden memuriyetlere tekabül eder, çeşitli kadroların işleri, çeşitli zümrelere dahil memurlara tahsis edilmiştir. Herhangi bir memuriyet zümresi dahilinde çalıştığı müddetçe, memur muayyen bir derecenin ünvan sahibidir. Bu derece onun bir nev'i mamelekidir, velev ki bir gün kadrosu lâğvedilmiş olsa da ünvan ve derecesini aynen muhafaza eder.

Aynı memuriyet zümresine dahil memurlar arasında iki esasa müstenit terfi mevcuttur. Klâsik olan bu usuller son seneler zarfında bir hayli İslah edilmiştir.

aa) Derece terfii daha yüksek derecede bir memuriyet zümresine tâyin edilebilme hakkıdır ki, bu da umumiyetle takdirî bir şekilde cereyan eder.

bb) Maaş terfii aynı memuriyet zümresi dahilinde kalmak şartıyla maaş terfii, eskiden bu terfi daima kıdem esasına göre icra edilmekteydi. 19/Ekim/1946 tarihli «Memurların Genel Statüsü» nden sonra bir memurun terfii sadece kıdem ve hizmet süresine inhisar ettirilmemekte, fakat aynı zamanda tezkiye varakasının, sicilinin de tetkiki suretiyle icra kılınmaktadır. Aynı memuriyet zümresi dahilinde alt bir maaştan daha üst bir maaş seviyesine geçiş suresi memurun sicil durumuna ve memuriyet ünvanına göre değişmektedir. Meselâ «Sivil idareciler» zümresinde bu süre ortalama olarak 2 sene kabul edilmiştir. Umumiyetle iyi sicil alan «Sivil İdareciler» bir buçuk senenin hitamında terfi edebil-

mekte ve sicil durumu parlak olmayanlar ise 6 ay daha beklemek zorunda kalmaktadır.

c) Objektif esaslara müstenit bir teskiye tarzının kabulü. Sicil yukarıda arzedilen sebep dolayısıyla önemli bir durum iktisap etmiş bulunmaktadır. Bunun için de tezkiye usulünün gayet bitaraf bir tarzda yürütülmesi mühim bir zaruret olarak belirmiştir. Son senelere kadar Fransa'da memurların tezkiye usûlü ciddî bir tetkike tabi tutulmamış ve Anglo-sakson memleketlerine nazaran geri bulunan bu sahada bazı müspet hamleler yapılmıştır. Eskiden her servisin şefi sene sonunda maiyetindeki memurlar hakkında, tamamî bir fikir arz etmeyen, çeşitli esaslara müsteniden formüle edilen, fişleri toptan bir hükümler, ve umumiyetle sathî, indî bir kanaatla doldururlardı. Şahsî reaksiyonların çok kuvvetli, ferdî hakların şiddetle savunulduğu bir memlekette, indî bir hükme dayanan her türlü tezkiye usulünün, servis şefleri ve maiyetleri arasındaki münasebetlerde, had derece üzücü bir takım izzeti nefis aksülâmelerine müncer olduğu müşahede edilmiş ve netice olarak bir çok idarelerde, memurlara sicil durumlarını tebliğ usûlü imkânsız bir hale gelmişti. Tebliğ usulünden sarfinazar eden dairelerde tezkiyeler mahrem olarak muhafaza ediliyordu. Aksine tebliğ usulünde ısrar eden dairelerde ise, bütün fişler aynı şekilde dolduruluyor, sicil âmirleri, hakikî müşahede ve kanaatlerini tamamen izhara cesaret edemiyorlardı.

Yeniden biden geçirilen tezkiye usûlü, aksine, mütaleaları mümkün olduğu kadar objektif usullere irca eylemiştir. Bunun için de sicil âmiri, umumî olmamak şartıyla, memurun durumuna tekabül eden bir takım hususlara dair ki, bunlar önceden tesbit edilmiştir, mütaleasını yazacak, bilâhare her husus için yazılan mütaleaların tekabül ettiği rakamlar toplanmak suretiyle otomatikman bir tek yekûna varılacaktır.

Eğer bu sistem, hakkaniyetle tatbik edilirse evvelce tatbikatta karşılaşılan birçok mahzurların izalesi kabil olacaktır.

Hülâsa olarak, tezkiye âmirinin üzerinde mütalea dermeyer edeceği hususat önceden malûm olduğu cihetle, memur durumunu ve hattı hareketini ona göre düzenler ve bilâhare lüzumsuz münakaşa ve ihtilâfa sebebiyet verilmez. Bu yeni sistemin başarısı her şeyden önce sicil âmirlerinin itinalı ve dürüst hareketlerine bağlı görülmektedir.

d) Âmme idaresinden iyi verim ve netice istihsali ancak memur maaşlarının günlük hayat şartlarına uygun olarak ayarlanmasıyla mümkündür.

Evvelce mütalea ettiğimiz üç unsurun yanında bu maddeyi de tetkik faydalı olacaktır.

Maaş mevzuu, memur aylıkları, ikamet tazminatı ve aile tazminatlarıyla ilgilidir. Yeniden tasnif plâni, memurların mütekabil durumlarını tesbit etmiş ve aylıklarını belirtmiştir. Ayrıca aylıkların umumî seviyesi, pazar fiatları ve satın alma gücü gözönünde tutulmak suretiyle yükseltilmiştir. 1948 de, devlet ajanları sanayi ve ticaret sahasında çalışan gündelikçilere nisbetle gayet kötü bir şekilde maaşlandırılmaktaydı. Halen ,her iki sektör de aynı seviyededir. —(Hiç olmazsa orta ve aşağı tabakada bulunanlar)—. Yüksek kademelere gelince mühim bir fark mevcuttur, zira hususî sektörde yukarı kademelere ödenen aylık, mukayese konusu olmayacak kadar yüksektir.

Memur maaşları sadece aylıklara inhisar etmemektedir. Aylık dışında, bir çok İctimaî avantajlar mevcuttur; hastalık izinleri, tüberküloz, kanser ve akıl hastalıkları için uzun süreli izin, tedavi giderlerinin ve reçete bedellerinin ödenmesi, doğumlar için tazminat primleri, ölüm halinde âcil masrafları karşılayabilmek için ödenen yardım, emeklilik maaşları, (1948 den sonra miktarları bir hayli yükselmiştir), kantinler ve tatil kolonileri.

Umumiyetle memurların, hususî sektöre nazaran, İctimaî avantajları fazladır.

—3—

Âmme İdaresinin verimini artırmalı

Fransız âmme idaresinde verimin artması için memur teminatlarının ziyadeleştirilmesi lüzumlu görülmüştür.

Halen memurlara tanınan teminatlar 3 çeşittir :

a) Devamlılık prensibi.

Memur, işi lâğvedilmiş bulursa da memuriyet derece ve Unvanım muhafaza eder. Bu 1946 statüsünün getirdiği bir yenliktir. Bir memur derecesinin ona sağladığı haktan, hassaten maaşından mahrum edilemez. Disiplin cezaları gibi istisnaî durumlar gözönünde bulundurulursa kanun vaznı, lüzumlu lüzumsuz müdahalelerle memuru maaşından mahrum edecek muameleleri önleyici tedbirler almıştır. Bir kanun mevzuu

olarak kadroların lağvı cihetine gidildiği takdirde, devlet vatandaş hakkının iskatına sebebiyet verdiğiinden asgarî müterakim maaşa tekabül eden, gerekli tazminatı alâkalıya öder.

Her iki halde de, memuru maaşından mahrum etmek ve memurun kadrosunu lâğvetmek, idare çok ciddi bir usule uymak ve hürmet etmek zorundadır.

Disiplin cezalarına gelince, yalnız bunların tadat ve tahdidi ile iktifa edilmemiş fakat tatbikatta keyfiliğe müncer olmaması için, devlet ajanlarının durumuna müessir bütün müeyyideler, bir disiplin heyetinin mütaleasında tabi kılınmıştır.

Muvakkat ve yardımcı memurlar devamlılık prensibinden lâyıkiyle faydalandırılmamaktadır. Yukarıda da temas olunduğu veçhile adetleri gittikçe azalmaktadır.

b) İdare ve personelin karşılıklı çalışmaları :

Bu fikir yeni değildir. Fakat 1946 tarihli statü prensibi umumileştirmiştir. Bundan böyle, personel, bir taraftan âmme idaresine müteallik nizamatin hazırlanmasında, diğer taraftan kendi idaresine ait işlerin yürütülmesinde temsil edilmek imkânlarına sahiptir.

aa) Âmme idaresini alâkadar eden nizamatin hazırlanmasında teşriki mesai.

Her idarede bir teknik komite mevcuttur. Bu komite müsavi adette servis şefi ve personel mümessillerinden teşekkül 'etmektedir. Personel mümessilleri, temsil kabiliyeti en ziyade olan sendikaların tekliflerine dayanılmak suretiyle intihap olunur. Kanun vazı bu komiteler vasıtasıyla idare ve istihdam ettiği personel arasında müşterek çalışma ve karşılıklı fikir teatisi imkânlarını sağlamıştır.

Teknik komiteler, ajanların hususî statüleri, servislerin organizasyonlarına taällük eden bütün umumî meseleler üzerinde mütalea ve noktai nazarlarım bildirirler.

Teknik komitelerden ayrı olarak, daha yüksek kademede, 1946 statüsüne uyularak, «Âmme İdaresi Yüksek Şûrası» kurulmuştur. Şûra, Heyeti Vekile reis veya âmme idaresini Başvekil adına tedvirle görevli devlet sekreterinin, başkanlığı altında 12 idare mümessili (iki devlet şûrası âzası, âmme idaresi müdürü, bütçe müdürü ve mühim idarelerin personel müdürleri) ile memleket ölçüsünde temsil kabiliyeti mevcut 12 sendika federasyonu mümessilinden ibarettir.

Yüksek Şûra âmme idaresini kül olarak ilgilendiren prensip mevzuları ve hassaten, umumî hükümler üzerinde, 1946 statüsünün tatbikiyle ilgili nizamât ve memurların sınıflandırılması plânı gibi hususat hakkında mütalea dermeyan eder.

Şûranın heyeti umumiye ve komite çalışmaları şeklinde iki türlü toplantısı vardır. Komite çalışmaları da iki türlüdür, idare ve sendikal kısım toplantıları.

Her iki tâli toplantıya âmme idaresi müdürü başkanlık eder. Maksat muhtelif vekâlet mümessillerini ve sendika temsilcilerini mevzu üzerinde aydınlatmak ve yüksek şûranın heyeti umumiye toplantılarına hazırlıklı olarak gitmektir.

bb) İdarede teşriki mesai.

Her idarede teknik komitelerden ayrı ve ayrı zümreye dahil memurlar için bir «İdarî Komite» kabul edilmiştir.

Bu komiteler müsavi adette idare ve personel mümessilinden teşekkül etmektedir. Personel mümessilleri teknik komitelerden farklı olarak, sendikalarca değil, fakat aynı zümreye dahil memurlar tarafından ve arasından seçilir.

Bu komiteler, bilhassa şahısla alâkalı meseleler üzerinde karar verirler. Ezcümle disiplin kurulları görevi, terfi tekliflerinin tetkiki ve siciller üzerinde inceleme gibi.

Kanun vazı bu komitelerin teşekkülünde sendikaları bertaraf etmekle personelin, itimat ettiği kıdemli meslekdaşları kanaliyle daha iyi temsil edilebileceği fikrini müdafaa etmiştir.

C) Bütün bu yeniliklere rağmen, memuriyetin en mühim garantisi, devlet ajan ve memurlarının, usulsüz muameleler muvacehesinde dâva ikame etme ve hak ve imkânlarına sahip olabilmeleridir.

Bütün medenî memleketlerde olduğu gibi, Fransız devlet memuru da, idarece hakkında girişilen her hangi bir muamelenin usule ve menfaatına uygun olmadığını görünce kararı alan âmiri nezdindeki hiyerarşik, bir müracaatta bulunarak muamelenin islâhını talep eder, veya âmirinin mafevkine usulsüz işlem den dolayı itirazda bulunur. Fransız sisteminin en faik hususiyeti devlet şûrası nezdinde kazaî bir müracaatta bulunabilmesi için memura bütün kolaylıkların tanınmış olmasıdır.

Bu dava hakkının en müsmir şekli «Exces de pouvoir» müracaatıdır ki, bu da usulsüz bir kararın kısmen veya tamamen iptaline kadar

gider. Bu kararın davacıya herhangi bir surette zarar vermiş olması mesnedi dava olmalıdır.

Burada İdarî kazanın teferruatına girecek değildir, yalnız şunu kaydetmek ve tebarüz ettirmek yerinde olur; Fransız Devlet Şûrası memurları alâkadar eden mevzularda umumiyetle memuriyet garantilerini diyanet eder mahiyette içtihatlar vazetmiştir.

Netice : Fransız âmme idaresi hukukî sahada olduğu kadar, idari tatbikat sahasında da çok eskiden beri ve kimsenin itiraz edemeyeceği mükemmeliyette ajanları için azami garantiler tanımıştır.

Umumiyetle Fransız âmme idaresinin ağır işleyen bir rejim olduğu, mesul şeflerin hareket serbestliğini tahd.t ettiği ve dolayısıyla sürat ve verimi azalttığı başlıca tenkit olarak ileri sürülmektedir. Fakat bu hususta mübalâğaya gidilmemelidir. Zira, memuriyete intisap şekli ve aranan şartlar, mesuliyet mevkillerini işgal eden memurların daima takdiri ölçülere göre tâyin edilmesi, disiplin cezaları rejimi, sorumlu şeflere otoritelerini hissettirmek ve çalışan, randıman veren iyi vasıfları haiz memurları taltif etmek imkânlarını vermiştir. Her hangi bir âmme idaresi rejimine ait kusurları sadece teknik plânda incelemek doğru değildir.

Bu rejim aynı zamanda politik sahada yekdiğerine muarrız ihtiyaçların bir muvazenesidir. Hizmet müesseselerinin verimli çalışması ve alanların daha müstakil olması. Bazan bu muvazene iki taraftan biri lehine bozulur. Fransız demokrasisinde galip olan telâkkiye göre bu muvazene bozulacaksa herhalde memurun istiklâli aleyhine olmamalıdır.

Basit Bibliyografî :

- 1 — La Revue Administrative No: 35, 40, 41.
- 2 — Roger Gregorie, La Fonction Publique, Paris 1954
- 3 — Statut General des fonctionnaires, Recueil des textes et documents relatifs a L'application de la loi, Documentation Francaise.
- 4 — Reforme des Traitements, soldes et indemntes des fonctionnaires, Journal officiel de la R. F, 1955.
- 5 — Remuneration des fonctionnaires, elassements indiciaries, Paris 1953.
- 6 — L'Organisation gouvernementale, administrative et judioiaire dela France Paris, 1952.
- 7 — Stage, Notes,

YERYÜZÜNDEKİ BÜYÜK ŞEHİRLERİN MAHALLÎ İDARE SİSTEMLERİ

Derleyen :

Vecihi TÖNÜK

Devlet Şûrası Âzasından

Son nüfus sayımı neticesinde başkentimiz Ankara'nın nüfusunun 450.000 i aşım yarım milyona yaklaştığını ve belki de yakın bir istikbalde 750.000 i bulacağını heyecanla öğrenip düşününce yeryüzündeki büyük şehirlerden bahseden eserler hatırıma geldi. Bu eserlerden faydalanarak yeryüzündeki büyük şehirlerin mahalli idare sistemlerinin incelenmesinin alâka çeken bir mevzu olacağını düşündüm. Bu yazı, işte böyle bir kaynaktan ilhamını olarak ortaya çıkmaktadır.

Nüfusu 300.000 d bulan şehirler, Avrupa'da büyük ve Amerika'da ise orta-büyüklikte bir şehir sayılmaktadır. Şu halde Ankara bugün nüfus bakımından da yalnız Türkiye'nin değil, dünyanın da büyük şehirlerinden biridir.

Böylece Ankara da yeryüzündeki büyük şehirlerin arasına katılınca, büyük şehirlerin karşılaştıkları birçok aktüel meselelerle o da karşılaşmaktadır. Bu meselelerin başka yerlerde nasıl halledildiğini bilmenin faydası ise inkâr edilemez. Ankara gibi her yıl nüfusu vasatı olarak 20.000 - 30.000 raddesinde bir artış kaydeden bir şehrin ne büyük bir inkişaf içinde bulunduğunu ve bunun neticesi olarak da ne büyük idari ve teknik müşküller ve meselelerle karşılaştığım tasavvur etmek güç değildir. Bunların başında ise hiç şüphesiz mâli meseleler gelir.

Seri halinde yazmak istediğimiz bu derleme tarzındaki yazılarla yapmak arzusunda olduğumuz mukayeseli tetkikler, yeryüzündeki büyük şehirlerin birçok meseleleri gibi bu işi de nasıl halletmiş olduklarını ortaya koyacaktır.

İkinci Dünya Harbinin devam ettiği müddetçe büyük şehirler tetkik ve mütalea mevzuu yapılmaktan ziyade, bunların düşmana karşı müdafaalarıyla uğraşıldı. Yok eğer bunlar düşman şehirlerinden ise bu takdirde de bunların tahripleri için her vasıtaya müracaat olundu. Fakat,

harp bittikten sonra yeryüzündeki devletlere başkentlik yapan şehirlerle dünyanın diğer büyük şehirlerinin mahallî idare tarzları daha açık bir ifade ile belediye idareleri, belediye hizmetler, belediye gelirleri, belediyelerin idare uzuvları ve bunların karşılaştıkları ve halletmek mecburiyetinde buldukları meselelerin tetkik ve müteleası yeniden alâka çeken mevzular arasında yer aldı.

Nitekim Londra Üniversitesi Âmme İdaresi Profesörü William A. Robson'nun son yıllarda neşrettiği *Great Cities of the World* (Dünyanın büyük şehirleri) adlı eseri buna güzel bir misâl teşkil etmektedir. Bu eser, hemen hemen bütün başkentlerin ve diğer büyük şehirlerin mahallî idare rejimlerini inceleme konusu yapmıştır. Bu eserde Avrupa'nın, Asya'nın, Kuzey ve Güney her iki Amerika'nın önemli büyük şehirlerinin tarihçeleriyle, mahallî idarelerinin esaslarını umumî hatlarıyla bulmak kabildir. Tetkiklerin daha da derinleştirilmesi arzu edildiği takdirde çeşitli dillerde yazılmış mühim kitapların bir bibliyografyası da ilgili bahislerin altında verilmiştir.

Büyük şehirlerin mahallî idare rejimlerinin tetkik ve tenkidi yalnız siyasî ve İdarî ilimler tedris ve tahsil edenler için değil, politikacılar, idareciler, İdarî ve teknik müşavirler, gazeteciler ve hattâ aydın hemşehriler ve seyyahlar için de lâzım ve faydalıdır. Zaten bu sebeple değil midir ki, büyük şehirlerin mahallî idarelerinin mukayeseli tetkiki devlet idarelerinin mukayeseli tetkiki gibi, çok alâka toplayan bir konudur. Ancak bu konu, sadece hukukî bakımdan tetkik edilerek şehrin Belediye idaresine teallük eden kanun, nizamname, talimatname, emirname gibi hukukî vesikaların sayılmasıyla iktifa olunmamalıdır. Yaşayan bir uzviyet olan ve bu sebeple de kendilerine hâs birer yaşayış ve ilerleyiş ve tiyresine sahip bulunan bu şehirlerin mahallî idarelerinin tasvir, târif ve tavsifleriyle beraber bunların faaliyetlerini harekete getiren, düzenliyen, istikamet veren siyasî nitelikteki kuvvetlerin nevi ve mahiyetleri, belediye hizmetlerinin hedef ve gayeleri, bu gayelere ulaşabilmek için lüzumlu malî kaynaklar, devlet makam ve ajanlarıyla münasebetleri, idare makinelerinin vüs'at, müessiriyet ve kifayet derecesi, seçim yoluyla vücut bulan müzakere ve karar uzuvlarıyla icra uzuvlarının müspet bir tarzda ve müşahedeye istinaden incelenmesi, araştırmalar yapılması ve tenkid olunması da lâzımdır. Bu işlerin tercihan tetkik mevzuu yapılan şehirlerde yaşamış, idaresine iştirak etmiş, İlmî iktidar ve kifayeti olan kimseler tarafından yapılması da şüphesiz daha iyi neticeler istihsalini sağlar.

İşte yukarıda adını ve yazarını zikrettiğimiz eser de böyle vücuda getirilmiş bulunuyor. Âmme idaresi sahasında gerçek bir otorite olan ve daha evvel Anglo-sakson memleketlerindeki İdarî kaza sistemi hakkında

Justice and Administrative Law (Adalet ve idare hukuku) adlı gayet kıymetli bir eser de neşretmiş bulunan sayın yazar William A. Robson mahallî idarelerini tetkik ettiği büyük şehirlerde yaşayan ve bu mevzuda eser vermiş, bu sahada emek harcamış profesör ve yazarlarla muhabere etmek suretiyle bu eserini yazmış ve neşretmiş bulunuyor. Biz de bu yazımızla bu eserle beraber bu vasıfları haiz diğer eserleri hem tanıtmaya, hem de bunlardan faydalanarak ve icabında aynen aktarmalar yaparak yeryüzündeki büyük şehirlerin mahallî idare tarzlarını tetkike çalışacağız.

Büyük şehirlerin ayrı ayrı ve tafsilâtlı tetkik ve mütalaasından evvel, büyük şehirlerin vasıfları nelerden ibârettir? Bunların tetkik ve mütaleasında hangi cihetlerin nazara alınması lâzım gelir? İnceleme konusu yapılacak hususlarda ne gibi metodlara ve hangi kaynaklara müracaat olunmalıdır? sorularına cevap vermek ve bunlara benzer mevzular hakkında ve medhal mahiyetinde bir mukaddemeye de ihtiyaç vardır. Bu önsözden sonra da tetkik olunacak büyük şehirlerin ayrı ayrı tetkik ve mütalaasına girmek uygun olur.

İnsanlar, binlerce yıldanberi şehirlerde yaşamaktadırlar. Fakat, yüzlüsen ve hattâ milyonları aşan çok nüfuslu, geniş sahalı şehirlerin kuruluşu zamanımızın vakia ve hâdiselerindedir. Bu da gayet tabiidir. ■Çünkü bugünkü yüzbinlerce ve hattâ milyonlarca nüfusa sâhip büyük şehirlerin bir günlük gıda ihtiyacım, su sarfiyatını, münakale vasıtalarını temin ve tesis “edebilmek imkânlarını zamanımızın teknolojik terakkiyatı sağlayabilir. Meselâ, Romalılardan kalma bazı su kemerleri, uzak yerlerden hâlâ su getirmeye hizmet etmekte olduklarından, bunlardan bugün bile faydalanılmaktadır. Fakat, bu su kemerleri bugünkü Paris ve Londra gibi büyük şehirlerin su sarfiyat ve ihtiyaçlarını karşılayabilmek takat ve iktidarında değildirler.

Bugünkü büyük şehirlerin hepsi hükümet merkezi yani başkent olmadıkları gibi, bir şehire büyüklük ve küçüklük sıfatlarının verilebilmesi de oldukça izafidir. Meselâ, 390.000 nüfuslu Zürih şehri İsviçre'nin umumi nüfusuna ve bu itibarla da İsviçre'ye nazaran büyük bir şehir sayıldığı halde Amerika'ya izafetle sadece orta büyüklükte bir şehir sayılabilir.

Şehirin kapladığı sahanın genişliği veya darlığı da onun büyük bir şehir sayılmasında rol oynar. Büyük bir şehrin üçüncü cephesi de onun bir kültür ve sanat merkezi olmasıdır. Hele büyük bir şehir hükümet merkezi de 'bulunuyorsa onun o memleketin siyasî hayatında alacağı ehemmiyet bir kat daha önem kazanır.

Bugünkü büyük şehirlerin halkının hepsi belediye sınırları içinde oturmamaktadırlar. Şehir halkının çoğu belediye sınırları dışında kurulmuş ve her biri küçük birer şehir veya kasaba sayılabilecek olan ve yer yer teşekkül etmiş bulunan alanlarda otururlar. Meselâ 1950 sayımına göre, Şikago'nun nüfusu 5.495.364 olduğu halde bunun % 35 kadarı şehir yâni belediye sınırları dışında yaşamaktadırlar. Buenos Aires şehrinin de nüfusu 4.644.000 olduğu halde bunun 3.000.371 kadarı belediye sınırları içinde oturmaktadırlar. Londra ve Paris gibi büyük hükümet merkezleri için de aynı şey söylenebilir. New-York şehri de New-Jersey, Connecticut ve hattâ daha diğer bazı şehirlere kadar yayılıp, uzanmaktadır. Detroit şehri kısmen Amerika Birleşik Devletleri ve kısmen de Kanada'nın sınırları içindedir. Sivil havacılığın ve hususiyile helikopterin inkişafı, şehirlerin bu dağılma ve genişlemesini hızlandırmaktadır. Fransa sahillerinde oturanlar, günlük işleri için her gün Londra'ya uçmaktadırlar.

Büyük şehirlerin hususiyetlerinden diğer biri de, bunların mahallî idare tarzlarının ve merkezî hükümet makamlarıyla olan münasebetlerinin diğer şehirlerden farklı bulunmalarından ibarettir. Meselâ, Paris şehri mahallî idare bakımından diğer Fransız şehirlerinden farklıdır. Parisin Belediye reisi yoktur. Bütün icraî iktidar Sen Vilâyeti Valisiyle, Polis Valisi arasında taksim olunmuştur. Mutad olarak kanunla diğer şehirlerde Belediye Meclislerine verilmiş olan birçok salahiyetler burada Sen Vilâyeti Valisine verilmiştir. Rio de Janeiro, Buenos Aires, Washington gibi başkentler doğrudan doğruya Federal Devletin yasama erkine tabi kılınmıştır. Bu her iki şehrin de Belediye Reisleri, Belediye Meclisleri veya şehir halkı tarafından seçilecek yerde, Cumhurbaşkanı tarafından tâyin olunmaktadırlar. Roma şehrinin idaresi, diğer İtalyan şehirlerinin mahallî idarelerinden hayret edilecek derecede az farklıdır. Meselâ diğer vilâyetlerde belediye bütçeleri, vilâyet makamınca tasvip ve tasdik edildiği halde, Roma'nın bütçesinin merkezî hükümetçe kabul ve tasdik olunması muktazidir. Bundan başka, Roma'ya teallük eden büyük İktisadî ehemmiyeti olan hususlar hakkında Dahiliye Vekili kontrol salahiyetini hâizdir. New-York şehri de 1938 yılında kabul edilen ve kendisine hâs özellik taşıyan bir statüye maliktir. Zürih, Almanca konuşan diğer İsviçre Belediyelerinden farklı kanunî bir durumdadır. Hülâsa; başkent olan büyük şehirlerin memleketin diğer şehirlerinin mahallî idarelerinden farklı hususî bir mahallî idareye sahip ve. mâlik olması yolunda bir temayül müşahede olunmaktadır.

Gerçekten hükümet merkezi olan büyük şehirler, mahallî işlerde kendi kendini idare etme (self-government) prensibinin tatbikatından diğer şehirlere nazaran daha az ölçüde faydalanmaktadırlar. Bunun se-

beplerinin izahı ise pek de güç bir iş değildir. Zira, başkentler millî hükümetlerin makamdırlar. Yabancı devletlerin diplomatik mümessilleri de burada bulunmaktadırlar. Bunların emniyet ve selâmette bulunması ise devletin kefalet ve mesuliyeti altındadır. Başkente hâkim olmak ekseriya bütün memleketi hüküm ve nüfuz altında bulundurmanın anahtarını elde etmek demektir. Bu itibarla, merkezî hükümetin diğer şehirlerden ziyade başkent üzerinde daha geniş bir murakabe ve nezaret hak ve salahiyetine malik olması gayet tabiidir. Bunun klâsik misâlini Paris vermektedir. Fakat bu durum, Washington, Rio de Janeiro, Buenos Aires için de doğrudur. İngiltere’de mahallî polis kuvvetlerinin sevk ve idaresi salahiyeti, belediye idarelerinin kontrol komitelerine ait bulunduğu halde Londra polis kuvvetlerinin sevk ve idaresi yetkisi Dahiliye Vekilinin emri altında bulunan başkent polis komiserlerine ait bulunmaktadır.

Büyük şehirlerin ve başkentlerin idare tarzlarının mukayeseli tetkikinde üzerinde durulması icabeden bir mevzu da onun meclisidir. Çünkü bir şehrin mahallî idaresinin temsile dayanan unsurunu şehir meclisi teşkil eder. Şehrin mahallî idaresinin demokratik bir temele dayanıp dayanmadığı şehir belediyesinin icra uzuvlarının ne dereceye kadar şehir halkının murakabesine tabi tutulduğu ancak belediye meclisinin tereküp tarzının ve bu meclisin çalışma ve işleme usulüyle görev ve yetkilerinin nelerden ibaret bulunduğunun anlaşılmasıyla ortaya çıkabilir.

İleride birer birer tetkik edeceğimiz bütün büyük şehirlerin birer belediye meclisleri bulunduğunu göreceğiz. Bu konuda Buenos Aires istisna teşkil etmektedir. Belediye Meclisleri, üyelerinin sayısı, üyelik vasıf ve şartları, üyelerin ödenekleri, bunların seçim usulleri, işbaşında kalma süre ve şartları gibi cihetlerden de çok değişiklik gösterirler. Meselâ, Amsterdam’ın 45, Los Angeles’in 15, New-York’un 27, Sidney’in 30, Chicago’nun 50, Kopenghang’ın 55, Paris’in 90, Roma’nın 80, Stokholm’un 100, Bombay’ın 135, Manchester’in 144, Zürih’in 125 ve Londra’nın ise 144 şehir meclisi üyesi vardır.

Belediye meclisi üyelerinin sayısı da büyük önem taşıyan bir konudur. Bu ehemmiyet yalnız belediye meclisinin kifayetli bir müzakere ve karar uzvu olabilmesi bakımından ileri gelmekte olmayıp hemşehrilerle belediye meclisleri arasındaki münasebetler itibariyle de bu konu ehemmiyet kazanmaktadır. New-York’ta her 75.000 seçmen, belediye meclisine bir âza seçmektedir. Paris’te her 30.000, Manchester’de her 5.000 nüfus için 1 belediye meclisi âzası seçilmektedir.

Görülüyor ki, pek mahdut sayıdaki hemşehriler, şehrin mahallî idaresinde vazife alabilmektedir. Onun için iki kademeli bir mahallî idare

sistemine revaç verilmek suretiyle bu meselenin iyi bir hâl yoluna girmesine çalışılmaktadır. Şöyle ki: Şehir bir takım şubelere ayrılmakta ve bu şubeler için ayrı ayrı meclisler teşkil olunmakta ve belediye işlerinin bir kısmı bu şubelerin meclislerine tevdi ve taksim edilmektedir. Buna Londra'nın mahallî idaresi bir misâl teşkil eder. Bu sistemin tatbiki sayesinde Londra'da her 2.250 kişi için bir meclis üyesi seçilmesi sağlanmıştır.

Söz sırası büyük şehirlerin belediyelerinin icra uzuvlarına gelince; belediye idarelerinde icra salâhiyetinin belediye meclislerinde olmasını kabul ve tatbik etmeyi esas tutan bir usul mevcut olduğu gibi, icra uzvunun belediye meclisince seçilmesi esasını kabul ve tatbik eden sistemler de vardır.

Birinci tarza Londra'nın vilâyet meclisi misâl teşkil eder! Meclis, kanun ile tâyin ve tespit edilmiş bulunan sınırlar içinde idare üzerinde tam ve kâmil bir murakabe ve nezaret hak ve salahiyetini haiz bulunmaktadır. Bununla beraber, fiiliyat ve tatbikatta bu murakabe ve nezaret hak ve salahiyeti, belli işler için kurulan komiteler marifetiyle icra ve istimal olunmaktadır. Vakıa, bu sistemde bir meclis reisi veya belediye başkanı seçilmektedir. Hattâ, bu reis büyük mevki ve prestij sahibidir de. Fakat, fiiliyat ve tatbikatta hiçbir icraî vazife ifâ veya icraî mahiyette herhangi bir salahiyet istimal etmemektedir.

İkinci sistemde, icra salahiyeti ya belediye meclisi tarafından seçilen üyelere kurulan bir komite veya daimî bir komisyonla bir belediye reisi veya belediye müdürlerinden mürekkep bir idare meclisi tarafından istimal olunmaktadır. Bu usûle ait olarak çeşitli misâller verilebilir. Meselâ, Montreal'de belediye meclisi, 6 üye ve 1 başkandan mürekkep bir icra komitesi teşkil eder. Burada her ne kadar bazı hususlarda nezaret ve mürakabe salahiyeti, belediye reisine verilmiş ise de esas itibariyle şehrin idaresiyle bu heyet mükellef tutulmuştur. Yıllık bütçeyi,, belediyenin iş ve çalışma programını ve belediye nizamlarını bu komite hazırlar ve belediye meclisinin tasvip ve tasdikine sunar. Belediye reisi ise 3 yıllık bir süre için doğrudan doğruya halkın rey-i ile intihap olunmaktadır. Yılda 10.000 dolar ödenek almaktadır. Şehrin birinci safta gelen memurudur. Törenlerde şehri o temsil eder. Belediye meclisine ve icra komitesine reislik yapar. Teklif ve tavsiyelerde bulunabilir. Belediyenin bütün dairelerinde teftiş, murakabe, tetkik ve tahkikler yapabilir. Kanunların doğru bir surette ve tarafsızlıkla uygulanmasını sağlar. Belediye memurlarına işden el çektirebilir. Bununla beraber, belediye misinin icraî salahiyetleri yalnız icra komitesinin mevcudiyetiyle değil be-

lediye dairelerinin müdürlerinin varlığı ile de sınırlandırılmıştır. Zira, bu müdürler, belediye meclisi tarafından atanmıştır. İcra komitesinin rey sahibi olmayan üyelerinden mâdüt olup, şehrin idaresinden sorumlu ve belediye daireleriyle icra komitesi arasında irtibat kurmaktadır.

Kopenhag da bu sisteme dahil şehirlere dendir. Bu Danimarka şehrinde bir baş belediye reisi ile, diğer 5 belediye reisinden ve 5 de seçkin üye (aldermen) den kurulan bir icra konseyi vardır. Bunların hepsi nisbî temsil usulüyle ve sekiz yıllık bir süre için belediye meclisince seçilmektedir. Mebuslar meclisi seçimlerinde oy verebilmek sıfat ve salâhiyetini haiz olan herkes, seçilebilmek ehliyetini haizdir. Fakat bugünkü tatbikat, bunları belediye meclisi üyeleri arasından seçmek tarzında tecelli etmektedir. Belediye reislikleriyle icra konseyi üyeliklerine seçilen- meclis üyelerinin üyelik sıfatları zail olmaktadır. Belediye başreisiyle öteki belediye reislerinden her biri, belediye dairelerinden birinin başına geçmektedirler. Belediye daireleri 6 kadardır. Belediye Kanunu, görev ve yetkileri bu daireler arasında tevzi ve taksim etmiş bulunmaktadır. Kendi dairelerine taâllük eden hususlarda belediye reisleri tam salâhiyeti haizdirler. Kendi mesuliyetleri altında müstakillen hareket ederler. Yalnız bütün belediyeyi alâkalandıran ve şehir için hayatî ehemmiyeti haiz bulunan ve büyük iktisadî vüs'at ve şumulü olan işler, icra konseyinin kararına iktiran ettirilmektedir. İcra konseyine dâhil seçkin üyeler de belediye meclisi ile idareciler arasında, irtibatı sağlamakta ve demokratik görüşle bürokratik görüşü uzlaştırmaya çalışmaktadırlar. Böylece bütün icrai salâhiyetler, belediye reisleriyle icra komitesinin elinde toplanmış olmakla beraber, Kopenhag şehrinin idaresinde siklet merkezini hakikatte yine de belediye meclisi teşkil etmektedir. Çünkü belediye reisleriyle seçkin üyeleri belediye meclisi seçmektedir. Belediye meclisi ayrıca 10 daimî komite de teşkil etmektedir. Belediyenin yüksek memurlarını da o seçip atamaktadır. Bütçeyi müzakere ve kabul etmek de meclise ait salâhiyetler cümlesindedir.

İsveç'in başkenti Stokholm de az çok farklarla bu sisteme dahildir. Fakat, Kopenhag'dan oldukça ehemmiyetli farklar arz etmektedir. Stokholm belediye meclisi 12 âzadan mürekkep bir idare heyeti teşkil etmektedir. Bu heyet, veya daimî komisyonun vazifesi belediye meclisi huzuruna gelecek işleri hazırlamak ve belediye idaresini umumî surette murakabe etmekten ibarettir. Bu itibarla idare heyeti, geniş salâhiyetleri nefsinde toplamış, belediye idaresinin mihrak noktasını teşkil eden merkezî bir teşekkül haline gelmiş bir varlıktır. Bütün partilerin liderleri bu: meclisin üyesi olduğu cihetle teklif ve kararları belediye meclisince ço-

ğu zaman kabul olunmaktadır. Stokholm'de belediye reisi yoktur. Bunum yerine belediye meclisince 4 yıllık bir süre için seçilen 8 belediye müdürü vardır. Bunlar, yüksek ödenek almaktadırlar. Her müdür, belediye dairelerinden birinin başına geçmektedir.

Büyük şehirlerin idari kuruluşunda üçüncü bir tip olarak icra salahiyetinin doğrudan doğruya seçilmiş bir belediye reisinde olmasını kabul eden sistem gelir. Bu sistem, kuvvetlerin ayrılığı ilkesiyle icra uzvunun doğrudan doğruya halkın oyu ile seçilmesi usulü gibi ikiz doktrinleri temsil ve cemetmektedir. Bu sistem, Amerika Birleşik Devletlerinde bilhassa şehir idarecisi usulünü (city manager plân) kabul etmemiş bulunan büyük şehirlerde çok revaç bulmuştur.

New-York< belediye idaresinde kuvvetli reis usulünü kabul ve tatbik eden belediyelere bir misâl teşkil eder. Burada, belediye reisi halkın oyu ile seçilir ve icra uzvunun başıdır. Bütün belediye dairelerinin müdürlerini, komisyon üyelerini, müntehap olmayan memurları o tayin eder. Bunları azletmek salahiyetini de haizdir. Bütün bunların muamelelerinden kendisi sorumlu tutulur. Belediye sınırları içinde kanunların uygulanmasının mes'uliyeti de belediye reisine ait ve râcidir. Şehrin idaresi, belediye reisinin hüküm ve nüfuzu altındadır. 1938 yılında kabul edilmiş bulunan bugünkü belediye beratı (charter) ile belediye meclisinin salahiyetleri çok azaltılmıştır. Belediye işlerinin müzakere ve karara bağlanması belediye meclisine aittir. Fakat, belediye meclisince verilen kararların belediye reisiyle Bütçe ve Hesap Komisyonu (Board of Estimate) ndan geçmesi ve kabul olunması lâzımdır. Netice itibariyle belediye meclisinin başlıca görevi, vetoya müncer ve müntehi olmaktadır. Belediye reisi, bütçe ve hesap komisyonu ile birlikte çalışır ve vazife görür, Bu heyet yâni bütçe ve hesap komisyonu, belediye reisiyle kontrolörden (ki, comptroller de doğrudan doğruya halkın oyu ile seçilen memurlardandır) belediye reisinden ve New-York şehrini teşkil eden 5 kasaba (borough) nın reislerinden teşekkül eder. Bu reisler, temsil ettikleri kasa balarca ve 4 yıllık bir süre için işbaşında kalmak üzere seçilirler. Bu heyeti teşkil eden üyelerin herbirinin haiz olduğu reyler de birbirine müsavi değil farklıdır. Zira, belediye reisi ve onun bulunmadığı zamanlarda belediye reis vekili ile kontrolör ve belediye meclisi reisinin herbirinin 3 oyu, Manhattan ve Brooklyn burglarının reislerinin her birinin 2 şer oyu, Queens, Bronx, Richmond burglarının reislerinin herbirinin ise sadece 1 er oyu vardır. Belediye beratının taşıdığı hükümlere göre, belediyeye ait olup da, Kanunla başka makam ve mercilere verilmemiş olan bütün salahiyetler, belediye bütçe ve hesap komisyonuna ait ve râcidir 'Tatbikatta bu komisyon, belediye işlerinde takip olunacak siyaseti tâ-

yin ve tesbit etmek gibi umumî maksat ve hedefler için teşkil edilmiş bir komite gibi hareket etmekte ve faaliyet göstermektedir. Belediye memurlarının maaşlarına vazifeden ayrılmalarına, emekliliklerine ve sair personel işlerine taallük eden hususları tâyin ve tesbit etmek bu heyete mevdudur. Belediyenin yıllık bütçesini bu komisyon hazırlar. Şehrin temel türesi (city constitution) bütün icra salâhiyetlerini sadece belediye reisinin uhdesinde cemetmiş değildir. Mâlî işler, ayrıca seçilmiş bulunan kontrolörler tarafından teftiş ve murakabe olunur. Belediye beratı, 1 reis, ve 8 üyeden kurulan bir plânlaştırma komisyonu kurulmasını da derpiş etmektedir. Bu komisyonun bellibaşlı vazifesi, şehlan ana-plânım hazırlamaktır. Her yıl, şehrin imarı için harcanacak paraları da ihtiva eden bir bütçe tanzim ve reisin tasdikine arz etmek de bu komisyonun vazifeleri cümlesindedir. Bununla beraber, bu konudaki hükümler, Newyork şehrinin idaresinin belediye reisinin uhdesinde temerküz etmesine ve belediye reisinin hâkim bir durumda bulunmasına mâni olamamaktadır. Bu itibarla Ne w-York, Kopenhag, Montreal ve Roma gibi şehirlerden farklı bir durumdadır. Buralarda, icra yetkisi, üyeleri, belediye meclisi tarafından seçilmiş olan bir komitenin elindedir ki, belediye reisleri bu komite veya daimî komisyonların ya üyesi veya başkanlarıdır.

Amerika Birleşik Devletlerinin diğer bazı şehirlerinin belediye idareleri, New-York'tan farklıdır. Fakat, Şikago ile Los Angeles şehirlerindeki belediye reislerinin durumları esas itibariyle New-York belediye reisinininkine benzemektedir. Bununla beraber, Şikago'da belediye başkanı, sâdece icra uzvunun ve belediye idaresinin başı değildir. Belediye reisi aynı zamanda belediye meclisinin de başkanıdır. Belediye reisinin kanunî salâhiyetleri, onun parti başkanı olması sebebiyle siyâsî iktidariyle de kuvvet kazanmaktadır. Los Angeles belediye başkanı, geniş salâhiyetlere sahiptir. Fakat- bunların çok azını doğrudan doğruya kullanır. Zira, büyük bir şehrin belediye idaresi gibi geniş ve karışık işleri tek bir adamın lâyikiyle nezaret ve murakabesi altında tutması zaten, kabil de değildir. Esasen, demokratik memleketlerde icranın başında bulunanların, idareye yerli yersiz müdahaleleri de hoş karşılanmaz, tenkidlere uğrar.

VAZİFEDE MUVAFFAKİYET İLİM, AHLÂK VE TECRÜBEDEN KUVVET ALMAKLA MÜMKÜNDÜR.

Yazan :

Şükrü TÜTER

J. Umum K. Teknik Müşaviri

İnsanlar gerek meslek hayatından, gerekse çeşitli İçtimaî vazifelerini tam yapması, harekete getirip başarı sağlaması, ancak ilim, ahlâk ve tecrübe ile mümkündür.

Umumî emniyetin istihali, nizam ve intizamın temini, hudut, kıyı, karasularımızın muhafazası, kaçakçılığın men'i ve Kanunların tenfizi ahkâmından ibaret olan şumullü vazifenin, bir intizam içerisinde tedvir edilmesi, yurdun her köşesinde vatandaşa güven ve saygı telkin ve idarenin muvaffakiyetinin sağlanması, ancak hizmetlerin anlayışla ve Kanunlara uygun bir zihniyetle, mülayemetle, şiddet ve ciddiyeti telif etmek gibi manevî bir kuvvete ve üstün meziyetlere bağlıdır.

Çünkü, jandarma mesleğinin ruhunda kendi mensuplarının şahsî hüviyetlerini az zamanda meydana çıkaran bir kuvvet vardır. Bu bütün kabiliyet ve muvaffakiyetimizin başlıca miyaradır. Vazife icabı daima halkla temasımız ve münasebetimiz vardır. Bu münasebettir ki, hüviyet ve kabiliyetimiz derhal bütün açıklığı ile tezahür eder.

Bilhassa bugün fertlerin ruhlarında kaynaşan hürriyet duygulanma incelediği ve medeniyetin seri inkişafı dolayısıyla de ihtiyaçların çoğaldığı menfaatlerin çarpıştığı şu devirde, muvazenenin ve intizamın temini ancak, bilgi, ahlâk ve adalet kaidelerine dayanan idare ve icraatla mümkündür.

Gerçi bugün ahlâk ve seviyenin yükselmiş olmasına rağmen zaman zaman cana, mala karşı bazı tecavüzlerin olduğu görülüyor. Muhakkak bunların çoğu insanlıkları ancak isim ve kıyafetinden ibaret olan şerirler tarafından irtikâp olunuyor. Maamafih kin, haset, hırs, intikam gibi hissiyata dayanan bazı hâdiseler, kendilerini koruyacak kadar tahsil ve terbiye görmüş kimseleri dahi bu menfur işlere sevkettiği görülmek-

tedir. Tekmil bunlara mâni olacak kuvvet kaynağımız, kanun adalet, icabında feragat ve hatta hayatı hiçe saymak, bilgi ve ahlâktır.

Tecrübe, asla ihmale gelmez. Tecrübe nazarî bilginin amelî sahada tatbiki ile meydana gelir. Tecrübeli olmak için tatbikat alanında fikren, bedenen yorulmak ve tecrübe, daima yeni yeni bilgilerle, bilgileri tecrübe etmekle takviye edilmelidir. Yalnız şunu ilâve etmek isterim ki jandarmanın tecrübe sahası kendisine vazife ve mesuliyet tevcih edilen yerdir. Tecrübeli olalım derken suçlu oluruz. Bunun için tecrübelilere, bilginlere daima el uzatarak ondan istifadeye mecburuz.

Ahlâk; başta gelen kuvvet kaynağımızdır. Ahlâk bize ferdin tecavüze uğrayamayacağını, bunun bir hukuk kaidesi olduğunu ve insanların hayatta nasıl hareket etmeleri icap eden kaideleri öğretir. Bu kaideler jandarmayı iki ahlâk vazifesiyle karşı karşıya bırakmaktadır.

1 — Nefsimize karşı olan vazifeler,

2 — Umumî hayat sahasında vatandaşa karşı vazifeler.

Bu vazifeler bizim bir çok fedakârlık ihtiyar eylemeğimizi icap ettirir.

Şahsî hayatımızdaki hatalarımız yalnız bizi değil mesleğimizi de müteessir eder.

Vazife esnasında bilerek veya bilmiyerek yapacağımız hatalarda şahsımızı, mesleğimizi ve idare mekanizmasını tenkide ve nihayet itimatsızlığa kadar gider. Bunun için evvelâ kendi nefsimizi, intizam ve disiplin altına almak' sonra da ferdî fenalıklardan, hak ve hürriyete mani olacak hareketleri men etmeliyiz ve daima şerefli olmalıyız.

İspanya jandarma Nizamnamesinin bir maddesinde: (İspanya Jandarmanın baş misâli şereftir. Bu lekesiz muhafaza olunmalıdır. Çünkü bir defa kaybolursa, bir daha ele geçmez) der.

Görülüyor ki her şey ahlâk ve şerefli harekete dayanmaktadır. Şu halde tavır ve hareketimizin nasıl olması üzerinde biraz durmak faydalı olur.

1 — Şeref ve ahlâk kaidelerine uygun tavır ve hareketimizle her kese nümune-i misâl olmak.

2 — Cebir, hiddet, asabiyet, küfür, bu mesleğin şerefli elbisesine yakışmayan harekettir.

3 — Vazifede sadakat, tehlikede sükûnet vazife esnasında müdebbir ve ciddî davranma, cebir şiddet istimalinden daha fazla semereli neticeler verir.

4 — Jandarmadan korkması lâzım gelenler ancak erbabı ceraim ile, asâyiş ve emniyeti umumiye düşmanı olanlardır.

5 — Jandarmanın birinci silâhı karşısındakini iknadır. Bunun için haiz olduğu bütün mânevi kuvvetini sarf etmeli, mümkün olmazsa veya taarruza düşer olursa o zaman silâhını meslek şerefi ile, insanlık kaidelerine uygun bir şekilde kullanmasını bilmek hünerdir.

6 — Jandarma kendi mntakası dahilindeki halka itimat telkin ettiği gün kendini bahtiyar saymalıdır.

7 — Kendini bir cânî karşısında bulan, evine hırsız girdiğini gören, yangından hayatının tehlikede olduğunu hisseyliyen, su baskınında yavrusunun dalgalar tarafından alınıp götürüldüğünü gören ana ve baba, ızdırap içerisinde, bunların kâffesi jandarmayı görür görmez selâmete ulaşmış olduğu kanaati verilmişse meslek gayesine vasil olmuş demektir.

8 — Jandarma bir hizmet ifâsından dolayı bir takdir beklememelidir. Çünkü vazifesinden başka bir şey yapmadığını bilmelidir. Onun en büyük emeli vicdan huzuru, halkın ve âmirlerinin hüsnü teveccühlerine mazhar olmaktır.

9 — Jandarma cazip bir sınıftır. Hizmette bulunsun bulunmasın hiç bir vakit su'î şöhret ile tanınan insanlarla bir arada bulunmamaktır.

10 — Temiz giyinmek, halk üzerindeki nüfuzu kolaylıkla tesis eder. Üstü başı kirli ve intizamsız olan her jandarmanın itibarı düşüktür.

11 — Jandarmanın vakarlı hareketi silâhından fazla müessirdir.

12 — Jandarma herkese karşı nazikâne davranmalı. Bazılarına itaat bazılarına hürmet ve bazılarına da şefkat göstermelidir.

13 — Cemiyete iyilik yapabilmek ve halktan muhtaç olduğumuz hürmet ve riayeti elde etmek için iyi huylu olmak şarttır.

14 — Sarhoşluk, ahlâksızlık, intizamsızlık gibi ahvâl jandarmalarla iyi olup olmadığım tanıtmâğa yarıyan başlıca kusurlardır.

15 — Fena huy, hürmet ve emniyet keser, böyle olunca bir daha emniyet ve hürmet kazanmak imkânsızdır.

16 — Jandarmaya ait vezaifin icrası güçtür, hattâ zahmetlidir. Lâkin ne kadar güç olursa o kadar şerefli ve zevkli olur.

17 — Meslek ve şahıs aleyhinde konuşmak, muhitine ve kendi nefesine menfi telkin, kumandan ve tecrübeli arkadaşlarım, üstlerini tenkit, hotgâmlık, meslek ve İctimaî ahlâkın en büyük nakiselerindendir. Büyüklere hürmet, küçüklere şefkat mesleğe sevgi ve saygı göstermek suretiyle itibarımız artar.

İkinci Cihan Harbinden önce Almanya'da jandarmanın halk nazarındaki itimat ve muhabbet ve nüfuzunu takviye için jandarma subayları mesleği seven müellifler tarafından vücuda getirilen meraklı, ahlâklı eserler sinemalarda, filmler gösterilmiştir.

Bunlardan biri :

Vergi borcu olan bir aile reisini tevkif eden bir jandarma, mahpusun ailesine giderek şu suretle idare-i kelâm ediyor: (Ben Kanunun icrasına memurum, onun için kocanızı tevkif ettim. Fakat jandarmalar halkın aynı zamanda bir hâmisi olduğumdan işte size 2 senelik tasarrufum olan bu parayı veriyorum. Mahpusun borcunu tediye ediniz.) Demek suretiyle mesleğin ruhî asâletini gösteriyor.

Yine Fransada emekli bir jandarma mensubininin 100 üncü yıl dönemi parlak bir merasimle mahallî belediye ve jandarma dairesince kutlandığını ve onun tercüme-i hâli ile birlikte edebî bir kalemlle Fransa jandarma mecmuasında neşir edildiğini gördük.

18 — Bazı hâdiseler efkârı umumiyede bir heyecan husule getirir. Böyle bir zamanda fert çok hassastır. Cezanın şiddetli ve anî olmasını ister. Jandarma bu müfrit temayüle kapılarak ağır muameleye kalktığı takdirde adalet ve ruhu kanun rencide olur ve jandarmanın en müessir silâhı olan adalet mefhumu kendi aleyhine teveccüh eder.

19 — Jandarmanın muhtelif yerlerde ve umulmayan zamanlarda sık sık görünmesi, birçok fenalıkların hudusuna mani olur hem de halk üzerinde hakikî emniyet ve itimat hislerini tevlit eder.

Bir Fransız yazarının şu vecizesiyle yazıma son vermek isterim.

(Mademki jandarma nezaret ediyor. Ben endişesiz çalışır, seyahat eder ve uyurum. Vatanımı müdafaa için ocağımı bırakabilirim).

TERCÜMELER

İSTANBUL MİLLETLERARASI IX. İDARİ İLİMLER KONGRESİ YAYINLARINDAN

(6 — 14/IX/1953)

EKONOMİK İNKİŞAF PROGRAMLARININ TATBİKİ BAKIMINDAN MİLLİ ORGANİZASYON

Yazan : **Donald C. STONE**

Çeviren :

Yusuf YAKUPOĞLU

Şebinkarahisar Kaymakamı

BAŞLANGIÇ

Bu etüdde, ekonomik inkişaf programlarını tatbik ve istikbâl için hareket tarzlarını tesbit konusunda, bir kısım memleketlerin, başvurdukları organizasyon ve idare meselelerinden başlıcalarını izah ve tahlile çalışacağız.

Son iki yılın senelik toplantılarında Milletlerarası İdarî İlimler Enstitüsü, ekonomik programların tanzim, koordinasyon ve tatbik işlerini takviye çârelerini araştırmıştır. 1952 Belçika yuvarlak masasında mesele ilk defa olarak tartışma konusu olmuş ve birçok memleketlerin tefsircilerine takdim edilmiştir. Diğer taraftan Birleşmiş Milletler de aynı mesele üzerine dikkati çekmiştir. Bazı memleketler idarecilerini «araştırma» işlerine şevketmişler veya İdarî müesseselerinin bünye ve metodlarını sistemli bir şekilde ıslaha çalışmışlardır. Diğer bazı memleketlerde ise âmme idaresi mütihazları elde edilen neticeleri tahlille meşguldürler.

Konumuz, olaylarla bazı kaynaklardan elde edilen sonuçları meczetmeğe çalışacaktır. Bu sebeple bu etüdü, çalışmalarından istifade ettiğim birçok grup ve şahıslara borçlu olduğumu itiraf etmeliyim. Bunlardan bazıları konu ile ilgili hâdiselerin özel tamamlayıcı şerhlerini hazırlamışlardır ;

M. Robert, S. Avery, Amerikalılararası İşler Enstitüsünün âmme idaresinde üye,

M. John Corcoran, Âmme İdaresi Servisinden,
 M. Russel Drake, Yunanistan'daki Amerikan Özel Misyonu Şef muavini,
 Dr. Merrill Goodall, Cenup Asya Programının Müdür muavini ve Cornell
 Üniversitesinde üye,

M. Jose Noguera, Porto-Rico'da. Bütçe Bürosu Müdürü,
 Dr. John Russell, Filipinlerdeki teknik ve ekonomik yardım konusunda
 Özel Amerikan Misyonu İdaresinde üye,

Dr. Harold Seidman, Amerikan Bütçe Bürosu Dairelerinde uzman.

İdarî matiyerdeki asistanım Mrs Phyllis Drohat, dokümanların toplanması
 ve mevzuu doğrudan doğruya ilgilendiren müesseseler konusunda takdire şayan
 bir faaliyet göstermiştir.

Bununla beraber yorumlarla genelleştirmeler kendime ait olup, bütün
 sorumluluğu üzerime almak zorundayım. Bu özel halleri kontrol etmek, bir fikir
 beyân etmek ve en faydalı şekillerini teklif etmek için az çalışılmamıştır. Ümit
 ederiz ki, Eylül ayı içinde İstanbul'da IX. Kongresini idrâk edecek olan
 Milletlerarası İdarî İlimler Enstitüsünden çıkaracağımız neticelerle olayların
 incelenmesi, bu dokümanı kabule şâyan bir hale getirecek ve Birleşmiş
 Milletlerin inceleme serileri arasında USA tarafından yayımlanmağa hak
 kazanacaktır.

Washington, D. C.,

Donald C. Stone

8/Ağustos/1953

BİR EKONOMİK İNKİŞAF PROGRAMININ TATBİKİ BAKIMINDAN MİLLÎ ORGANİZASYON

I — Tesirli bir İdarî cihazın büyük önemi.

Dünyada her memleket millî kaynakların inkişaf ettirmek, zirai ve sınaî istihşalâtını arttırmak, ticaretini genişletmek, hayat seviyesini yükseltmek ve bilhassa savunmasını garanti etmek ister. Her yerde beşer zekâsı kültürel, maddî ve manevî imkânlardan mümkün olduğu kadar faydalanmağa çalışır.

İkinci Dünya Savaşından sonra hükümetler, birbiri peşinden, kendilerini bu ekonomik ve sosyal şartların tahakkukuna hasretmişlerdir. İstiklâllerini henüz kazanan memleketlerde idareciler halkın karşısına en iyi günlerin vaadiyle çıkmışlardı. Limanları, demiryolları, fabrika ve meskenleri tahrip edilen memleketlerde yeniden inşaat, günün meselesi haline gelmiştir. Bazı nadir kimselerin kâfi derecede gıdalanması, bir meskende oturması, istenen öğretim ve diğer nimetlerden faydalanması olayı artık bir imtiyaz olmaktan çıkmıştır. Şimdi herkes müşterek refahı sağlayacak faaliyetin teminini ve inşaat programlarının tahakkukunu istemektedir.

Bu gün fakirlik, hastalık, cehalet, emniyetsizlik ve adaletsizlikle mücadele ihtiyacı öyle bir safhaya girmiştir ki, bazı memleketler müşterek programların tatbiki konusunda birleşmek zorunda kalmışlardır. Bu cümleden olarak E. R. P. i, Birleşmiş Milletler programlarını, Colombo Plânını ve Amerika Birleşik Devletleri işbirliği faaliyetlerini zikredebiliriz. Diğer taraftan bazı memleketler, ekonomik ve sosyal durumu az müsait olan memleketlerin faaliyetinde kolektif güvenlik ve ekonomik ve teknik yardım konusunda, müşterek gayretten hisselerine isabet eden sorumluluğu iyice kavramışlardır.

Geniş ekonomik inkişaf programlarını tasvip ve tatbik etmeyecek hükümetlerin sayısı pek azdır. Bu hâdise hükümetlere İktisadî faaliyetin yeni bir müteharriki ve kontrolörü rolünü tahmil etmektedir. Bu rolü ondan tefrikan imkân yoktur. Gerçek ilerlemenin tevhit ettiği müesseselerin bünyesi zamanla artan İktisadî faaliyet ve sosyal terakkiye cevap verecek durumda değildir.

Ekonomik ve sosyal inkişaf programlarının esasından doğan endişe, programların tanzim ve tatbik sahasına çıkarılmasında kaçınılmaz olan

bir organizasyon ve bir idare tarzının tesis edilmesinin gözden uzak tutulması bakımından ekseri yerindedir. Nitekim son 6 yılın kısa tecrübesi göstermiştir ki, bir hükümetin İdarî liyakati inkişaf programlarının tatbikî konusunda en esaslı faktördür. Bundan çıkaracağımız önemli netice, bir memleketin idarecileri ile mütehassıslarının alacakları tedbirlerde rasyonel bir İdarî teşkilâtın kaçınılmaz olduğunu ve İdarî jestiyonun sistemli bir şekilde islâh edilmesinin böylece mümkün olabileceğini kabul edecekleridir.

Bu konu ekonomik inkişaf konusunda, millî hükümetlerin teşkilâtında şimdiye kadar edinilen tecrübelerin bir izahı ve bir istihalesidir. Bu bakımdan, ekonomik inkişaf ideallerinin tahakkukunda, hükümetlerinin tesirini gören ileri memleketlerin, fonksiyoner ve diğer şahsiyetlerine hitap eder.

1 - Ekonomik inkişaf yalnız hükümete bağılı değildir.

Konumuz prensip olarak, az endüstrileşmiş bölgelerde ekonomik inkişaf ve memleketçi kaynaklardan rasyonel bir şekilde faydalanmanın ortaya attığı genel organizasyon isteklerine matuf olduğundan, bu, yalnız hükümetin sorumluluğunu ilgilendiren ekonomik inkişafı bahis konusu etmektedir. Her türlü millî iktisat programında esaslı rol oynayan iki sektörden her birisinin önemi açıktır. Bu bakımdan hükümetin esaslı vazifelerinden birisi de, özel teşebbüsün umumî gayretler içinde hissesine düşeni yapabileceği ve faaliyetlerin tevziinde netice alınabilecek bir iklim yaratmaktır.

Nitekim ekonomik inkişaf mesuliyetlerinin tevziinde âmme idaresi ile özel teşebbüs arasında bir cemiyetin müşahede etmek zorunda kaldığı bir takım hususlar vardır. Gayemiz, İktisadî terakkinin tevlit ettiği başlıca hükümet teşekkülleri ve bakanlıklar içinde ileri seviyede bir merkez idaresinin ve genel organizasyonun ana hatlarını çizmektir.

Hükümet faaliyetlerinin yaygın olması, İktisadî terakkide gayrı müsait bir iklim yaratmaz. Yalnız cemiyetin istenenini değil, fakat mümkün olan ilerlemeyi kavraması lâzımdır. Vazifelerini müdrük bir hükümet sayesinde vatandaşlar, terakkiyi teşvik etmesi ve sosyal, ekonomik ve politik müesseseleri yaratmasını bilen idarecilerin seçilmesi konusunda birleşmek zorundadırlar. Bu ilerlemeye karşı vatandaş ilgisinin artması idarecilerde İçtimaî mesuliyet duygusunun çoğalması ve müessir bir âmme idaresinin tesisi karşılıklı faaliyetleri tazammun eden bir seyir takip eder.

Öğretim seviyesi yüksek, serbest tenkitten korkusuz, imtiyazlara karşı sert ve müşterek mesuliyet duygusu olan bir memleketin morali yüksek olur ve vazifelerini müdrük bir hükümeti tesiste zorluk çekmez. Bu, her türlü ekonomik ilerleme için kaçınılmaz bir şarttır. Demokratik ve şerefli bir hükümet, her seviyede millî idarecilerin terakki iradesinin teminatı olmasından itibaren vasıtalar teşkilâtlanma ve halkın ihtiyaçlarına cevap veren programları tatbik sahasına koyma imkânını bulur. Diğer taraftan mühim olan dahilî istikrar meselesi, bu sâyede, müstakar bir şekil alır.

Tanzim işi zor olduğu gibi özel teşebbüsü teşvik edecek tedbirlerin alınması ve hattâ yalnız hükümetten neşet eden programların tayin ve tatbik sahasına çıkarılması daha da zordur. Hiç bir hükümet bu vazifelerin ifası için tam mânası ile teşhiz edilmemiştir. Maatteessüf birçok memleketlerde kâfi derecede idari kolaylıklar mevcut değildir, personel fena yetiştirilmiştir ve idarede hiçbir şey sağlam bir an'anenin hâkimiyetini temin etmemiştir.

2 - İdarî bünyenin takviyesi zarureti :

Tarihî vazifelerinin ifasında nizam ve intizamın temini, nakliyat ve seyrüsefer, öğretim, sıhhat ve diğer âmmeh hizmetleri muayyen bir seviyeye ulaşmamış olan memleketler, bugün, savunma, millî çalışma, ziraat, endüstri, refah ve diğer sahalarda komplike faaliyetleri tanzim ve tatbik zorundadırlar. Genel olarak millî kaynakların veya teknik ve İlmî modern usullerin yokluğundan ziyade, daha seri ekonomik terakkiye engel olan, müesseselerin bünyesindeki noksanlık ve kifayetsizliktir.

Endüstrileşmiş olsun veya olmasın, bütün memleketler idari cihazını takviye ihtiyacını hissettiklerinden, inkişaf halinde olan bölgelerde bir taraftan ihtiyaçlarla talep arasında ve diğer taraftan da maddî inkişaf İdarî teemmül arasında bir muvazenesizlik kendisini göstermektedir. Bu konuda Birleşmiş Milletlerin «Standards and Technigues of Public Administration» adlı enteresan bir etüdü vardır. Buna göre, «muayyen bir faktör teknik cihazı (İdarî cihaz) ile inkişafın düşük seviyesi arasında münasebet olan bir memleketin eriştiği seviyeyi izah edemez. «Nitekim mesele, istiklallerini eskiden kazanmış memleketlerle ekonomik inkişafı süratli bir seyir tâkip eden memleketlerde hususî bir önem kazanır. Diğer taraftan deniz ötesi topraklara yayılan fazla inkişaf etmiş memleketler, bu topraklara mahsus inkişaf ve teknik koordinasyon meseleleri gibi önemli problemleri aynı zamanda anavatanda halletmek zorundadırlar.

Birçok belirtilerin gösterdiğine göre, bir hükümeti işgal eden vazifelerin teknik ciheti rasyonel tanzim, organizasyon ve bu fonksiyonları idare ilminin ötesine geçer. Her memleket ziraat, sıhhat, endüstri, öğretim ve millî çalışma sahalarında rasyonel programlar kabul ve tatbik zorunda olduğundan, aynı zamanda Hükümet idaresini sistemli bir şekilde etüd ve organizasyon ile ekonomik ve sosyal programların idaresinde lüzumlu tedbirleri almak mecburiyetindedir. Bu faaliyetler umumî gayretin mütemmim kısımlarıdır. Çünkü tohumun ıslahı, toprağın imbat kabiliyetinin arttırılması ve ziraî istihsalin muhafazası konusunda mütehassısların malik olduğu bilgi, hükümet Ziraat Vekâletini organize ve finanse etme kabiliyetini göstermiyorsa, ona istenen personeli vermiyorsa ve çiftçilerin büyük kısmının yararına olarak bu bilgilerden faydalanmak suretiyle programların tatbikini temin etmiyorsa, muayyen bir memlekette istihsalin ve verimin arttırılmasını sağlayamayacaktır.

Kabul etmek lâzımdır ki, maddi terakkide bilgi ve tecrübelerin mübadelesine son derece ihtiyaç vardır. Filhakika memleketler hükümet teşkilâtı, idari teemmül ve usuller konusunda tecrübelerini birleştirmek suretiyle çok kazanırlar. Fakat maalesef idare sahasındaki tecrübeler huhudutları aşmaz ve dolayısıyla bir fikir mübadelesi olan bu terakki gayretinden mahrum kalınır. Halbuki idareciler, yabancı memleketlerdeki meslekdaşlarının hâdiseler ve benzer anlayışlara karşı nasıl mücadele ettiklerini bilirlerse yeni ve faydalı fikirleri kabul ederler. Kaldı ki, müşterek bir meselede birleşme cesareti de böylece elde edilebilir.

Bu mühim sahalardaki bilgi ve bu bilginin bir memleketten diğerine geçmesi olayı İdarî sahada tecrübe, ümit ve isteklerin birleştirilmesini temin eden mühim bir unsur teşkil eder.

II — Ekonomik inkişafta mühim idari istilâhlar :

Muvaffak olmuş her ekonomik teşebbüste müşterek iki unsurun mevcudiyeti kendisini gösterir; programlar itina ile tanzim edilmiş olmalı ve müessir bir şekilde tatbik sahasına çıkarılmalıdır. Diğer taraftan tatbikatın her safhasında programlar koordine edilmeli ve kat'ı tahminlere istinat etmelidir. Bu sebeple koordinasyon ve tahmin keyfiyeti, hususî bir öneme lâyık iktisadi teşebbüslerin İdarî istilâhlarını teşkil ederler.

Bu terimler memlekete göre çeşitli mânalar iktisap etmiştir. Nitekim bazı memleketlerde plânların tanzimi (planning) tâbiri ekonominin özel sektöründe hu f:met müdahalesi mânasına gelir, yani devlet sosyalizm ne yakın ve özel teşebbüse zıt bir mânada kullanılır. Bu sebeple tariflerimiz iltibasa meydan vermeyerek bir şekilde yapmamız icabeder.

1 - Ekonomik plânların «planning» tesisi.

Ekonomik plânların tesisi şöylece tarif edilebilir: ihtiyaçlarla kaynakların tesbiti ve ihtiyaçları gidermek için kaynaklardan faydalanma konusunda programların tayini. Meselâ kâfi derecede geniş bir inkişaf programı ekonomik hayatın arzettiği realiteleri kat'î olarak tesbit etmeyi; gıda maddeleri istihsalı, enerji, nakliyat, endüstri, maden, seyrüsefer, sulama, umumî sıhhat, refah, öğretim, mesken ve hijyen gibi çok çeşitli sahalarda muayyen (mümkün olan) mevzuları umumî ve özel faaliyete arz etmeyi ister.

Diğer taraftan envestismanlar, banka, kredi ve vergiler esaslı faktörler olup, ekonomik inkişaf konularına ve hak ve vecibelerin adilâne tevziine bağlı olarak incelenmelidirler. Keza verim azlığının, bütçe açıklarının ve kredi metodlarını tahrip edebilen enflasyon temayüllerinin ortaya attığı meselelerle de meşgul olmak lâzımdır. Nihayet dış ticaretin teşviki ve tediye muvazenesinin muhafazası önemli unsurlardır.

Her İktisadî teşebbüs iç malî imkânların, sosyal ve çalışma konusunda müesses siyasetin ve kazancın tevziinde alınan tedbirlerin bir muhassasıdır. Bu bakımdan işçiden ziyade gerek idarecilerde ve gerekse teknisyenlerde ihtisas imkânlarını teşvik etmek lâzımdır. Teknik veya ekonomik bir kooperasyon, ister Birleşmiş Milletlerin bir ajamı tarafından, ister karşılıklı bir yardım fonundan finanse edilsin, bunun faaliyetinde tatbikatın daha müessir olabilmesi için diğer mevcut kaynaklarla hemahenk olması icabeder. Nihayet ekseriya ihmal edilmesine rağmen, muvaffakiyetin iptidai faktörü, teşebbüste fonksiyonlarını ifa kudretini gösteren özel ve resmî müesseselerin İdarî kabiliyetine istinat eder.

2 - İktisadî plânların tesisi ile diğer hükümet faaliyetle imin tezahürü arasındaki münasebetler :

Plânların bu çeşitli tesis şekilleri, Birleşmiş Milletlerin Özel Komitesi tarafından âmme idaresi meseleleri üzerinde hazırlanan aşağıdaki raporda gayet güzel hülâsa edinmiştir. [*]

«İnkişaf programlarının müessir bir şekilde tatbiki bakımından hükümetler plânların genel tesis tekniğine artan bir önem vermişlerdir. Filhakika hükümet «planning» i her türlü ekonomik veya sosyal inkişaf

* Reporty by the Special Committee on Public Administration, Technical Assistance Administration, Unites Nations.

veyahut idari reform programının belki de en mühim unsurudur. Plânların tesis tekniği şunları ihtiva eder :

- 1) Maddî kaynakların, mevcut istihsal kapasitesinin, el emeği, beşeri kaynaklar ve malî imkânların tesbiti,
- 2) Yukarıdaki donelere istinat ederek geçmiş temayüllerle müstakbel temayüllerin tahlili.
- 3) İnkişaf programının süratle tatbikini sağlayacak projelerin seçilmesi,
- 4) 3 numaradaki donelerin yardımı ile tatbikat sürelerinin kat'ı olarak tesbiti,
- 5) Özel inkişaf projelerinin diğer hükümet programları ve sosyal hizmetlerle koordine edilmesi,
- 6) Bir bütün olarak mezkûr programın içinde plânların müessir bir şekilde tatbikini sağlayacak idari teşekküllerin tâyin veya intihabı.»

«Umumî bir inkişaf programı kısımlara ayrılabilmişinden, ekonomik ve sosyal, hükümete ait ve hükümete ait olmayan, malî ve idari plânlar arasında samimî bağlar mevcuttur. Meselâ bir ekonomik inkişaf programına istinat eden malî bir program, eğer önceden sosyal inkişaf tedbirleri alınmamış ise, muvaffakiyetsizliğe uğrayabilir. Bunun gibi istihsal artışını ilgilendiren ekonomik bir plân, eğer refahın artmasına matuf sosyal bir plân mevcut değilse, politik bakımdan canlı değildir. Çünkü bu iki teknik sebebin birlikte yürümesi lâzımdır. Kalifiye işçi yetiştirilmesi için bir program yoksa, yol ve faal nakliye sistemine gidilmemişse, nüfusun çoğalmasını temin edecek genel sağlık tedbirleri alınmamışsa, inkişaf projesi tahakkuk etmeyebilir. Bunlara benzer sebeplerle, ekonomik ve sosyal inkişaf projeleri ile bağlılık tesis ederek, idarenin üzerine düşen vazifeyi hakkıyla yapabilmesi için, idari ıslâhat, hükümet teşkilâtı, fonksiyonların yetiştirilmesi ve malî jestiyon plânlarını göz önüne almak yerinde olur. Plânların kat'î olarak tesisi müterakki ve muvazeneli bir icraattan bahsedildiği saman, mevcut hükümet cihazını yormadan ve her tatbikat merhalasını mükemmel surette aşabiliyorsa hususî bir önem kazanır.»

3 - İcra ve istihale :

Bir programın «icra»- «koordinasyon» ve «tahmin - istihale» terimleri tefsire muhtaç olup, şimdilik bir mâna ifade etmezler. Ekonomik in-

kişafın bu unsurları muayyen bir memleketin İdarî cihazı içinde tedricen incelenecek ve önemli neticeler tevhit edecektir.

Filhakika idarenin bu unsurlarının bazı tezahürlerini nazarı itibara almak uygun düşer. Meselâ umumiyetle kabul edildiğine göre, plânların yapılması ve tatbik edilmesi birbirinden ayrı şeylerdir. Bu itibarla başlıca hükümet dairelerinin mesuliyetlerinin tesbiti sırasında, bunların yek- diğlerinden iyice tefrik edilmesi lâzımdır. Merkez hükümetine veya muayyen Bakanlıklara bağlı plânlaştırma «planification» ve genel talimat büroları her türlü icra (execution) sorumluluğundan uzak kalmak zorundadır; bununla beraber talimat ve plânların icraat safhaları ile ahenk temin etmesi icabeder.

Operasyon sorumluları; yâni programların tatbiki ile ilgili olan kimseler hiçbir direktife bağlı kalmadan veya diğerk hükümet ve özel dairelere başvurmadan vazifelerini yapmalıdırlar. Bu halin kafi bir hâl tarzına bağlanması icabeder. Bu takdirde tatbikatla ilgili hâdiseleri bir araya getirmek, vaziyetin tahlilini yapmak ve vazifesini daha iyi yapabilmesi için fikirlerine uygun teklifleri kabul etmek yetkisi operasyon sorumlularına ait olur.

Eğer icra teşkilâtı plânları tanzim eder veya prensip kararlarının tanzimine iştirâk ederse, bu durumda, mesele gayri, vazih bir şekil alır. Buna mukabil talimatlar ve teklif edilen plânlar hükümetinkilerin içine ithal edilmişse, plânları tesisle görevli bir merkez teşkilâtı mevcutsa ve merkez koordinasyon cihazı erbabı tarafından teklif edilen plânları uygun bir şekilde tevhit etmişse iltibasa mahal kalmaz.

Diğerk taraftan koordinasyon, plânların tesisine nazaran, icraat konusunda daha önemlidir. Çünkü koordinasyonla ilgili idari tasarruflar, plânların tanzimi, değışen şartlar ve yeniden zuhur eden olaylara göre, direktif, teklif ve yeni programları içine almasından itibaren kendisini otomatikman hissettirecektir. Bu sebeple, ekonomik inkişaf idaresine ait esaslı mutaların incelenmesinde, komple bir plânın henüz yeni teşekkül etmiş bir daire tarafından tertip ve neşredilmesine göre bir fikir sahibi olmak lâzımdır. Burada kuvvetle ifadesini bulan ve birçok memleketlerde ekonomik inkişafı geciktiren bir yanılma vardır.

Diğerk taraftan koordinasyon, idari cihazın tesiri nisbetinde organizasyona ithali gereken bir faktördür. Bunun için plânların tanzimine nazaran icraat safhasında çok daha fazla ehemmiyetlidir. Nitekim koordinasyon bir taraftan icra teşekkülleri içinde plânlaştırma ve bütçe mütehassıslarınca yapılan tahminler bakımından ve diğerk taraftan da bütçe

ve plân merkez teşkilâtlarının hesapları bakımından lüzumludur. Sorumlular; plânlar ve icraat yekdiğerinden ayrı şeyler olduğundan, iyi bir netice almak için, tatbikatta müteakabil olarak aralarında ahenk tesis etmek lâzımdır.

III — Plânların organizasyonu ve programların tatbiki.

Plânların tesbiti, koordinasyon ve ekonomik inkişaf programlarının tatbiki konusunda muhtelif memleketler çok çeşitli metodlar takip ederler Bu sebeple neticeler de çok değışiktir. Bazı memleketlerde bir plân tesis uzvunun yaratılmasına büyük bir önem verilmiştir. Bu teşekkül kaynakların artırılması ve memleketin ekonomik hayatının inkişafı için uzun vadeli plânlar hazırlamakla görevlidir. Esasen mevcut hükümet teşkilâtının faaliyeti- veya özelleştirilmiş âmme korporasyonlarının tesisi veyahutta. muayyen sahalarda programları tatbikle mükellef diğere teşkilât üzerinde de durulmaktadır. Bazı hallerde koordinasyon, plânların tesisi esnasında değıl, icraat safhasında temin edilmiştir; fakat bu, memleketlerin birçoğunda her iki sahada da nazarı itibare alınır. Faaliyetlerin tanzimine matuf endişe bütün memleketler için müşterek kusurdur.

Bu kısım muayyen bir memlekette İktisadî inkişaf organizasyonunun şartlarını kafî malûmatlara istinaden izah etmektedir. Aşağıdaki seksiyon ise neticeleri ve genel olarak hareket tarzlarını ihtiva edecektir.

Muhtelif memleketlerde alınan İdarî tedbirlerin izahına geçmeden önce, plânların tanzimi ile bunların icra safhalarının birbirinden net olarak ayrılamayacağını ve inkişafın bu iki safhasında koordinasyon tesisi için basit ve açık bir vasitanın mevcut olmadığı bir defa daha hatırlatmakta. fayda vardır. Bilindiğı gibi, bu iki safha plânlaştırma ve tatbik sahasına koymadır. Programların tatbiki ile görevli her hükümet teşekkülü plânları iyice tetkik etmek zorundadır. Bunların tanzimi, talimatların tatbik sahasına konması, projelerin icrası ve neticelerin hesabı devamlı ve samimî bağları olan karşılıklı faaliyetlerdir.

Nitekim tecrübe göstermiştir ki plânların tesisine ait bazı umumî tezahürler muayyen bir Bakanlığa veya ekonominin özel bir veçhesi ile ilgili muayyen bir teşekküle tahmil edilemez. Bu umumî tezahürler icra şefi ile sıkı temas halinde bulunan bir merkez organizasyonu tarafından tesbit edilmek mecburiyetindedir. Diğere taraftan eğer memleketin genel programları, iltibastan âri olarak, birleştirilmek ve muvazeneleştirilmek isteniyorsa, merkez plânlaştırma organizasyonu, icra işi ile görevli çeşitli dairelerin hususî plânlarının koordinasyonunda lüzumlu tedbirleri almak zorundadır.

Başka bir yönden, eğer esaslı programlar hazırlamak ve tahsis edilen fonla ecnebi yardımından azamî derecede faydalanmak isteniyorsa, muhtelif Bakanlıklar ve diğer hükümet teşekkülleri karşılıklı istişarelerde bulunmak, projelerin tatbiki bakımından yardımlaşmak ve birlikte hareket etmek zorundadırlar.

İşlerde kabiliyetsiz personelin istihdamı, bu personelin bazı vekâletler veya hükümetin icra şefinin görüşüne göre, vazifelendirilmesi dolayısıyla vaatlerle dolu bazı idari tasarrufların yanıtıcı neticeler doğuracağını beklemek yerinde olur. Buna mukabil, İdarî cihazında yenilik yapabilen memleketlerde, plânlaştırma ve inkişaf programlarını tatbik etme konusunda bazı iyi neticeler alınmıştır. Bu neticeler işbirliği halinde çalışan mezkûr hükümetlerin tesirine vabeste olup, hakikatte koordinasyon bunlar için tabii bir istektir.

1 – Yunanistan'ın İdarî tecrübesi :

Yunan tecrübesinin bize öğrettiği gerçek, harp zamanında İktisadî ve resmî müesseseleri büyük tahribata uğrayan bu memleketin, geniş inkişaf ve yeniden inşaat programlarının tatbikine koyulmasıdır. Diğer taraftan bu memleket plânlaştırma ve koordinasyon konusunda merkezi teşekküllerin kurucusudur.

İnkişaf konusunda muhtelif merhaleler katettikten sonra Yunanistan, memleketin ekonomik hayatının sorumluluğunu üzerine alan Koordinasyon Vekâletini (Ministere de la Coordination) tesis etti. Bu Vekâlet- eskiden Merkez Bankasının ve mevzuatına uygun olarak diğer teşekküllerin elinde bulunan para ve kredi meselelerini salahiyyetle deruhte etti. Bu gün ekonomik istikrar programının idaresi, ekonomi - maliye, ticaret ve endüstri - konusunda Bakanlar, Merkez Bankası Müdürü ve diğer şahıslardan müteşekkil bir Döviz ve Kredi Komitesi tarafından yürütülmek üzere, Koordinasyon Vekâletine tevdi edilmiştir.

İç faaliyet konusunda Vekâletin en mühim vazifesi, hükümet tarafından tasvip edilen ve inşaatla envestismanlara ait programların hazırlanması ve koordine edilmesidir. Bu programlar, plânların detaylarını hazırlayan, masraf defterlerini tutan ve icraatı kendi uzmanları vasıtasıyla kontrol eden ilgili muhtelif vekâletlerin işbirliği yapmasıyla yürür.

Diğer taraftan Koordinasyon Vekâleti, hükümet içinde ekonomi ve maliye sahasında genel koordinasyonu temin eder. Meselâ ekonomik istikrar ile envestisman masraflarının tutarı arasında münasebet bulmağa çalışır. Ayrıca mutad bütçe, gelir ve resmî ve özel kredi muamelelerinden

doğan masraflar enflasyon veya deflasyon faktörlerinin tahlilinde, esaslı unsurlar olarak, incelenmek zorundadır. Bu hususlarda Koordinasyon Vekâleti, yukarıda bahsettiğimiz bakanlıklararası döviz ve kredi komitesinin, hiç olmazsa direktifler mevzuunda, faaliyetinden istifade eder.

Koordinasyon Vekâleti 3 Umum Müdürlüğü ve birtakım yardımcı servisleri ihtiva eder. Bunları görelim :

1953 Ocak ayındaki personel

I. Umum Müdürlük

Talimatlar ve ekonomik programlar 67

II. Umum Müdürlük

Programların tatbiki 81

III. Umum Müdürlük

İdarî Jestiyon 32

Haber Bürosu 9

İdarî Kısım 132

Hukukî Araştırmalar 5

Çeşitli Bürolar (genel sekreterlikler, konseyler v. s.) 8

334

Direktif ve ekonomik programlar genel müdürlüğü, milli masraf, ticaret açıkları, ekonominin milletlerarası inkişafı gibi iktisadın mühim mevzuları üzerinde etüd yapar ve raporlar hazırlar. Bakana yardım eder ve hükümetin Ekonomik Konseyi, Döviz ve Kredi Komitesi- Ticaret Vekâletine bağlı Dış Ticaret ve malî sahada (gelir ve gider) Maliye Vekâletinin sorumluluğunu ilgilendiren sosyal ve ekonomik direktiflerin koordinasyonu konusunda onunla sıkı işbirliği halinde çalışır. Bu sâyede bir plânlaştırma ve genel bir koordinasyon mümkün olur ve bu organizasyon Yunanistan'ın özel durumuna pek uygun düşer.

Programların tatbikinden sorumlu olan ikinci umum müdürlük genel olarak envestisman programlarının tatbikini koordine ve kontrol eder. İç kaynaklar ve dış yardımlarla finanse edilen bu programlar, Bakan ve Bakanlar Kurulu tarafından tesbit edilen esaslara göre, direktif ve ekonomik programlar umum müdürlüğü ile işiştirilerek tesbit edilir. Programların tatbikinden sorumlu umum müdürlük, icraat hakkında, aylık raporlar hazırlar, tahsisatla ilgili tavsiyelerde bulunur ve genel olarak birinci umum müdürlüğün hazırladığı plânları tatbik eder.

İkinci umum müdürlüğün, plânlaştırma ve tatbik detayları üzerinde, proje ve faaliyetlerden sorumlu olan Vekâletlerle bazan ihtilâfa düştüğü vâkidir. Koordinasyonla ilgili personelin aynı faaliyet sahasında evvelden nüfuz etme kabiliyeti vardır. Filhakika koordinasyon teşkilâtının, kifayetsizliği sebebiyle verilen tahsisatı reddetmesi halinde bazı ihtilâflar kaçınılmaz olur.

İdarî jestiyon umum müdürlüğünün vazifesi organizasyon bünyesi, faaliyetlerin genel tevzii ve personelle ilgili meseleleri halletmektir. Diğer taraftan, işlerin basitleştirilmesini inceler ve hükümet servislerinde yeni veya islâh edilmiş metodların elde edilmesine çalışır. Başlıca vekâletlerin her birisinde, organizasyon ve metod konusunda merkez servisi ile işbirliği yapabilecek personelin yetiştirilmesine zaruret vardır. Bu personel her bakanlıkta islâh edilmeli ve Koordinasyon Vekâletinin merkez servisini idare edebilecek bir hale getirilmelidir.

İdarî jestiyon ve Koordinasyon Bakanlığı içindeki organizasyon ve metod merkez servisinin durumu artan bir önem iktisap etmektedir. Yüksek politika tarafından bir inceleme mevzuu yapılan başlıca fonksiyon ve önemli meseleler hükümetçe iyice etüd edilmiş olup personel, hükümet organizasyonunun esaslı problemlerini kavramış durumdadır. Nitekim işlerin basitleştirilmesi, genel tevzii ve personel bünyesi ile ilgili meseleler tevzi ve bütçe tatbikatı ile sıkı sıkıya alakadardır. Bu sebeple, Maliye Vekâletinin vazifeleri arasında bulunan bütçe idaresi ile koordinasyon bazan mümkün olmaz. Bununla beraber mühim olan hâdise, Yunanistan'da idari jestiyonun ehemmiyetinin iyice kavranmış olması ve tatbikatta buna büyük değer verilmesidir.

Yeni bir kanunun kabul edilmesi sonunda, Koordinasyon Bakanlığına bağlı bir istatistik merkez servisinin teşkili kararlaştırılmıştır. Hattâ İdarî jestiyon konusunda. Vekâletlerin birçoğunda istatistik ekipleri meydana getirilmiştir.

2 - Porto-Rico'da organizasyon kon usunda kaydedilen terakki :

Son 15 yıl içinde- Porto-Rico Commonwealth'nın, ekonominin inkişafı mevzuunda, organizasyon ve idare cihazım Islahta gösterdiği muvaffakiyet herkesin dikkat nazarım çekmiştir. Porto-Rico tecrübesin5n topladığı ilgi, topraklarının teknisyenler ve teknik kooperasyon teşekkülleri tarafından bir ziyaretgâh haline gelmesini sağlamıştır. Nitekim son yıl zarfında Birleşmiş Milletler, bu memlekete 55 talebe göndermiştir. Bunlar orada teknik kooperasyon projeleri üzerinde tetkiklerde bulunmuşlardır.

Porto-Rico, başlıca istihsalî şeker olan, ziraî bir memlektir. Nüfusu, yılda % 2 ile % 3 nisbetinde artar; fakat muhaceret ve doğum endeksinin düşük olması sebebiyle nüfus miktarı 2.000.000 civarındadır. Politik bakımdan ada, bir vali ve halk tarafından seçilen bir teşri organ vasıtasıyla idare edilir. Porto-Rico'nun mahdut kaynaklarından faydalanmak işsizliğin önüne geçmek ve hayat standardım yükseltmek için ekonomik bir inkişaf programına ihtiyaç vardır. Ziraatın sanayileştirilmesi ve modernize edilmesi halli zor bir mesele olarak kendisini hissettirmektedir.

Valiye bağlı bir büro olarak çalışan plân ve tesis konseyi, merkez idaresi seviyesinde plân tanziminden sorumludur. Ekonomik inkişaf idaresi ile ziraat ve ticaret dairesini içine alan icraî teşekküller, zaman zaman plânların detayları ile meşgul olurlar, inkişafla ilgili başka teşekküller de vardır. Bunlar da ziraî tecrübe istasyonu, Porto-Rico Üniversitesi inkişaf servisi; ziraat ve ticaret dairesine bağlı Land Authority ve ziraat şirketi; ekonomik inkişaf idaresine bağlı nakliyat idaresi ve Porto-Rico endüstri inkişaf şirketi; ve elektrik enerjisi ile sulama işlerinden sorumlu, aynı zamanda, müstakil bir kooperasyon olan su kaynakları dairesidir.

Plân Tesis Konseyi, kurulduğu 1942 yılından beri, plânları tatbik sahasına koyacak vasıtaların tedariki, topraktan faydalanma imkânları ve toprağı kısımlara ayırma işleriyle meşgul olmuştur. Bu suretle az zaman içinde iktisadi zaruretlere hesaba katarak ve Adanın özel karakterine nüfuz ederek, programların tanziminde çok faal bir rol oynamıştır. Diğer taraftan İdarî cihazın içine ithal edilmiş ve bundan sonra Valinin İcra Bürosunun mütemmim bir kısmı haline gelmiştir.

Konseyin içinde programların tanzimi ile görevli başlıca uzuvlar maliye ve genel tanzim seksiyonu ile ekonomik seksiyondur. Birinci seksiyon, altı yıllık malî programın tanziminden ve teşekküllerle muhtelif daireler tarafından tesbit edilen genel plânların hazırlanması ile tevsiinden sorumludur. Ekonomik seksiyon ise Vali nezdinde müşavir olarak vazife görür ve ona, program ve talimatların İslâhı hususunda kendi mütehassıslarına hazırlattığı altı aylık raporları, faaliyetin genel gidişi hakkında bir fikir vermek maksadiyle sunar.

Başlıca faaliyet programları endüstri ve ziraata aittir. Sınâî teşebbüslerin genel sorumluluğu endüstrileşmeği, turizm ve istihsalî teşvik eden İktisadî İnkişaf Dairesine (EDA) tahmil edilmiştir. Bu teşekkül kendisini ekonomi ve endüstrinin tevsi sahasında araştırmalara hasretmiş olup, mevcut endüstri için bir idari yardım teşkil etmiştir.

Sınâî inkişaf şirketi ekonomik inkişaf dairesine bağlıdır ve endüstriye ait binaların inşaatı, endüstriye istikraz temini ve yeni endüstriye diğer malî teşviklerin yapılması işleriyle meşgul olur. Bu şirket bir âmme müessesesidir, fakat EDA'ya bağlı olarak müdürü, şirketin idare konseyi tarafından seçilir. Nakliyat dairesi de keza EDA'ya bağlıdır ve hava yolları, limanlar, doklar, devlet merkezinin beledi otobüs servisleri gibi nakliyatın ve nakliye vasıtalarının inkişafıyla meşguldür.

Tarım sahasında başlıca teşekkül, istihsalin, bilhassa gıda maddeleri ile kahvenin artırılmasına matuf faaliyet programlarını yürütecek tedbirleri almakla mükellef olan, vekâletler arası Ziraat ve Ticaret Dairesidir. Bu sahada mühim bir rol de prensip ve tatbikat araştırmaları yapan Ziraî Tecrübe İstasyonu ile çiftçiler için mahalli formasyon programları tanzim eden Porto-Rico Üniversitesinin Ziraî İnkişaf servisine tahmil edilmiştir. Bu programlar, hususiyile bütçenin hazırlanmasında, Ziraat ve Ticaret Dairesinininkilerle koordine edilme temayülünü taşımaktadır. Bu da Valilik Bürosu tarafından ileri sürülmüştür.

Sınâî inkişaf ve ziraatin tevsiinin yarattığı organizasyon bu iki faaliyetin koordinasyon problemini ortaya atmıştır. Çünkü ziraî endüstrinin özel bir vechesi vardır. Bu iki uzuv arasında, irtibat personeli vasıtasıyla, meseleye özel bir hâl şekli bulmak için çok uğraşmıştır.

Endüstri sahasında koordinasyonu tesirli bir hale getirmek için başlıca icra teşekkülleri bir tek merkez teşkilâtı halinde birleştirilmiştir. Bu da İktisadî İnkişaf Dairesidir. Ziraî sahada hiçbir merkez teşkilâtının ve hattâ Valinin bile ilgilenemediği meseleler vardır. Bunun için Porto-Rico Üniversitesinin araştırma servisleri Ziraat Dairesi ile sıkı temas halindedir. İdarî bakımdan yapılan teklifler koordine edilmiş bir program komitesinin tesisine kadar gitmiştir.

Ticarî münasebetler, İktisadî inkişaf dairesinin mesuliyetlerini deruhte edecek olan Vekâletler arası bir ticaret dairesinin tesisini zarurî kılmıştır. Bu konuda zıt hâl tarzlarının vâki olacağı tabiidir. Çünkü Ziraat ve Ticaret Dairesinin ticarî muamelelerinin EDA tarafından tasvip edilmesi lâzımdır. Nitekim bu iki hal inkişaf meselesinin muğlaklığını tazammun ettiğinden, bunun diğer faaliyetlerin içine ithali onu tehlikeye sokar.

Porto-Rico ekonomik inkişaf meselesine, hususiyile İdarî faaliyete mevdu ekonomi tedbirlerine büyük bir önem vermiştir. Son aylar zarfında EDA, bir kayıt sistemi ve teşebbüslerin organize ve plânlaştırılması illerine ait kat'î malûmatlara müstenit neticeleri tevhit etme esasını vazetmiştir. Malî plânların tanziminde ve ekonomik inkişaf programlarına ait direktiflerin tâyininde 3 teşekkül çok mühim bir rol oynar. Bunlar ;

1) Hazine Dairesi ; gelirin temininden, hâzinenin idaresinden (buna istikraz politikası da dahildir), tediyeler ve hükümeti ilgilendiren diğer bazı işlerin yürütülmesinden sorumludur.

2) Hükümetin İnkişaf Bankası ; hükümetin malî uzvu rolünü oynayan, hâzineye yardım ve banka mevzuunda tavsiyelerde bulunan bir âmme müessesesidir.

3) Bütçe Bürosu ; gördüğü hizmet çok ehemmiyetlidir. Gelir ve gidere ait yıllık programı yapar ve inkişaf programının muhtelif sektörleri ile diğer hükümet programları arasında muvazene tesisine çalışır. Bütçenin tanzimi konusunda tâkip edilen metodlar, idari jestiyonun teknik esaslara istinat etmesi dolayısıyla, koordinasyon ve icra işinde tabiatıyla kolaylık sağlar.

Malî sahada faaliyet gösteren bu 3 teşekkülden başka diğer bazı otoriteler de mevcut olduğundan Porto - Rico, malî koordinasyon ve talimatlar arasında ahenk temini konusunda bir takım zorluklarla karşılaşır. Bu zorluklar bilhassa, bir istikraz politikası ve Commom wealth borçlarına sistemli bir şekilde tevzii meselesi ortaya çıktığı zaman, kendisini iyice hissettirir. Âmme müesseselerine yardım işinde İnkişaf Bankası, tamamen serbest olup, Hâzinenin her türlü kontrolünden azadedir. Banka ve Endüstri İnkişaf Şirketi özel endüstriye istikrazda bulunur, fakat her iki istikraz müessesesi arasında net bir fark mevcut değildir. Bütçenin tanzimi ve plânların yapılması işi her iki teşekkül arasında taksim edilmiş olduğundan, bu, iki katlı bir mükellefiyet teşkil etmektedir. ‘

Buna rağmen Porto-Rico teşkilâtını sistemli bir şekilde yenileştirmiş olmasından dolayı enteresan, bir misâl vermiştir. Bu reform ve koordinasyonun sırrı bir Bütçe Bürosu- bir Plân Tesis Konseyi ve bir Personel Ofisinin teşekkül fikrine istinat eder.

Filhakika 1944 denberi devamlı bir şekilde ecnebi mütehasıslarının tavsiyelerine uygun olarak, bu memlekette esaslı bir idari ıslâhat yapılmışa çalışılmıştır. Bu terakki personelin tâyin ve tespitinde modern sistemlerin kabulünü, iç organizasyonu ve çeşitli daire ve teşekküllerde yeni metodların tatbik edilmesini ve en nihayet bütün hükümetin yeniden teşkilatlanmasını ihtiva etmektedir.

Filhakika hükümet 1949 da Reorganizasyon Komisyonunu tesis etti. Bu komisyonun tavsiyesiyle çıkan kanunlar, harp sonrası yıllarına kadar kırtasiyecilikte ısrar eden mütecanis hükümet bünyesini son derece basit-

leştirmiştir. Birkaç müstesnası hariç, bütün konseyler ve bütün tanzim komisyonları ilga edilmiş ve bunların vazifeleri dairelere ve merkez icra teşekküllerine devredilmiştir. Bu suretle daha sıkı bir icra tarzına, icra konusunda mesuliyetlerin açık olarak tevziine ve personelden daha iyi bir istifade usûlüne gidilmiştir.

Teknik ve müteahhasıs eleman yokluğunun, ekonomik inkişaf programları ile diğer terakki müesseselerine ait plânların tatbikinde esaslı bir mani teşkil ettiğinden Porto-Rico, 1945 de, Üniversite içinde bir Âmmе İdaresi Okulu (Ecole d'Administration publique) tesis etti. Bu okul, servislerde ve diğer teşekküllerde, hükümet ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde bir formasyon programının tanzimine teşebbüs etmiştir. Yeni endüstri ve diğer ekonomik teşebbüslerin ihtiyaç hissettiği personelin yetiştirilmesi gayesiyle etüd ve gezi bursları teşkil eden Ekonomik İnkişaf Dairesi ile işbirliği yaparak Okul bugün büyük ilerlemeler kaydetmiştir.

8 - Avusturya İdarî teşkilâtının başlıca hususiyetleri :

Uzun vadeli ekonomik plânların sorumluluğu, Avusturya'da, muhtelif icraî teşekküllerle yarı resmî müesseseler arasında bölüşülmüştür. Bir koalisyon hükümetine müstenit politik sistemin mahiyeti, E. R. P, e ait meseleler için teşkil edilen Merkez Bürosu bu konudaki işleri hakkiyle ite ettiğinden, yeni bir plân tesis teşekkülünün meydana gelmesine müsaade etmemiştir.

Muhtelif Bakanlıklar tarafından yapılan plân ve programlardan başka, bazı yarı resmî teşekküller İktisadî programlarını kendileri tanzim v(tatbik ederler. Bunlar da ticaret, çalışma ve ziraat odaları, sendikalar federasyonu ve sanayiciler birliğidir. Plânlarda koordinasyon, genel olarak politik bir kaideye istinat eder ve uzun müzakerelerden sonra mümkün olur.

Filhakika birleştirilmiş ve koordine edilmiş plânların tanzimi- Baş bakanı, Başbakan yardımcısını ve ekonomik meselelerle ilgili Bakanlar. ihtiva eden Vekâletler arası bir İktisat İdaresinin mevcudiyeti sâyesinde bir hayli kolay olur. ERP Dairesi Şefi, Avusturya Merkez Bankası Müdürü ve ticaret, çalışma ve ziraat odaları temsilcileri bu iktisat idaresinde müşahit olarak bulunurlar. Her üye, idareye ekonomik bir program sunabilir. Bu teklifler direktif konusunda bir takım tavsiyelerden ibaret olup, ilgili Vekâletlerin temsilcileri tarafından teknik bakımdan incelenir

Batı Avrupa memleketleri, Birleşik Devletlerin de iştirakiyle, iktisadi kalkınma konusunda müşterek bir programın tatbiki için birleştikleri

zaman, Avusturya hükümeti, ekonomik faaliyetlerin plânlaştırılması ve koordine edilmesi yolunda özel İdarî tedbirler almak zorunda kaldı. Bu cümleden olarak ERP. i ilgilendiren her meselede Başbakana bağlı müstakil bir büro teşkil edildi. 1949 da tesis edilen ERP. in merkez bürosu, şimdi hükümetin içinde, İktisadî faaliyetin millî gayretlere bağlı bütün meselelerinde mihver vazifesini ifâ etmektedir. Bakan ayarında olmamakla, beraber, Başbakanı bağlı müdürü siyasî bir şahıstır.

ERP. in Merkez Bürosu birbirinden farklı 6 daireyi ihtiva eder. Bu daireler şunlardır :

1) Merkez Dairesi ; 6 fonksiyoneri vardır. Prensipten olarak Vekâletler arasında direktif koordinasyonundan ve Viyana Ekonomik Kooperasyonu Amerikan Misyonu ile bağıllık temininden sorumludur.

2) Ekonomik Plân Dairesi : Büronun ekonomik direktiflerini tanzim eder. Devamlı personel istihdam etmez, fakat Avusturya Hükümetinin özel müteahhislerinden faydalanır ve Büronun muavin müdürü tarafından idare edilir.

3) Programlar Dairesi : İki seksiyon halinde çalışır. 5 memurdan müteşekkil birinci seksiyon tediyeye muvazenesi, hükümetin ithalât ve ihracat programlarının hazırlanması ve dış ticareti ilgilendiren genel meseleler gibi işlerle uğraşır. 15 memuru ihtiva eden ikinci seksiyon karşılıklı investisman programlarını tanzim eder. Bu memurlar, programların muhtelif vechelerine göre ayrılmış olup, özel projeler hakkında Büroya tavsiyelerde bulunurlar.

4) Tahsisat Dairesi (Procurement) : 3 memurla çalışır ve prensipten olarak direk doların tevzi işiyle ve dolarla satın alma müsaadeleri için vâki taleplerin incelenmesi ile meşgul olur.

5) Direk Yardım Dairesi : 4 memuru vardır. Direk yardımdan istifade edenlerle! Avusturya Millî Bankası, Amerikan müteahhitleri ve Washington Elçiliği vasıtasıyla la Foreign Operations Agency arasında koordinasyon meselelerini halleder.

6) Kontrol Dairesi : Viyana'da 5 ve diğer vilâyet bürolarında, 7 memur halinde çalışır. Başlıca vazifeleri masrafların incelenmesi ve kontrolüdür.

Bakanlıkların bir kısmı memleketin inşaat ve ekonomik terakki plânlarından bazılarını tanzim ve tatbik işiyle uğraşır. Bu Bakanlıklar şunlardır :

1) Federal Maliye Bakanlığı : Millî Banka ve Başbakanlığa bağlı ERP. Bürosu ile rekabet yaparak bütçe, para ve ihracat politikasından sorumludur.

2) Federal Ticaret ve İnşaat Bakanlığı : Ticaret politikasından ve ihracatın teşvikinden, ithalât programlarının tanzim ve inkişafından, dış ticaretin (İhracat ve İthalât Merkez Dairesi) kontrolünden, ticarî arlaşmalarda işbirliğinden; yollar federal binalar, inşaat ve mesken fonu gibi bazı umumî faaliyetlerin icrasından; kömür ve enerji müteahhitlerinin kontrolünden sorumlu tutulmuştur. (Maden konusunda ayrı bir yüksek otorite vardır).

3) Federal Ziraat ve Orman Bakanlığı : Vazifesi ziraat ve keresteye ait envestisman programlarını tatbik etmek ve ehli hayvan gıdalarını temindir. Ticarî anlaşmalara ve gıda maddeleri ile ithalâtın koordinasyonuna iştirâk eder. Yüksek orman otoritesi vasıtasıyla kereste ihracatını kontrol ve ormanın himayesine matuf diğer faaliyetleri idare eder.

4) Federal Nakliyat ve Millî Teşebbüsler Bakanlığı : Demir ve çelik, maden ocakları ve federal demiryolları gibi millileştirilmiş teşebbüslerden sorumlu tutulmuştur. Elektrik enerjisi istihsalinin ve hidro-elektrik enerjisi programlarının tatbiki kontrolü yine bu Bakanlığa aittir.

5) Federal Sosyal İşler Bakanlığı : Sosyal politika, iş pazarı ve işçi lojmanları gibi genel programların bazı kısımlarına ait işlerle görevlendirilmiştir.

Diğer Batı Avrupa memleketleriyle de işbirliği yaparak, Avrupa Ekonomik Kooperasyon Teşkilâtı (Paris) İktisadî inkişaf programlarında, tatbikten ziyade plân tesis işinde sıkı bir koordinasyonun zaruretini ortaya çıkarmıştır. OECE'ye ve Birleşik Devletler Hükümetine sunulmak üzere, muhtelif vekâletlerle işbirliği yaparak ERP merkez bürosunun tanzim ettiği programlar Başvekâlete bağlı icra teşekkülleri ile diğer idareci personel arasında esaslı bir işişareyi icab ettirmiştir. Bu konuda ERP. in merkez bürosu ithalât ve ihracat programlarıyla karşılıklı envestisman programları üzerinde tekliflerle ekonomi dairesine karşı sorumlu tutulmuştur.

Ekonomi Dairesi yardım suretiyle Birleşik Devletlerden alınan ve hâzinenin idaresine verilen dövizi elinde bulundurur. Bu döviz ekonomik kalkınma ve inkişafa hasredilmiştir. Programların tanzimi sırasında ERP. in merkez bürosu muhtelif Vekâletlere ve endüstriyel gruplara karşılıklı fon isteklerini bildirme fırsatını verir.

Avusturya'nın verdiği enteresan misâl : İthalât ve ihracat programlarının tatbikinde Avusturya makamları, programlardan iyi bir netice almak için daha sistemli bir organizasyon usulünü incelemişlerdir. Bu gün tesirini gösteren başlıca etüd ERP. in merkez bürosu kontrol dairesine tevdi edilmiş olup, daha ziyade istatistik ve muhasebe işlerinde kendisini göstermektedir. Burada bütün Hükümetleri ilgilendiren bir mesele ile karşı kar siyayız.

Başbakanlığa bağlı merkez koordinasyon cihazı ile programların özel veçhelerini tatbik eden Bakanlıklar arasında, Avusturya'da iki katlı mükellefiyetten çekinmek için son derece gayret sarfedilmektedir. Umumiyetle muhtelif Vekâletlerin teknik ihtisasına başvurulmakta ve Hükümete sunulacak direktifler hazırlanmadan önce meselelerin özel veçhelerini inceleyen Bakanlıklararası komiteler teşkil edilmek suretiyle zıt fikirler ahenleştirilmektedir. ERP. in merkez bürosu bu Vekâletler arası komitelerin faaliyetinde hissesine düşeni hakkıyla ifâ etmekte ve çok hallerde komitelere etüd projeleri sunmaktadır.

Bundan başka icraatın koordinasyonu içinde komitelere yine başvurulmaktadır. Meselâ; ERP. in merkez bürosu, Maliye Vekâleti ve Avusturya Millî Bankasının temsilcilerinden müteşekkil Kontrol ve Kredi Komisyonunun talî komitesi endüstri istikraz taleplerinde son kararı veren tek uzuvdur.

4) Hindistan'da plân tesis cihazı ve tatbikatı :

Son 10 - 15 yıl zarfında siyasî ve Üniversite mahfilleri Hindistan'da plân tesis meselesine son derece önem vermişlerdir. 1947 Ağustos'unda iktidar yeni hükümete geçtiği zaman, umumî kanaat, yeni plânların tesisine gidileceği idi. Nitekim Hindistan'ın kaynakların zayıflatan nizam ve intizamsızlık ile 10 - 12 milyon insanın göç etmesi büyük bir inceleme konusu ve hükümetin bütün plânlarında esaslı inceleme doneleri olarak ele alınmıştır. Aynı zamanda yeni kongrenin bazı Bakanlıkları, merkez hükümeti tarafından finanse edilen inkişaf faaliyetlerinden yekdiğerinin rakibi rolünü oynamışlardır.

1947 ile 1950 yılları arasında muhtelif Vekâletler umumî faaliyet plânlarını yayınladılar. Sulama, kanal açma ve yol inşaatı gibi bir takım projelerin tatbikine başlandı. Bu teşebbüsler, genel bir koordinasyonun mevcut olmaması ve umumî faaliyet ve sosyal hizmet konusunda plânların fazla masraflara mal olması sebebiyle zorluklarla karşılaştı ve birçok tenkidlere hedef oldu. Çünkü merkezin malî kaynaklarıyla hiç bir işbirliği yapılmamıştı ve faaliyette hiçbir istihale kendisini, göstermemişti.

1950 mart ayında komple ve koordine edilmiş bir plânlaştırma cihazının tesisine doğru mühim bir adım atıldı. Bu tarihte, Başbakanın riya-

seti altında yüksek dereceli 6 memuru, Komisyon Sekreterinden başka Kabine Sekreterini de ihtiva eden bir plân tesis komisyonu hükümet tarafından teşkil edildi.

Komisyonun vazifeleri şunlardır :

- 1) Mevcut kaynakların teshili ve ihtiyaçları karşılayacak bu kaynakların artırılması imkânlarının araştırılması,
- 2) Mezkûr kaynaklardan en iyi bir şekilde faydalanmak için bir plân tesis edilmesi,
- 3) Plânın tâkip edeceği icra safhalarını tesbit ve tatbik için lüzumlu vasıtaların temin edilmesi,
- 4) Her safhada tesirli bir tatbik imkânının yaratılması ve bu safhalar için lüzumlu tekliflerde bulunulması,
- 5) Bütün bu şartlara göre memnuniyet verici bir tatbikatı sağlayacak olan İdarî cihazın tâyini.

1952 de bir Plânlaştırma Bakanlığı ihdas edilerek Plân Tesis Komisyonunun araştırma ve sentez faaliyetlerinin tanzimi bu Bakanlığa tevdi edildi.

Mevcut teşkilâtı ile komisyon 2 sekreterlik seksiyonu halinde çalışmaktadır. Birincisinin vazifeleri arasında normal jestiyon faaliyetleri vardır; İkincisi ise koordinasyon işleriyle meşguldür. Bunlardan başka 3 da teknik daire vardır. Koordinasyon seksiyonu prensip olarak haberlerin tasnif ve tahlilini yapar ve programların tanzim veya faaliyet zamanlarının tesbitine iştirâk etmez. Teknik daireler şunlardır :

- 1) Kaynaklar ve ekonomik etüdler,
- 2) Maliye,
- 3) Endüstri, ticaret ve nakliyat,
- 4) Gıda maddeleri ve tarım,
- 5) Tabii kaynakların inkişafı,
- 6) Çalışma ve sosyal hizmetler.

Şimdiye kadar komisyon, prensip olarak, araştırma teşekkülü rolünü oynamış olup, 5 yıllık plânların hazırlanmasında mühim vazifeler ifâ etmiştir. İlk plân projesi 1951 Temmuzunda ele alınmış ve 18 ay sonra «ilk 5 yıllık plân» Parlâmentoya sunulmuştur.

Bu plânın mahiyeti ve hazırlanış tarzı, diğer memleketlerin ekserisinde tatbik edilen ekonomik inkişaf programlarından esaslı surette farklıdır. Çünkü 5 yıllık uzun bir zamana münhasır ve çeşitli hallere göre genel masrafların tahminine plânda büyük bir yer verilmiştir. Bununla beraber plâna hâkim olan fikir Hindistan'ın enflasyon cereyanlarından

pek fazla muzdarip olması ve merkez hükümetleriyle devletlerin, lüzumlu fonun bulunabileceğini farzederek, çok ve çeşitli projeleri tatbik sahasına çıkarmalarıdır. Diğer taraftan muhakkak olan bir şey varsa, o da, yeni hükümetin ilk yıllarında olduğu gibi, millileştirme konusunda bazı meselelerin halledilemeyeceğidir.

Bu vaziyet ve Hindistan'da hükümet teşkilâtının teşevvüğü dolayısıyla. 5 yıllık plân merkez personelinin muhtelif vekâletlerle ilgili teşekküllerin temsilcilerinden mürekkep bir ekibin eseri olması gayet tabiidir. Çeşitli görüş tarzlarını meczetmek için, merkez hükümeti ve devletle. tarafından yapılan plânların tartışılması ve incelenmesi usulendir.

5 yıllık plânın tatbik sahasına çıkarılması için lüzumlu organizasyon, hazırlık safhasındakinden daha önemlidir. Programların ve tatbik işinin tanzim edilmesi için merkez hükümeti devletlerle işişarelerde bulunmak zorundadır. Bu olay ve merkez hükümeti vekâletlerine ait bir büronun mevcut olmaması, özei programların tatbikinde ve koordinasyonunda kötü neticeler doğurmaktadır. Durumu «Times of İndin» gazetesinin bir muhabiri, aşağıda olduğu gibi, daha güzel izah etmiştir :

Öyle anlaşılıyor ki. hakikî zorluk, merkezin, kendi plânlarını tatbik edeceği zaman, Hint Hükümetlerine tamamen biat etmesinden ileri gelmektedir. Çünkü bu hükümetler ekseriya merkez ve diğer devletlerin karşısında menfî rol oynarlar. Bilindiği gibi, bunlar daima kendi çıkarlarına hareket ederler. Birçok hallerde olduğu gibi, burada da merkez, yalnız ırmağa kadar at üstünde gitmekle yetinmek zorundadır. Memleketin mütecanis programlarını hazırlayan bir plân komisyonunun mevcudiyeti kâfi değildir; bundan başka bize, millî plânları tanzim ve tatbik edecek bir merkez cihazı lâzımdır.»

Bununla beraber merkez vekâletlerine ait yıllık bütçelerdeki inkişaf faaliyetleri normal yürümektedir. Bu konuda kayda değer teşekküller Ziraat Vekâleti, denizyolları, sulama ve deniz seferlerine ait komisyonlardır. (Kaynaklar ve ilmi araştırmalar bakanlığına bağlı).

Maliye Vekâleti, hükümetin inkişaf faaliyetlerinden birisi olan bütçenin tanzimi işlerinde önemli bir koordinasyon vazifesi ifâ eder. Bu Vekâlet yalnız, Maliye Vekâletlerinin ekserisinde olduğu gibi, mutad plân tanzimi ve malî konularda koordinasyon işlerini ifâ ile kalmaz, fakat aynı zamanda idari ve resmi faaliyetlerin koordinasyonunda da stratejik bir mevkiye bulunur.

Nitekim, hattâ bütçe konusunda bile, hükümet faaliyetlerinin ademi merkezियeti her türlü zor merkezî kontrole tabidir. Meselâ. Bengal ve Bıkar devletleriyle merkez hükümetinin birlikte işlettirdikleri Demodar

Vâdisi Korporasyonunun malik olduğu muhtariyet çetin bir mahiyet arz eder. Diğer taraftan merkez hükümeti, Sindhri ovasından istifade projesiyle Chittaranzan lokomotif inşaat atölyelerinde, yabancı mütehassıslarla kontrole iştirak eder. Diğer hallerde iktidar, hususî teşebbüsle paylaşılmıştır.

Bu, Hindistan'da, disriect denilen bir teşekkül vasıtasıyla iktidarın (millî) icrası an'anesine istinat eder. District'in merkezî gelirin tahsilini, medenî ve cezaî kazayı- öğretim, umumî sıhhat, hazine, polis, sulama ve daha başka hizmetleri uhdesinde toplamıştır. Muavin komiser adı verilen district memurları, district'in idaresinden sorumludurlar. Bu memurlar, her biri 1 milyon nüfusu ihtiva eden 6 district'ten mesul bir komiserin kontrolü altında vazife görürler. District memurları arasında, bu gün, district'in inkişaf programlarının kontrolünden sorumlu bir plân tanzim memuru vardır.

Plânların tanzimi ve hattâ programların tatbiki işlerinde bir takım; koordinasyon meselelerinin meydana çıkması tabii bir hâdisedir. Merkez, hükümeti Vekâletleri district büroları vasıtasıyla icraî faaliyet ettiklerinden ve bunları kontrol edemediklerinden plân tanziminde ve programların özel kısımlarını tatbikte müşkülâtlarla karşılaşır. Diğer taraftan programların her türlü koordinasyon ve kontrol işleri district'e aittir. Bu şekildeki faaliyet hükümetin merkez teşkilâtlarının faaliyetini ve tesirini azaltmaktadır. Nihayet merkez vekâletlerinin faaliyeti ile aynı sahalarda iş gören devlet dairelerinin faaliyetlerini koordine etmek lâzımdır. Merkez vekâletlerine ait mahallî bir organizasyon mevcut olmadığından bu koordinasyonun district'e faydalı bir şekilde yapılması lâzımdır. Şunu da kaydedelim ki ne Madras'ta ve ne de Orissa'da district mevcut değildir. Ekonomik şartlarla ilgili gayretler diğer devletlerde bu büroların ilga edilmesini icabettirmiştir.

Organizasyon temayülleri Plân Tesis Komisyonunun müstakbel rolünü tam manasiyle izah edememektedir. Bu Komisyon, Hind - Amerikan inkişaf fonu tarafından finanse edilen projelerin incelenmesi ve kontrolü ile vazifelidir. Bazı Vekâletlerin ve Vekâletler arası Sekreterlerin kaydettiğine göre Komisyonun rolü burada tahdit edilmekte olup, tek vazifesi plânları tanzim ve yayınlamaktan ibarettir. Buna göre Vekâletler plân metninde mesuliyetlerinin şumulünü anlamış olurlar. Ve böylece plân da otomatikman tatbik edilmiş olur. Diğer taraftan plân tanzimi ve bunun tatbiki mütেকabil faaliyetleri ihtiva eder. Plânların, programların tevsiinin ve bunların icra safhasına çıkarılmasının koordinasyon işi, 5- yıllık projelerin muvazeneleştirilmesi bakımından çok önemlidir.

[Devamı: 243 üncü sayıdadır.

İDARİ COĞRAFYA

DATÇA KAZASI İDARİ COĞRAFYASI

Ziya EKİNCİOĞLU

Kaymakam

Tabii ve coğrafi durum :

Datça., Muğla Vilâyetine bağlı küçük bir kaza olup, aynı adla anılan sarin bir kasabaya sahiptir. Türkiye'nin güneybatı kesiminde Akdeniz'e doğru uzanmış bir yarımada üzerinde kurulmuş ve tarihî kıymeti ile ün salmış bir kazadır. Kazanın yüzölçümü 438 kilometrekaredir.

Arazi arızalı olup, Kızılan ve Reşadiye ovaları başlıca düzlükleri teşkil eder. Doğuda karadan yalnızca Marmaris kazası ile komşu olup, karayolundan yegâne irtibatı Marmaris'ledir. Yarımadanın başlıca yükseklikleri Kocadağ (1040 m.), Emecik, Ulu, Şamlı dağ ve Gölansa tepeleridir. Vaktiyle kesif ormanla örtülü olan bu tepeler bugün orman yangınları sebebiyle çıplak durumdadırlar.

İklim; tam bir Akdeniz iklimidir, Kışları bol yağışlı ve ılık, yazları kuraktır. Hakim rüzgârlar yazın poyraz ve yıldız, kışın lodostur. Yazları kuvvetli poyraz yüzünden sıcak yapmaz. Yalnız Mayıs ayı iptidasından Eylül sonuna kadar hiçbir suretle yağmur yağmadığı gibi, bulutlu havaya da ender rastlanır. Kazada meteoroloji memurluğu veya bu iş için lüzumlu âletler bulunmadığı içindir ki-meteorolojik istatistikler tutulmamaktadır.

Kazanın denizden İzmir, Bodrum ve Marmaris'le devamlı irtibatı vardır. Akdeniz posta vapurları 15 günde bir muntazaman uğramaktadır. Kaza merkezinin iskelesi yoktur. Yalnız Cumalı köyünün Palamut büküne İller Bankasının yardım fonundan 10.000 lira sarfiyle 10 - 15 tonluk motorların yanaşabileceği bir iskele inşa edilmiştir.

Tarihî durum :

Datça yarımadası, Tekir (CNİDOS), Yaka Kumver ve Burgaz harabeleriyle tarihî bir kıymet ifade eder. Bilhassa Cnidos yahut Cnide şehri uzun zaman İalysos, Camiros, Lindos, Cos ve Halicarnosos'tan ibaret 6

şehir ittihadına merkezlik yapmış, bilâhare Halicarnasos'un ittihattan ihracı üzerine 5 şehrin merkezi olarak fonksiyonuna devam etmiştir. Praksitel'in Cnide Afroditi'nin şaheserliği buradaki medeniyetin derecesini göstermek bakımından mühimdir. Tıbbın babası sayılan Hipokrat'ın doğduğu memleket olması bakımından da son zamanlarda esaslı araştırmalara sahne olmaktadır.

İdarî durum :

Kaza, 1928 yılında kurulmuştur. Bu tarihe kadar Marmaris kazasına bağlı bir nahiye idi. Kaza merkezi 1947 yılına kadar Reşadiye mahallesi idi. Merkezin deniz kıyısında olmasının sağlayacağı faydalar dolayısıyla 1947 yılında merkez İskele mahallesine nakledilmiştir. Merkez kaza İskele, Reşadiye ve Datça adlarında 3 mahalleyi ihtiva eder, iskele - Reşadiye arası 5 kilometre, İskele - Datça arası 3 kilometredir. Bu durumun beledî hizmetlerin ifasında arzettiği müşkülât meydandadır.

Kazaya bağlı nahiye yoktur. Kazanın 8 köyü vardır. 4 köy bir grup, diğer 4 köy ise ayrı bir grup teşkil eder. 7 köyün denizle irtibatı mevcuttur. Kaza merkezine en uzak köy 30 kilometredir.

Nüfus ve iskân durumu :

1950 sayımına göre umum kaza nüfusu 5.601 idi. 1955 nüfus sayımının muvakkat neticelerine göre ise bu miktar % 0,2 noksaniyle 5.559 a düşmüştür. Kanaatimizce nüfusta artma değilse bile azalma yoktur. Zira, son nüfus sayımı sırasında bu miktar nüfus, Aydın - Söke pamuk tarlalarında çalışmakta idi. Nüfus kesafeti 13 tür.

1955 sayımının muvakkat neticelerine göre, kasaba nüfusu 1.258 dir. Kaymakamlığın bulunduğu İskele mahallesinin nüfusu ise 309 dur. Datça ve Reşadiye mahallelerinin köy haline ifrağı düşünceler arasındadır. Umum köyler nüfusu ise 4.301 dir.

Kazada, 1955 yılı içinde 204 doğum ve 88 ölüm vak'ası kaydedilmiştir. Vefiyatın % 50 sini 7 yaşına kadar olan çocuklar teşkil eder.

Kazada seyyar aşiret veya göçebe çingene yoktur.

Kazada, iskân edilmiş göçmen de yoktur. Mübadil muhacirlerinden vaktiyle iskân edilmiş olan aileler, kanunî müddetin hitamında arazilerin satarak iskân yerlerini terk etmişlerdir.

Kaza teşkilâtı ve memurlar : (mevcutlar)**DAHİLÎYE :**

- 1 Kaymakam
- 1 Tahrirat kâtibi
- 1 Nüfus memuru ve 1 nüfus kâtibi

ADLÎYE :

- 1 Cumhuriyet Müddeiumumi muavini
- 1 Hâkim muavini
- 1 Başkâtip (Noter ve icra işlerine de bakar)
- 2 Zabıt kâtibi
- 1 Mübaşir
- 2 Gardiyan

JANDARMA :

- 1 Astsubay (Jandarma Kumandan vekili)

MALÎYE :

- 1 Malmüdürü
- 1 Vergi tahakkuk memuru
- 1 Vergi memur yardımcısı
- 1 Veznedar
- 1 Tahsildar

HÜKÜMET TABİBLİĞİ :

- 1 Hükümet tabibi
- 1 Sağlık memuru
- 1 Köy gezici sağlık memuru
- 1 Köy gurup ebesi

ZİRAAT :

- 1 Ziraat teknisyeni
- 1 Orman kâtibi
- 1 Orman bakım memuru

MAARİF :

1 Maarif memuru
20 Öğretmen

TAPU :

1 Tapu sicil memuru

DİYANET İŞLERİ :

1 İmam (müftü vekili)

HUSUSÎ MUHASEBE :

1 Hususî muhasebe memuru
1 Vergi tahakkuk memuru
1 Tahsil memuru
1 Tahsildar

BELEDİYE :

1 Reis
1 Muhasip
1 Zabıta memuru
1 Tahsildar

PTT. :

1 Müdür
2 Müvezzi.
1 Hatbakıcısı

ZİRAAT BANKASI

1 Müdür
1 Veznedar
1 Takip memuru.

Nafia durumu :

87 kilometre uzunluğundaki Datça - Marmaris yolu il yollarından olup, adı yol evsafındadır.

Bu yol, bir kamyonla takviyeli bir ekip tarafından seyrüsefere açık bulundurulmakta- tesviye ve onarım işleri devamlı olarak yapılmaktadır. 3955 yılında köy yollarına 15 bin lira sarf edilmiş olup, 20 kilometrelik

kısım üzerinde esaslı kaya hafriyatı yapılmıştır. Bugün her köye motorlu vasıtalar işlemektedir.

Köy içme suları davası kısmen halledilmiştir. Halk su ihtiyacım kuyulardan temin eder. Zayıf menba sularından her türlü teknik imkânlarla başvurularak azamî istifadeye çalışılmaktadır.

Kasabanın içme suyu projesi ikmâl edilmiş olup, İller Bankasınca ihale edilmek üzere sıra beklemektedir. Kasaba halihazır haritası da yaptırılmış ise de, kat'î imâr plânının yapılması henüz tahakkuk etmemiştir. Bu hususta İller Bankasına gereken yetki verilmiş ve iş ihale için sıra beklemektedir.

Kazada elektrik yoktur.

İktisadî ve ziraî durum :

Kaza İktisadî ve ziraî bakımdan kalkınmaya muhtaç bir durumdadır. Halkın % 95 i ziraatle iştiğal eder. Başlıca istihallerini ağaç mahsûlleri teşkil eder. Zeytin, incir, harup, palamut, tütün başlıca istihsal maddelerini teşkil eder. İnkişaf etmekte bulunan narenciyecilik de bu arada zikre değer.

Arazi ve iklim turfandacılığa müsait ise de, nakliye imkânlarının zorluğu sebebiyle inkişaf edememektedir. Yalnız bakla turfandacılığı seneden seneye inkişaf göstermektedir. Bu yıl ihraç edilen bakla (yaş olarak) 100 tonu bulmuştur.

İkmâl edilen çiftçi kütüklerine göre kazada 12.250 baş küçük ve 5.230 adet de büyük baş hayvan mevcuttur. Ayrıca 1.350 adet öküz ziraî istihsalâtta kullanılmaktadır.

Hayvan neslinin islâhı için henüz hiçbir faaliyet yoktur.

Kazada hara, Melenoz çiftlikleri veya müesseseler mevcut değildir.

Ziraî mücadele mevzularını zeytin güvesi, euphyllura olivina, rhyn-chites ruber, zeytin sineği, domuz, eşek arısı, triphs, sürme hastalığı, chrysomphalus mücadeleleri teşkil etmektedir.

Ormanlık saha umum mesahanın % 9 unu teşkil eder. Ağaçlandırma faaliyetine henüz başlanılmamıştır.

Kazada ziraî satış kooperatifleri yoktur. Tarım Kredi Kooperatifinin faaliyeti ise mahduttur.

Maarif durumu :

Halkın kültür durumu iyidir. Her köyde ilkokul vardır. İki köyde te halk dershaneleri faaliyet halindedir. Talebinin devam durumu birçok yerlere örnek olacak durumdadır.

Kazada ortaokul yoktur. Bu gayenin tahakkuku için kurulmuş olan dernek hali faaliyettedir. Ortaokulun arsası alınmış olup, binanın keşifleri de yaptırılmıştır.

Maarif memurluğundaki meslek iare kitaplığı da yavaş yavaş genişlemektedir.

Sağlık ve sosyal durum :

Kaza Hükümet Tabibliği ile muayene ve tedavi evi faal durumdadır. Salgın hastalıklar görülmez. Gıda noksanlığı ve halkın içkiye fazlaca düşkün olmasından dolayı sıhhati tam şahıslara ender rastlanır. Bilhassa renkli ve tuvalet ispirtosunun satış miktarı dikkate çarpmış, İdari bir tedbir olarak her iki nev'i ispirtonun' satışı tahdit edilmiştir.

Merkezde Kızılay, Türk Hava Kurumu, Sağlık Merkezi Yaptırma Derneği ile Ortaokul Yaptırma Derneği faal durumdadırlar. Sağlık Merkezinin ilgili Dernekçe arsası alınmış ve hazine adına tapuya bağlanmıştır.

Kaza merkezinde bir ecza dolabı mevcuttur.

Asayiş durumu :

Halk uysal bir .karaktere sahiptir. Bu sebepten asayişe müessir vak'alar enderdir. Ancak geçimsizlik ve çekememezlik sebepleriyle ekili ve dikili şeylere kasten yapılan zararlar idareyi fazlaca meşgul etmektedir.